

LandSByliv

Sosialterapeutisk Forbund

Sosialterapeutisk Forbund (SF) består av selvstendige virksomheter som arbeider med mennesker med spesielle behov: barn, ungdommer og voksne. Til grunn for forbundets arbeid ligger det antroposofiske menneskesyn, slik det er utformet av Rudolf Steiner.

SF har i dag 14 antroposofiske medlemsvirksomheter som gir skole-, bolig-, og arbeidstilbud til ca. 280 elever/beboere. SF er med i Nordisk Forbund for Helsepedagogikk og Sosialterapi.

SF har lagt grunnlaget for en bachelorgrad i Sosialpedagogikk som startet opp høsten 2012 på Rudolf Steinerhøyskolen i Oslo. Studiet gir en bachelorgrad i sosialfaglig arbeid basert på steinerpedagogiske metoder. Les om utdannelsen på deres nettside: www.rshoyskolen.no/sp

Kontakt:

Sosialterapeutisk Forbund, Oscars gate 10, 0352 OSLO
Geir Legreid, tlf +47 408 28 444, epost: geir@helgeseter.no
Sissel Jenseth, tlf + 47 975 63 875, epost: sissel@dialogos.no

Foto: Borgny Berglund

Medlemmer i SF:

Granly Stiftelse, Østre Toten
Klostergaarden, Tjøme
Helgeseter, Bergen
Rostadheimen, Bergen
Ljabruskolen, Oslo
Helsepedagogisk avdeling:
Steinerskolen i Indre Østfold
Steinerskolen på Hedemarken
Steinerskolen på Skjold, Bergen
Steinerskolen Rotvoll, Trondheim
Momo Waldorfskole, Trondheim
Camphill Solborg, Buskerud
Vidaråsen Landsby, Vestfold
Hogganvik Landsby, Rogaland
Camphill Rotvoll, Trondheim

Jøssåsen Landsby, Sør-Trøndelag
Vallersund gård og FRAMskolen, Sør-Trøndelag

Les mer om alle stedene bakerst i bladet og på sosialterapi.no

Helsepedagogiske skoler

Det er foreløpig fire helsepedagogiske skoletilbud i Norge. Skolene følger en godkjent fagplan og tilbyr en tilrettelagt undervisning hvor innslaget av praktisk-estetiske fag og kunst som faglig innfallsvinkel, er sterkt til stede. Skolene tilbyr undervisning i integrerte klasser, og/eller individuelt evt spesialklasser. I likhet med det som er vanlige i norske steiner-skolene, har helsepedagogiske skoler som målsetting å være en dannelsesvei for «hele» mennesket – kropp, ånd og sjel.

Sosialterapeutiske hjem

Det er fem sosialterapeutiske bofellesskap i Norge, alle med sine egne særtrekk. Se omtale bakerst i bladet.

Alle stedene tilbyr beboerne arbeid i et bredt utvalg av verksteder, hagebruk og kulturelle aktiviteter. Denne helhetsmodellen (bolig, arbeid, kultur) utgjør i stor grad det metodiske grunnlaget for driften, og er med å sikre et mangfoldig livsinnhold.

Camphill Landsbystiftelse

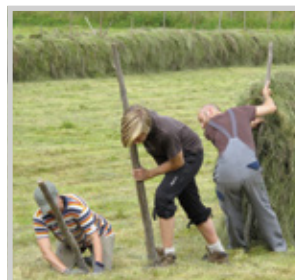
Camphill landsbyene tilbyr en beskyttet bo- og arbeidssituasjon for voksne med særlige omsorgsbehov. Det er seks Camphill landsbyer i Norge; tre i Trøndelag, en på Vestlandet og to på Østlandet. Se omtale bak i bladet.

Kunst og kultur vever seg inn i alle sider av livet, og landsbylivet er preget av økologisk bevissthet. I arbeidstiden er alle sysselsatt med landsbyens mange oppgaver; håndverk, jordbruk, matlaging og hushold. Alle har oppgaver som dekker reelle behov, og alle utfører sitt arbeid etter egne evner og forutsetninger.

Noen av landsbyene tilbyr også dagplasser i verkstedene. Framskolen er et toårig tilbud for ungdom på Vallersund i Trøndelag. Landsbyene har husfellesskap samt selvstendige boformer, der mennesker med ulike behov for bistand lever side om side med medarbeiderne.

Camphill Landsbystiftelses (CLS) formål er å skape inkluderende arbeids- og levefellesskap med utgangspunkt i Rudolf Steiners tregrente samfunnsbilde, og i legen Karl Königs arbeid med å virkeliggjøre dette. I landsbyene tilstreber man å leve etter den sosiale grunnlov.

Camphill landsbyene tar imot unge mennesker som ønsker et år som frivillige, eller å være medarbeidere for lengre tid. Alle søknader om plass eller arbeid rettes til den enkelte landsby.

Kontakt:

Camphill Landsbystiftelses sekretariat
Malvikvegen 1333
7550 Hommelvik
tlf +47 73 97 84 60, epost:
landsbystiftelsen@camphill.no
www.camphill.no

Foto: Nils Langeland

Tidsskrift for sosialterapeutisk arbeid i Norge

LandsByLiv er et forum for mennesker som lever, arbeider og er engasjert i sosialterapeutisk arbeid i Norge. Tidsskriftet vil være «et vindu til verden». Det skal berike miljø, kommunikasjon og livskvalitet.

Redaksjonagruppe: Rigmor Skålholt (faglig redaktør), Henriette Collett, Runa Evensen Gafni, Dag Blakkisrud, Sissel Jenseth (ansvarlig).

Holdninger og synspunkter i artiklene i LandsByLiv er uttrykk for forfatternes egne tanker og erfaringer, og ikke nødvendigvis redaksjonens synspunkter.

Tidsskriftet LandsByLiv eies av Sosialterapeutisk Forbund
www.sosialterapi.no - Org. nr. 990 317 186

Kontakt og ansvarlig: Sissel Jenseth, sissel@dialogos.no
Adresse: Dialogos, Oscars gt 10, 0352 Oslo
Epost: post@landsbyliv.no **Telefon:** 975 63 875

Ansvarlig for produksjon av LandsByLiv:
Dialogos medie- og ressurscenter
Layout: JensethProsjekt
Trykkeri: Aksell - trykt i Norge
ISSN 1504-0720

Frist for stoff til Mennesket 2024: 10. juni
Frist for stoff til LandsByLiv 57: 20. oktober
Tema: 100 år helsepedagogisk kurs

Henvendelse om abonnement:
Sissel Jenseth, tlf 975 63 875, sissel@dialogos.no
Bankkonto for abonnement: 1254 05 74136
Returadresse: LandsByLiv, co Dialogos,
Oscars gt 10, 0352 Oslo

Forsidefoto: Jøssåsen, Foto: Eric de Haan
Foto under: «Ytringsfrihet for alle» på Litteraturhuset under Steineruka 2019. Foto er hentet fra dokumentarfilmen om Ola.

Leder

Saoubona!
Kjære Landsbylivlesere!

I vinter var jeg i Afrika. Der ble jeg kjent med noen som sier «saoubona» når de møter hverandre. Det betyr «jeg ser deg», eller sagt på en annen måte: Jeg *er* fordi *du* er. Det synes jeg er en veldig fin måte å hilse hverandre på, for det minner oss om at vi er avhengige av hverandre for å kunne leve livene våre.

Ola-filmen er blitt sett av tusenvis av mennesker og mottatt med begeistring. Et av temaene som berøres i filmen er *ytringsfrihet*. I Norge har alle ytringsfrihet. Det står i grunnloven, men hva betyr det egentlig? Hva skal ytringsfriheten brukes til? Gir det mening å snakke om ytringsfrihet hvis ingen *lytter*? Jeg tror ikke det.

Alle som har noe på hjertet og noe de vil si, har behov for å bli *hørt*. At det finnes et *du* som tar imot. Og det er her jeg tenker vi alle har en viktig oppgave: Å motta det den andre har å gi til oss. Da hjelpe vi hverandre til å bli sett og hørt. Klarer vi det, kan vi bidra til et lite under: Når vi blir sett og hørt, blir hver og en av oss et sannere menneske og vi blir helere i vår menneskelighet.

Saoubona!
Nye og gamle i redaksjonen ønsker dere god lesing og en fin vår!

Dag Blakkisrud

Innhold

HVA SKJER

Godt naboskap med Vallersund oppvekstsenter	5
Rostadheimens 60-årsfest	6
Karneval og historie på Granly	8
Kuene i Jøssåsen Landsby har fått nytt fjøs	10
Bjørn Morten om nyfjøset	13
Hvem var først? Høna eller egget?	14
Årets ung-voksen-konferanse på Vidaråsen	15
- Jeg gleder meg til Allkunstfestivalen i Järna	17
KJÆRE BROR, KJÆRE SØSTER	19

MØTEPLASSEN

Høydepunkter fra eventyret om «Ola-filmen»	20
Likestillings- og diskrimineringsombudet	23
- Vi har mye å lære av Ola	24
- Har vi egentlig rom for alle?	26
Selvbestemmelse og menneskerettigheter	28
Hildes fargerike bilder	29
Pilotprosjekt Steinerhøyskolen	30
Gjestestudenter i to uker	31
Camphill-arkivet ferdig og klart til bruk	34
2-årig introduksjonskurs i sosialpedagogikk	34
En stein er ikke akkurat som alle andre steiner	35

AKTUELT

Å tegne tilfeldighetens kart LandsByLiv 20 år	36
---	----

PÅRØRENDE

Du og jeg og annerledesheten - Bill & Bolla	38
Vår kamp om plass på Granly Stiftelse	40

MINNEORD

Eskil Rundberget	42
Øyvind Auset	44
Den gamle indianerhøvdingen Hertzberg	45

KRONIKKER

En god helsepedagog	46
Vilje til maling - Maling til vilje	48

TEMA: 100 år med helsepedagogisk kurs

100 år Lauenstein 14.-16. juni 2024	54
Bernard Lievegoed og Jena	56
Mikaelbyen Jena	57
Helsepedagogikk og sosialterapi i Norge	58

GLIMT FRA VERDEN

Et hus for Kaspar Hauser i Ansbach	60
------------------------------------	----

LEGENDE

Den bittelille skruen	62
-----------------------	----

BOKOMTALE

Ny bok om Hans Nielsen Hauge	63
------------------------------	----

STEDENE

	65
--	----

Vår

Våren lusker stille på tå
For vinteren sover enda nå

Våren danser på isen
Og hvisker til trær

Den deler varme tanker til alle som er nær

Våren den vandrer
Her og der
Den roer ned vinter
Den venter på sommer

Våren griper himmelens Nordlys
Og bringer den ned
Dens farger blir vårens kappe
Mens den drar av sted

Oda Kristiansen

Den sosiale grunnlov

Et samarbeidende menneskesamfunns velferd er desto større jo mindre den enkelte stiller krav om selv å få utbytte av sine ytelser.

Velferden øker jo mer den enkelte avgir til sine medarbeidere og jo mer hans egne behov tilfredsstilles av de andres ytelser.

Alt som innenfor et menneskesamfunn motvirker denne lov, må i lengden på den ene eller annen måte avle ulykke og nød.

Rudolf Steiner

David Newbatt malte et åtte meter langt bilde på nabolagsskolen som feiret 15 år i nytt bygg.

Godt naboskap med Vallersund oppvekstsenter

Tekst: Corinna Balavoine. Foto: Dag Balavoine

Her på Vallersund har vi forskjellige stier som går gjennom Vallersund Gård og som våre naboer benytter både på solskinnsdager og regndager. En av stiene fører fra parkeringsplassen – forbi hønene våre, verkstedbygget og Raniero- og Ilja-husene – og videre forbi det nye fjøset. Stien er gammel og kalles Skolestien. I mange år var den nesten usynlig, men i løpet av tre somre med innsats av Internasjonal dugnad, ble trær felt, kratt, sten og røtter ryddet, og det ble gjort drenering og lagt grus på stien. Den fører deg nå ikke bare til Engelstien, men også videre til Vallersund oppvekstsenter som er Vallersundbygdas skole. Dit kommer du etter cirka ti minutters gange gjennom skogen.

Det er mest barnehagebarn ikledd gule vester som benytter denne stien og kommer jevnlig gjennom landsbyen, men også barn med fiskestenger og lærere med ryggsekker fylt med matpakker går forbi. Vallersund Gård og Vallersund oppvekstsenter er nemlig gode naboer!

Så fikk vi sjansen til å forsterke dette gode naboskapet da skolen holdt en stor fest for å markere at de har flyttet inn i et flott, moderne skolebygg. Vi ble spurt om å

holde et innlegg på festen. Men hva slags gave skulle vi gi skolen? Jo, David Newbatts malekunst!

Kunstneren David Newbatt har mange ganger kommet og holdt malekurs for oss i landsbyen. Vi vet hvor heldige vi er som får oppleve ham, og hvor gøy og lærerike malekursene hans er. I januar 2024 skulle han komme fra Skottland, og da valgte vi å dele uken og kursdagen slik at han malte med oss på Vallersund på formiddagen, mens ettermiddagen og til sent på kveld malte han på Vallersund oppvekstsenter. Oppgaven var å fylle en åtte meter lang vegg midt i skolebygningen med et fargerikt veggmaleri. Bildet viser barn som springer på fjellet, høstfarget skog og fiskere ved sjøen, elg, rev, harer og rådyr, samt et historisk panorama av forskjellige sjøfartøy, og innblikk i nærmaturen året rundt. Han malte bildet for skolebarna i bygda som viser hvor deilig det er å være menneske.

David ga også to undervisningstimer til skolebarna som fikk male med akvarellfarger – noen for første gang. De ble veldig fornøyd med resultatet! Takk, David, for din innsats og for din kunst! Vi fortsetter med andre prosjekter med skolen for å forsterke godt naboskap.

Rostadheimens 60-årsfest

Tekst: Mette Brun

29. november hadde vi en flott feiring av Rostadheimens 60-årsdag. Den ble feiret i Veksthuset på Helgeseter, som var flott pyntet til middag for nesten 70 gjester.

I tillegg til beboere, pårørende og medarbeidere, hadde vi invitert venner og viktige mennesker i Rostadheimens biografi. Det var styremedlemmer, tidligere medarbeidere og politikere, og veldig hyggelig at så mange sa ja. Fordi Rostadheimen i forkant av jubileet hadde hatt store økonomiske problemer, var det heller ingen selvfølge at vi fikk feire dette jubileet. Desto hyggeligere var det å få feire på Helgeseter med en så vellykket fest.

Vi startet med en velkomstdrink mens Guro Haugen fra Helgeseter spilte vakkert på flygelet. Torunn Halseid Marø fra Rostadheimen ønsket hjertelig velkommen, og Geir Uldal, tidligere medarbeider, var kveldens toastmaster og geleidet oss gjennom kvelden på en lun og god måte. Fordi dette var Rostadheimens fødselsdag, sang vi «Hurra for deg som fyller ditt år» isteden for å lese for maten, slik vi pleier. I løpet av festen var det flere fine taler, men ingen var lange, for vi hadde sagt maks 5 minutters taletid.

Geir Legreid, tidligere medarbeider på Rostadheimen, i dag daglig leder på Helgeseter. Foto: Eva McGough

Til venstre: Mette Brun, mangeårig medarbeider på Rostadheimen.
Foto: Geir Legreid

Martin Fürst, kjøkkensjefen på Helgeseter, ble imponert over pen oppdekking.
Foto: Geir Legreid

Sanger ble det flere av; «Edvin-sangen», diktet til Edvin for mange år siden, fortalte om livet på Rostadheimen den gangen.

Mellom middagen, en viltgryte, og desserten, en deilig kake med krem fra Helgeseters bakeri, sang Hilde Hasselberg to vakre sanger av Per Sivle akkompagnert av Eirik Breivik Minde. Tre ungdommer var innleid for å hjelpe oss, men planen for serveringen av desserten var litt mangelfull, så da ble det improvisert etter beste evne. Med en positiv innstilling fra gjestene, tror jeg også det ble en fin stund hvor folk fikk tid til å prate med hverandre.

Ikke alle på Rostadheimen liker så store rom med så mange mennesker. Derfor hadde vi dekket til 8-10 stykker i et tilstøtende rom, hvor det var mulig å trekke seg litt tilbake, men allikevel være med. Dette ble et kjærkomment tilbud for noen.

Festens siste innslag var å synge «I den høye ridder-salen», en sang som er blitt sunget ved mange anledninger i Rostadheimens historie. Det ble en fin avslutning på en fin fest.

Over: Runar Løland Johannessen koste seg på festen og satte særlig pris på musikkinnslagene.
Foto: Eva McGough

Til høyre: Bjarne Langhelle og Steinar Skiple (sittende). Steinar var den eneste på festen som var på Rostadheimen da den startet opp i 1963. Bjarne har vært hans støttekontakt i mange år og er nå en god venn. Foto: Ellinor Langhelle

Karneval og historie på Granly

Tekst: Mina Fagerli. Foto: Eunice Njeri Bakken, Aina Nagell-Sværk og Mina Fagerli

Tradisjonen tro ble det arrangert karneval i februar på Granly på Kapp. I forkant hadde beboerne fått to ulike alternativer for hvilket tema vi skulle ha, og som de kunne stemme over. Flertallet bestemte at det skulle være sirkus, og det var et tema som engasjerte. Her dukket det opp mange kreative og flotte kostymer, det var sirkusartister, klovner, dyr og sirkusdirektør. Vi koste oss med popcorn, kaker, pølser, musikk og artige leker.

Foredrag om Granly

I januar fikk vi besøk av Raket Norrøne som kjenner Granly godt, hun har også jobbet her i mange år. Hun presenterte en kortfattet oversikt over historien til Granly Stiftelse. Fortellingen inneholdt også mange hverdagsanekdoter og viste den store utviklingen som har skjedd gjennom de mer enn 85 årene som stedet har vært i drift.

Granly Stiftelse er det eldste helsepedagogiske hjem i Norge, og det ble startet i 1938 av Solveig Nagell. Hun

hadde selv reist og opplevd flere europeiske land og besøkt hjem for utviklingshemmede. Selv hadde hun et handikap etter å ha fått polio som barn, og hun ønsket å starte et privat hjem med private midler. Hun arbeidet ut fra Rudolf Steiners ideer om hvordan behandle utviklingshemmede barn.

Hun startet opp med tre barn, og da krigen kom, var hun og noen få pleiere alene om hele 26 barn. De hadde kun ett bad og måtte vaske alle klærne for hånd. Man kan tenke seg hvor mye jobb det var, men barna hadde det godt her, og det var de som var viktigst. Ungene fikk hjemmeskole i et av husene, og en musiker kom fra Oslo for at de skulle bli undervist i eurytmi. De leste bordbønn, hadde søndagssamling, og en del kunstneriske og kulturelle aktiviteter.

Solveig beskrives som en dame med godt humør og masse mot. Dessverre hadde hun ikke sans for økonomi, og den gang var det heller ikke midler man kunne motta fra det offentlige. I 1955 kjøpte Solveig Villa Granly på Kapp, og stedet som vi kjenner i dag ble utviklet over de neste tiårene. Solveig var avhengig av midler utenfra for å drifte Granly videre, og en skipsreder fra Bergen ved

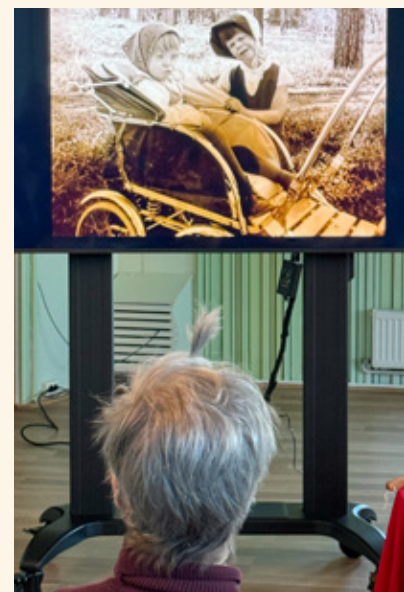
navn Ulrichsen hadde penger og bidro, samt at han overtok driften da Solveig ga seg på Granly i 1959, og Arthur Ulrichsen og hans kone Marie-Jeanne overtok driften. En ny epoke var i gang på Granly. Det kan du lese om i LandsByLiv 46.

Granly har vært gjennom mange faser, og etter krigen kom et nytt nasjonalt lovverk slik at driften ble mer regulert. Det offentlige kom sterkere inn i bildet med driftsstøtte og rapporteringskrav. På 1980-tallet kom det omfattende lovendringer, noe som innebar store endringer på Granly. Beboerne skulle nå ha egne leiligheter, og de satte pris på disse endringene. Det ble opprettet fire bogrupper med eget kjøkken og oppholdsrom, der de fleste beboerne hadde eget soverom.

Å kunne bo alene og klare mye selv, betydde mye for mange. I tillegg til botrening, fikk de være med på flere aktiviteter også utenfor Granly, og de kunne arbeide. Levealderen blant beboerne økte på denne tiden, og på et tidspunkt hadde Granly noen av de eldste beboerne i landet.

Under Rakels foredrag ble det vist bilder fra da flere av de nåværende beboerne var små, og det var veldig artig å se. Historien skrives heldigvis videre her på Granly.

Rakel Norrøne viste historiske bilder fra Granly.

Kuene í Jøssåsen Landsby har fått nytt fjøs

Over: Kuene flyttes fra gammelfjøset til nyfjøset.
Til høyre: Bygging av nyfjøset sett fra det gamle.

Tekst: Dorine van der Linden. Foto: Eric de Haan, Dorine van der Linden, Michael Noetzel og Johannes Stöhr.

Klokka er kvart over seks om morgenen når fem personer kommer gående mot fjøset. De er på vei til dagens første oppgave. Mens de fleste av oss fortsatt ligger i en god og varm seng, skal de stelle med dyrene.

Lysene blir slått på og livet i fjøset kommer i gang. Kuene stiller seg i kø for melking, og ungdirene får mat. Noen går til sauene for å mate dem. Hønsene, kalkunene og endene får også noe. Når alle dyrene har blitt føret og stelt, blir melkerommet vasket, og fjøsfolket går hjem til et dekket frokostbord. Slik går det, dag etter dag, år ut og år inn.

Historie

Fjøsarbeidet har i alle år vært midtpunktet i livet på Jøssåsen. I 1978 kjøpte Camphillstiftelsen et småbruk i Malvik kommune som hadde vært nedlagt i noen år. Nå skulle nytt liv skapes. Den gangen fantes det et vå-

ningshus som ble kalt Nergården, et stabbur og et fjøs. To medarbeidere og to landsbyboere fra Vidaråsen reiste dit med en sjekk på 20 000 kr for å starte opp en ny landsby. Snart ble den første kua skaffet, og gårdslivet kom i gang igjen. Gården og fjøsstell ble en av hovedoppgavene.

Mye forandret seg gjennom årene. Det ble flere kuer. Vi begynte å levere melk til meieriet, men vi fortsatte med håndmelking. Mange dyr kom og gikk gjennom årene. Når Jøssåsen kjøpte Follan, fikk sauene sitt eget fjøs. Kufjøset ble renoveret et par ganger, men fjøsene holdt ikke dagens standard, hverken for buskapen eller folket som arbeidet på gården. Dyrevelferd kunne forbedres, og arbeidssituasjonen for gårdsarbeidere også.

Proessen

Rundt 2006 begynte vi å tenke på et nytt fjøs. Planen var å lage et tun med fjøs og familiehus. Dessverre ble planene for store, og vi måtte legge ideén på is. Forholdene i fjøsene ble selvfølgelig ikke bedre ettersom årene gikk, og for fire år siden var vi nødt til å sette i gang.

Etter at vi tok beslutningen om å bygge et nytt fjøs, var vi så heldig å få besøk av malekunstneren David New-

Inspirasjonsbilde på veggen i det nye fjøset. Grunnsteinlegging. Feiring av nytt fjøs oktober 2023.

batt. Med våre tanker og ideer skulle han lage et stort maleri for å gi inspirasjon til det nye fjøset. Alle kunne komme med innspill. David malte de store bildene, og de som ville, kunne male noe på rammen. Bildet pyntet en av veggene i kulturhuset som inspirasjon for det nye fjøset, og det har nå fått sin faste plass der.

Utgangspunktet for den nye driftsbygning var at alle dyrene skulle få bo under ett tak. Landbruksrådgivningen ble kontaktet og i samarbeid med dem ble det laget en første skisse og et grovt kostnadsoverslag. I desember 2020 ga lokalstyret på Jøssåsen grønt lys for å jobbe videre med prosjektet. Etter at planen var presentert for de andre landsbyene og hovedstyret, sendte vi inn en søknad om finansiering av driftsbygningen. Den ble godkjent av hovedstyret, og så kunne vi se fram til byggestart våren 2022. Prosessen med anbud gikk dessverre tregere enn forventet, og byggingen kunne først begynne på høsten. Men i mellomtiden skjedde det mye på tomten. Fjell ble sprengt, en del skog ryddet og en nettstasjon ble flyttet. Da alt dette var gjort, kunne fundamentet støpes. Så kom byggefirmaet som skulle sette opp selve bygningen. De måtte jobbe på spreng for at taket skulle være tett før den første snøen kom, noe de akkurat lyktes med!

På en stormfull og kald Helligtrekongersdag i 2023 var det nedleggelse av grunnsteinen sammen med gjester fra Rotvoll, Vallersund og Solborg. Grunnsteinen (en femkantet kobberbeholder) ble fylt med vers, små gaver og gode ønsker fra de øvrige fem landsbyene.

Selv om bygningen nå var reist opp, var den langt fra ferdig. Det var utrolig mye som enda måtte skje med innredning, strøm og brannvarslingsanlegg, og det måtte lages en rampe til låven. I tillegg oppsto en hindring underveis; for å kunne møte kravene fra Malvik kommune for brannslukningsvann, måtte det anlegges et nytt pumpeanlegg med rør fra tjernet og opp til fjøset.

Innflyttingsklar

I oktober i fjor kunne vi endelige invitere venner og naboer til feiring av et nytt fjøs. Igjen var det en kald dag, men mange tok turen til Jøssåsen og fikk omvisning i

bygget og se filmen om prosjekt, og de koste seg med kaffe, kake og hjemmelagede pølser. Så var det låvedans, akkurat slik som på det store inspirasjonsbildet. Det ble en vellykket feiring.

I begynnelsen av november 2023 fikk vi en midlertidig brukstillatelse, og endelig kunne de første dyrene flytte inn i fjøset. Den 13. november var alle i landsbyen til stede da melkekuene gikk fra det gamle fjøset til det nye (forsidefoto). Et stort øyeblikk, og det var en glede å se kuene hoppe rundt og utforske sitt nye hjem.

Dagens drift

Det nye fjøset består av tre deler og rommer nå alle dyrene: 7 melkekuer og 15 ungdyr. Disse inntar den største delen av fjøset. I midten ligger førsentralen, garderoben og tankrommet. Mot sør er det plass til de 20 sauene, noen løpeender og kalkuner, og en flokk høner har også fått sin plass der.

I kufjøset er det lyst og høyt under taket. Løsdrifta gir kuene mulighet til å gå fritt rundt på et stort område, og de kan leve mer etter sin naturlige adferd. Føring av

kuene har blitt enklere nå når det er en føringssentral rett ved siden av. For tiden brukes det en del siloballer, men målet er å utnytte den bestående høytørka bedre og kunne føre mer med tørrhøy.

Det håndmelkes to ganger om dagen. Når det er få melkere, kan det tas i bruk et enkelt melkeanlegg. Den økologiske melken leveres til meieriet, og en del bruker og foredler vi selv.

Mer enn et fjøs

Den nye moderne fjøsbygningen har i tillegg 251 solcellepaneler på taket som er forventet å ha en strømproduksjon på 75 400 kWh (noe som tilsvarer et årsforbruk for cirka 3 eneboliger). I andre etasje i midtseksjonen har vi etablert et treningsrom.

Å bygge et nytt fjøs har vært en lang prosess. Vi er både glade og stolte over det vi har fått til. Jøssåsen har nå et moderne fjøs hvor levekårene til dyrene er sterkt forbedret. I tillegg er arbeidssituasjonen for fjøsfolket blitt bedre.

Se filmen her: [youtube.com/watch?v=O8d6lvSWeMY](https://www.youtube.com/watch?v=O8d6lvSWeMY)

Bjørn Morten om nyfjøset

Tekst: Dorine van der Linden. Foto: Michaela Noetzel.

Bjørn Morten Øyangen har bodd og arbeidet på Jøssåsen siden 1979. I alle 45 årene har han jobbet på gården.

– *Hvordan var det i fjøset da du kom?*

– Det var kuer. Ikke så mange, kanskje 2-3. Hest hadde vi også, og sauer. Hesten ble brukt til alt mulig. Til høyonn, slåing og i skogen for å hente ut trær.

– *Har oppgavene forandret seg?*

– Ja, de har forandret seg. Nå slipper vi føring og mye etterstell. Det er blitt enklere fordi vi fører om morgenen og slipper å ha kuene inn og ut (på luftegården). I gamlefjøset sto kuene på bås og måtte bindes fast, mens nå går dem fritt.

Men når det melkes, går kuene inn på bås. Dem stenges inn, men ikke som før, ikke med kjetting. Hvis det er melketid, lokkes dem med kraftfôr og så kommer dem. De vet den tida i fjøset. De står og venter, og når de får kraftfôr, vet dem at de skal gå på plass. Det er fortsatt håndmelking, men av og til brukes en liten melkemaskin, når vi må, hvis det er lite folk i fjøset.

Det er stell av kuer, høner, kalkun, ender og sauer. Jeg regner med at det kommer gris etter hvert. Dem ble stelt med etter melking. Kanskje man melker en ku eller to og så går man og fører de andre dyrene.

– *Hva liker du best av oppgavene dine?*

– Jeg er glad i alle dyr og liker kanskje melking best, føring av høner er også ganske morsomt.

– *Hvordan synes du det er å jobbe i det nye fjøset?*

– Mye bedre!! Jeg tenker på høyden. Man slipper å bøye seg (det var veldig lavt under taket i det gamle fjøset), og det er mye bedre plass og mye finere. En bedre arbeidsplass, og dyrene har det også mye bedre.

Ellers så var det mer at folk stakk innom i det gamle fjøset. Vi er ikke så ofte om dagen i det nye fjøset. Det

er bare til melking og føringstider. Det kommer også folk innom og kikker. Vi har en egen inngang til fjøset for besøkende. Døra til melkerommet skal helst ikke brukes av andre enn melkebilsjåføren.

Hvem var først? Høna eller egget?

Tekst: Anna Hieber i Henrik Steffens Hus
Illustrasjon: Claudemir Gomez Lemes

Referat fra en samtale som begynte ved middagsbordet og fortsatte i stua:

Hvem var først? Høna eller egget?

Det er et stort spørsmål og svaret forandrer seg, alt etter hvem man spør.

Markus var veldig sikkert på at høna var først, men grunnen visste han ikke. Rakel sa: «Nei, høna var først!» Da Harel spurte: «Men hvor kommer høna fra?» svarte hun: «Ut av et egg!» Da var det egget igjen ... Men hvor kommer egget fra? Fra en kylling, som vokser til en høne.

Vi ble veldig glade, fordi vi trodde vi fant svaret: Selvfølgelig, en kylling! Men begeistringen varte ikke lenge, for hvor kommer kyllingen fra?

En annen løsning vi fant innimellom var: Kanskje haren laget et egg? Men som Mathias forklarte, hare og høne er ikke samme dyr. Og påskeharen kan heller ikke være det riktig svaret, fordi han er et egg.

Senere i stua fant vi ut, med litt hjelp av Claudemir, at verden ikke trenger å være rund eller flat, men kan også være et egg. Men betyr det at Gud må være en høne?

Etter en stund og flere fram og tilbake, sa Nele: «Nå vet jeg hvorfor den globale oppvarmingen finnes, fordi en veldig stor høne sitter på verden og ruger på oss.»

Men det betyr at vi forandrer oss og snart blir vi til en kylling. Så vi kan ha håp!

Årets ung-voksen-konferanse på Vidaråsen 18.–21. mars

Tekst og foto: Dag Balavoine

Etter 10 år med ung-voksen-konferanser på Grobunn og i Bergen var vi denne gangen tilbake på Vidaråsen, der vi begynte. Det har vært en fin-fin reise med mange flotte temaer. Ideen handler om å samle unge voksne fra de helsepedagogiske steinerskolene, de sosialterapeutiske virksomhetene, Camphill-landsbyene og elever på FRAMskolen sammen med lærere og medarbeidere.

På konferansene tar vi opp og bearbeider aktuelle spørsmål i overgangen til voksenlivet. Vi utveksler erfaringer, gjør nye bekjentskaper og møter gamle venner.

Samspill

Årets konferanse hadde temaet «samspill». På formiddagen var det innledninger og bearbeidelse av temaet. Der-

etter delte vi oss i forskjellig grupper. Vi kunne velge mellom linedans, collage-arbeid, yoga, trening, karate, skrivegruppe og folkedans, og en gruppe arbeidet med programmet til «åpen scene»-kveld på tirsdagen og med disco- og quiz-kveld på onsdagen.

Onsdag morgen var også hele Vidaråsen landsby med, for de hadde kulturdag, og alle hørte

Will Browne fortelle om samspillet i naturen når vi lager kompost av matavfallet.

På torsdag, før vi reiste fra hverandre, viste vi hva vi hadde oppnådd i gruppearbeidet. Alle ble imponerte over kreativiteten og hvor flinke de ulike gruppene var blitt.

De glade unge voksne ga til slutt uttrykk for at de ser fram til å møtes til neste år!

Årets deltagere kom fra Vidaråsen, Solborg, Steiner-skolen på Hedemarken, FRAMskolen og unge voksne fra Vallersund Gård. En av dagene deltok også elever ved Ljabruskolen sammen med noen lærere og foreldre.

– Jeg gleder meg til Allkunstfestivalen i Järna

Nordisk Allkunst foregår i Kulturhuset i Ytterjärna 24. – 28. juni 2024. Temaet for sommerens festival er: «Vår oppgave og vår stemme i verden.» Gjennom musikk, maleri, tale, bevegelse og håndverk ønsker vi å få frem iboende kvaliteter og evner vi har, uavhengig av språk, kultur eller funksjonsnedsettelse.

På Vällersund, Granly og Vidaråsen har vi spurt kommende Allkunst-deltakere følgende spørsmål: Nevn tre ting som gjør deg glad. Hva er du spesielt flink til? Hva gleder du deg til under Allkunstfestivalen i Ytterjärna? Og har du deltatt på festivalene tidligere?

Ragnhild, 23 år: Det som gjør meg glad er fine turer, veveriet og gården. Jeg er flink til å gjøre rommet mitt rent og ryddig. Jeg gleder meg til Allkunstfestivalen i Järna til sommeren, til å bli kjent med nye folk og være med å framføre Trollmannen fra Oz. Det er min første festival.

Mari, 24 år: Venner, bakeriet, sommeren og teater gjør meg glad. Jeg er flink til å lage mat, vaske rommet mitt og å synge. Det blir min andre festival. Jeg gleder meg til å danse, snakke med folk, og å framføre Trollmannen fra Oz. Fra festivalen på Island husker jeg Geysir.

Lawrence, 23 år: Jeg er glad for at Norge grenser til Sverige, jeg liker politikk og turer i naturen med kikkert. Jeg er flink i geografi og flaggene fra ulike land. På Allkunstfestivalen gleder jeg meg til svensk mat og svensk musikk. Det er min andre deltakelse. På Island likte jeg turen til hovedstaden Reykjavik og Geysir.

Cecilie, 45 år: Jeg liker å jobbe i veveriet og bakeriet, teater og turer i naturen. Jeg liker også å lage mat. Jeg gleder meg til alle reiser og å møte gamle kjente. Det

INSPIRASJONSMØTE: I fjor møttes Allkunst-ambassadører fra Norden til det første felles inspirasjonsmøtet på Vidaråsen 24. - 26. mai. Sonny Ferm er prosjektleder for festivalen og han sitter i første rekke ved siden av Runa Evensen Gafni omringet av de glade ambassadørene.

er min fjerde festival. Jeg husker spesielt godt festivalen på Gålå og Peer Gynt.

Sofie, 19 år: Jeg liker å skrive brev til Rowita, lage mat og gå på tur. Jeg er flink til å skrive, øve å lese og gå på trening, og turer med mamma og pappa. Jeg gleder meg til festivalen fordi det blir artig. Jeg gleder meg til å synge. Det er min første gang.

Lise Letrud, 63 år: Jeg blir glad av å være ute på tunet og kose meg i sola, plukke roseblader til te. Jeg liker å lage mat og å synge i Toten-koret. Jeg er også flink til

Nordisk Allkunst foregår i Kulturhuset i Ytterjärna.
Foto: Sissel Jenseth

å snekre. Jeg var på en festival i Sverige. Da elsket jeg skuespillet, sangene og maten.

Sissel Jøranlid, 33 år: Jeg er glad i mennesker, barna mine og naturen. Jeg er spesielt flink til å bake gjær-bakst. På Allkunstfestivalen gleder jeg meg til å møte andre og skape noe sammen med dem. Det er min andre gang. Jeg husker spesielt godt Gålå i 2011. Det var veldig spennende å være troll i skuespillet. Felles mat, dans og latter, tross mye dårlig vær.

Fatiha Dyste, 33 år: Jeg blir glad av å tegne, gå på tur, perle. Jeg er flink til å hoppe på trampoline. Dette er min andre festival. På Island likte jeg å smi, spikke og snek-kre, festen på kvelden og å bli kjent med Rakel.

Aina Nagell-Sværk, 42 år: Å møte kreative, glade mennesker, gjør meg glad. Men også når noen sorterer i bestikket i oppvaskmaskinen, og når det er fullmånen en snørøk vinternatt. Jeg er flink til å se ting fra et positivt perspektiv. På festivalen i Järna gleder jeg meg til å møte nye mennesker og gamle kjente. Føle gleden og samhørigheten når vi skaper noe sammen. Det blir min sjette gang. Husker særlig festivalen på Gålå: 300 mennesker fra hele Norden, Russland og Skottland øvet Peer Gynt på utescenen. Smil og latter hele uken på tross av regn og gjørme, og en spektakulær forestilling til slutt!

Rakel Leirdal, 29 år: Jeg blir glad av familie, å kunne stole på noen, og sushi. Jeg er flink til vaske, jobbe på urteverkstedet og å sykle. Dette blir min femte Allkunst-festival. Jeg gleder meg til å delta på i arbeidsgruppene. På Island likte jeg godt å hjelpe til med å leie hest.

Ivana Langholm, 24 år: Jeg blir glad av å være med dyr, venner og på jobb. Jeg er flink til å bake, passe

på dyr og lage mat. Det blir min første festival, og jeg gleder meg til å gjøre noe nytt og å være sammen med venner.

Ole Jakob Weydal, 22 år: Jeg blir glad av å se på fotballkamper, når Manchester United vinner og å lage manus til Premier League. Jeg liker å lage fotballfilm, tegne, fargelegge og skrive og lære nye språk. Det er første gang jeg skal på Allkunstfestivalen, og jeg gleder meg til å spise 'glass' (is på svensk), høre musikk og kanskje finne ny kjæreste.

Erlend Solberg, 44 år: Jeg liker i å skrive, male, og blir glad når det kommer kunder i butikken. Jeg liker å lage middag sammen med noen, og er flink til å sykle og å gi uttrykk for tankene mine. Jeg er med til festivalen for sjette gang og gleder meg til å se menneskene igjen. Det jeg husker fra festivalen på Fuglsjøesenter i Danmark er scenebildene.

Gry Hege Ellingsen, 58 år: Jeg er glad i å tromme, være med venner og å danse. Jeg er flink til å veve, vaske og lage mat, spille fotball. Det er min syvende festival, og jeg gjelder meg til skuespillet. Det jeg husker best fra Island er at vi gikk på tur.

Ola Henningsen, 32 år: Jeg er glad i jobben, godteri og venner. Jeg vil leve i nuet, gjøre ting sammen med venner og skogsarbeid. Det jeg gleder meg til teatersku-espillet på Allkunstfestivalen. Det blir min femte gang. Det jeg husker best fra Island er juvet der et kor sang mens vi gikk med faner.

Johanna Vilde Hallanger, 25 år: Jeg er glad i å tegne, skrive og matlaging. Jeg er flink til å støtte andre og snakke om følelser. Jeg gleder meg til å arbeide med kunst, utforske kunst og stille spørsmål om kunst på Allkunstfestivalen. Det er andre gang. Det jeg husker fra Island er framføringen av elementene, som jeg var med på.

Dorthe Østby, 29 år: Jeg liker å tegne, synge og å klemme. Jeg er flink til å ordne klærne mine, veve og holde huset rent. Jeg gleder meg til å møte nye mennesker og gamle venner. Det blir min tredje gang. Fra Island husker jeg spesielt dansefesten.

Runa Evensen Gafni, 44 år: Å være i naturen, male, skape i samspill med andre, gjør meg glad. Jeg er flink til å male, samtale og oppdage muligheter. Det blir min syvende festival. Jeg gleder meg til å møte alle menneskene og skape sammen med dem.

KJÆRE BROR, KJÆRE SØSTER

Om du taler hebraisk eller arabisk
er meg likegyldig
jeg ser kun
et menneske

å skape en jødisk stat er for sent
slik det også er for sent
å skape en islamsk stat
uaktet holocaust eller nakba –
en kristen stat?
Gud forby

Det er på tide
å løfte bevisstheten opp
over kipaen og kufien
over skautet og hijaben
over slipset –
eller bedre
ned i hjertet

Det er for sent å tro
at du er utvalgt av Gud
vi må velge
hverandre

Kjære søster, kjære bror
hvit, svart, hindu, buddhist, rom, jøde
jeg bryr meg ikke

de som vil skape et samfunn
basert på det å være menneske
er vår tids ledere

Unge menn og kvinner
i Israel, Palestina, Russland, Ukraina, Norge, USA
reis dere mot galskapen
stå opp for mennesket
disse gamle menn med slips eller turban
som tror de har rett til å herske –
vis at de er irrelevante
la dere ikke forføre av fortidens myter
men skap en ny
som bringer fred
Om Gud fins
så har han overlatt styringen
til oss

dette er den eneste hypotese som kan fungere
om jøde, om kristen, om muslim:

mennesket er hellig
og jorden

Christian Egge

Noen høydepunkter fra eventyret om filmen «Ola – En helt vanlig, uvanlig fyr»

Tekst: Will Browne. Foto: facebook.com/mittOmbud

Siden verdenspremier under Tromsø filmfestival i januar i fjor har det vært en eventyrlig reise for filmen om Ola fra Vidaråsen, med det ene høydepunktet etter det andre. Mottagelsen av filmen har overgått alle forventninger, og det er blitt solgt tett opp mot 20 000 kinobilletter, noe som er helt spesielt for en norsk dokumentarfilm.

Ombud Bjørn Erik Thon

Anmeldelser og omtaler i media har vært gjennomgående svært positive, så det er tydelig at filmen har rørt ved grunnleggende og allmennmenneskelige temaer. Det bekreftet også likestillings- og diskrimineringsombud Bjørn Erik Thon, som etter å ha sett filmen to ganger, valgte å arrangere del-lanseringen av en ny rapport om nødvendige lovendringer knyttet til implementering i Norge av FN-konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne (CRPD) på Vidaråsen i slutten av november 2023. (Fotoet over og se side 21.)

I den anledning var det omvisning på Vidaråsen og inn-

legg om verdiene til Camphill, og det oppstod en livlig paneldebatt med deltagelse av stortingsrepresentant Truls Vasvik, leder for MDG Arild Hermstad, ordfører for Sandefjord Bjørn Ole Gleditsch, sammen med Ola og Runa fra Vidaråsen i tillegg til Bjørn Erik Thon.

Bjørn Erik har i etterkant fortalt i offentlige sammenhenger at dagen på Vidaråsen og møte med beboere og deres evne til å gi uttrykk på hva som ligger dem på hjertet, er noe av det mest positivt han har opplevd i sin stilling. I takkebrevet for besøket skrev Bjørn Erik: «Tusen takk for at vi fikk besøke dere på Vidaråsen. Vi kom hjem fulle av entusiasme og inspirasjon. Det er umulig å ikke la seg imponere av det dere skaper i den lille landsbyen deres. Gode løsninger skapes i møte mellom mennesker, det er dere det beste eksemplet på.»

Under besøket på Vidaråsen ble det også laget en liten film og intervju med Ola som ble brukt under den offisielle lanseringen av CRPD-rapporten i Oslo i desember. For oss på Vidaråsen kjennes utrolig stort å ha blitt delaktige i en så viktig anledning og å kunne bidra til at flere i samfunnet etter hvert kan få oppleve noe av de mulighetene som finnes i landsbyene og bli inkludert og hørt i prosesser som angår dem.

«Vi har mye å lære»

En av de sterkeste artikler knyttet til Ola-filmene ble skrevet av Linn Løvlie Slette som er fagsjef i Stiftelsen SOR: «Vi har mye å lære av Ola!» Artikkelen (side 22) er etter min mening kanskje den største faglig anerkjennelsen som Camphill har fått i det offentlige rom, og den bør brukes til inspirasjon, bekreftelse og oppfordring i arbeidet vårt videre. Den var det mest lest innslaget på Facebook-siden til SOR i hele 2023!

Tottenhams Venner Norge

Som en verdig avslutning på turnen av spesialkinovisninger over hele landet med regissør Ragnhild og med Ola til stede på flere av disse, ble det lagt opp til en helt unik kveld 29. januar – som en gave til Ola på Vika kino. I samarbeid med Tottenhams Venner i Norge (yndlingsfotballaget til Ola er Tottenham Hotspurs) ble det skapt en festlig visning av filmen og en storslått paneldebatt etter fremvisningen med fotballkjendisene Erik Thorstvedt, Tete Lidbom og Ola så klart. Mode-

rator for debatten var den kjente programlederen fra Viaplay, Jonas Berg-Johnsen. Under samtalen fortalte de om fotballstjerner som har måtte leve med alvorlige utfordringer og som likevel har klart å få til store ting. Det gjorde virkelig inntrykk på Ola, som bidro med flotte replikker under samtalen. Jonas Berg-Johnsen viste deretter en bakebolle som var laget på pottemakeriet på Vidaråsen. Den hadde hans far, visesanger Lars Klevstrand, fått som gave etter en konsert og plateinnspilling på Vidaråsen.

Som så ofte under disse anledninger med «Ola»-filmen, knyttes mennesker sammen i varmen som stråler fra ut fra lerretet, gjennom historien som Ola og Ragnhild har klart å formidle så sterkt.

NRK og filmfestival i København

Neste stasjon for filmen er visning på NRK 4. mars. Der

blir det mulig å se den fram til 2027. I midten av mars vises «Ola»-filmen på CPH-DOX filmfestival i København. Med tittel «Being Ola» er den tatt inn i det såkalte «Highlights»-programmet (cphdox.dk/film/being-ola), noe som kan åpne porten for «Ola» til den store verden.

Kulturelle skolesekken

Filmen har også blitt tatt ut til den «Kulturelle skolesekken» i flere fylke i Norge og skal vises i veldig mange skoler i løpet av neste år.

Foreløpig har vi ikke merket noen vesentlig økning av søknader og rekruttering til landsbyen som følge av

Til venstre: Forestillingen med Tottenhams Venner. Foto: Will Browne og Einar film. Under: Den norske Filmfestivalen i Haugesund med mor, Eirin Høgetveit og Ragnhild Nøst Bergem. Foto: privat.

Fra HUMAN internasjonale dokumentarfilmfestival 9. mars, med bestevennen Lasse fra København. Foto: Sebastian Dahl

filmen, men vi håper at det kan endre seg etter hvert.

Pågangsmot gjennom ni år

Ellers er det bare å rette en stor takk til regissør Ragnhild Nøst Bergem for hennes mesterlig kunstverk og pågangsmot gjennom de ni årene som hun har holdt på med prosjektet. Også til produsenten Einar Film og Eirin Høgetveit som bidro til de gode rammene som filmen har fått. Komponist Eivind Hannisdal har skapt den vakre og stemningsfulle musikken som det er verdt å legge merke til.

Bak lanseringen av dokumentarfilmen og alle de påfølgende stortede arrangementene står distributøren Euforia Film og Vibeke Skistad. Hun har med sin enorme energi og begeistring sørget for mye stas og aktivitet rundt i hele landet og har klart å trekke inn profilerte mennesker og sørget for god media-dekning. Vibeke fortjener en stor og hjertelig takk for dette!

På festpremieren av «Ibelin»

Vibeke er også distributør i Norge for den prisbelønnede dokumentarfilmen «Ibelin», som handler om den unge, dødssyke Mats Steen og hans utrolige nettverk av venner gjennom dataspillverdenen. Vibeke inviterte Ola

og meg til festpremieren av Ibelin på Colosseum i Oslo sammen med statsministeren og andre kjendiser. Det ble en meget sterk og rørende opplevelse som sprenget mange fordommer. Vi fikk møte flere av personene fra filmen etterpå og opplevde mye av den samme energien som i Ola-filmen, om kraften av å stå frem i all sin sårbarhet og tørre å bety noe for andre. Det virker som om samfunnet vårt er moden for dette budskapet akkurat nå.

Likestillings- og diskrimineringsombudet på Vidaråsen 27. november

Dette skrev likestillings- og diskrimineringsombud Bjørn Erik Thon på Facebook 28. november: «I går var vi i Vidaråsen landsby i Vestfold, der vi lanserte deler av en ny rapport – om menneskerettigheter for funksjonshemmede. Vi snakket med beboerne om hvor mye det betyr å få bestemme over eget liv og egen fritid, og å kunne jobbe og oppleve mestring. Vi hadde paneldebatt med Ola Henningsen som bor på Vidaråsen, Arild Hermstad leder i Miljøpartiet De Grønne, stortingsrepresentant Truls Vasvik fra Arbeiderpartiet og Bjørn Ole Gleditsch ordfører i Sandefjord kommune.»

Se fra Vidaråsen og intervju med Bjørn Erik Thon på NRK Vestfold og Telemark 28.11.2023, innslag nr. 9: <https://tv.nrk.no/se?v=DKVT98112823>

CRPD er FN-konvensjonen

Hentet fra nettsiden www.ldo.no: Ombudet har sett på hvilke lover og praksiser i Norge som må endres for å styrke rettighetene i tråd med CRPD – FN-konvensjonen om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne. Rapporten som skal overleveres Regjeringen, avdekker at det er et gap mellom norsk lovgivning og CRPD på spesifikke områder. Basert på et omfattende kartleggingsarbeid, foreslås nødvendige endringer i norsk rett, og anbefalinger til justeringer i politikk og praksis.

Rapporten ser spesielt på temaer som: - Selvbestemmelse og beslutningsstøtte for utviklingshemmede. - Psykisk helse og tvangsbruk i psykiatrien. - Utviklingshemmedes bosituasjon og rettssikkerhet. - Tilrettelegging i utdanning og arbeidsliv. - Tilgjengelighet og universell utforming. - Tilrettelagte avhør og soningsforhold for funksjonshemmede.

CRPD markerer et skifte i synet på funksjonshemming, fra individuelt problem til samfunnsmessige barrierer. Den pålegger staten å fjerne barrierene for å sikre funksjonshemmedes menneskerettigheter, på lik linje med andre. Selv om Norge ratifiserte CRPD for over 10 år siden, er det fortsatt tradisjonell forståelse av funksjons-

Foto over: Skjermdropp NRK Vestfold og Telemark. Fra Kristoffersalen på Vidaråsen. Foto: www.facebook.com/mittOmbud

hemming i norsk lovgivning og praksis. Dette fører til at funksjonshemmede ofte sees på som mottakere av velferd, og ikke som selvstendige borgere. Stereotypier og språkforståelse forsterker dette.

Det anbefales at CRPD inkluderes i menneskerettsloven for å gi den forrang. Ligestillings- og diskrimineringsombudet støtter dette og håper at rapporten viser hvorfor konvensjonen må inn i menneskerettsloven. Minst 30 norske lover må endres for å oppfylle forpliktelsene i FN-konvensjonen om funksjonshemmedes rettigheter.

Foto: www.facebook.com/mittOmbud

Ví har mye å lære av Ola

Tekst: Linn Løvlie Slette, Fagsjef Stiftelsen SOR.
Foto: Ruben Khachatryan

Du vet de filmene som gjør skikkelig inntrykk? De filmene som sniker seg inn i sjelen din og som får deg til å le hjertelig? Og de filmene som lar deg sitte igjen dypt berørt og ettertenksom? Filmen om Ola er av det kaliberet. 13. oktober slippes dokumentarfilmen “Ola - en helt vanlig uvanlig fyr” på kinoer rundt om i hele landet, og nå skal du få noen grunner til å se den.

Det var den delen av året da smeltevannet fra vintrens godt sammenvevde snøteppe gravde egne veier i grøftene. Påskeliljene struttet blidt mot solen. Akkurat på en slik vårdag var jeg så heldig å få besøke Vidaråsen for å holde et foredrag for de som lever der, og for deres nærpersioner. Men jeg skal innrømme én ting. Med vernepleierens historie godt innbakt i min profesjonsidentitet hadde jeg med meg noen fordommer. Og akkurat som Ola selv sier i filmen, så tenkte også jeg at Vidaråsen var et litt snodig sted. Litt annerledes. Litt rar. Når jeg parkerte bilen slo det meg at også husene var litt annerledes. Fargebruken var kraftigere, men dog så livgivende. Ja, til og med vinduene var formet i ukjente vinkler. Men jeg kan love deg dette: fordommene forsvant med det kalde smeltevannet.

Vidaråsen - et levetfelleskap

I Norge finnes det seks ulike bo- og arbeidsfelleskap

for personer med og uten utviklingshemming. Disse fellesskapene, eller landsbyene som de også kalles, driftes gjennom Camphill stiftelsen, og er en frivillig måte å

leve livet sitt på. Her legger de antroposofiske verdier til grunn, og lever i ett med naturen og hverandre. Vidaråsen er en slik landsby. Her bor Ola. I småhus, eller bokollektiv, bor folk med og uten utviklingshemming i skjønn forening med hverandre. Her deler de livets opp- og nedture, eller fiaskoer som Ola selv kaller det. Og uansett hvilke forutsetninger eller støttebehov man har, kaller de hverandre venner, eller gode hjelpere. Skillet mellom “oss” og “dem” ble visket ut med regnet for mange år siden.

Den usedvanlig vanlige fyren

Men skillet mellom “oss” og “dem” gror godt i samfunnet utenfor Camphill-landsbyene. Og vi bidrar til det alle sammen. Vi kategoriserer og skaper en slags orden i en ellers ganske kaotisk og politisk splittet verden. Men flere av oss deler likevel den skjebnen at vi eier litt av definisjonsmakten over hvilken kategori vi ønsker å tilhøre. Vi kan til og med gå litt inn og ut av noen av disse kategoriene om vi vil. Men så har vi de menneskene som er forhåndsdefinert. De menneskene som uansett hva de prøver på, ikke blir noe annet enn bokstavene på epikrisen fra utredningen. De vi har en hang til å kategorisere som de med særskilte eller spesielle behov. De rare. De som utfordrer samfunnets normer og normalitet. Og akkurat derfor trenger vi filmen om Ola.

Olas historie, kommunisert gjennom Ragnhilds klipp, er med på å pirke borti denne kollektive misforståelsen. For Ola har absolutt ingen sære eller spesielle behov. Ola er ytterst menneskelig. Han kjenner på sorgen og savnet over å miste en god venn. Han kjenner på tvil. Han kjenner på glede, anger og takknemlighet. Og han kjenner på at alle mennesker trenger litt støtte og hjelp iblant.

Ola kjenner på noe usedvanlig vanlig. Han kjenner på det felles menneskelige, men som vi ukritisk frarøver de av oss med utviklingshemming å få være en naturlig del av.

Fall ikke inn i fristelsen

Vi leser stadig om det. Institusjonenes gjenreising ute i storsamfunnet. Større og større bofellesskap. At dagtilbud og fritidsaktiviteter skal tilbys på samme sted som du bor. Og blåskjortene (les: økonomene) argumenterer for stordriftsfordeler og effektive levekår. Politikerne er lutter øre, og kjøper argumentene uten å blunke, og legger til grunn en medlidende fordom om at “like barn leker best”.

På den andre siden river fagmiljøet seg i håret og legger frem solid forskning og data på at gigantfellesskap ikke er en særlig god idé. Og argumentene kan være så

Bildet er fra filmen «Ola - en helt vanlig uvanlig fyr» som ble vist på NRK tv. Filmen ligger tilgjengelig på NRK fram til 2027: tv.nrk.no/program/KOID75002621

saklige og solide man bare vil, men det synes umulig å skape tilstrekkelig gjenklang hos de allerede overbeviste folkevalgte som i altfor stor grad ser kortsiktige tall uten å vektlegge individuelle, og ytterst menneskelige behov.

Og i kampen mot denne institusjonstrenden er jeg litt redd for en ting. Jeg er redd for at Vidaråsen kan være med på å legitimere oppføring av store bofellesskap ute i samfunnet. Jeg er redd for at blåskjortene finner argumenter for samlokalisering og effektivisering også ved denne måten å leve på. Men kjære økonom: fall ikke inn i den fristelsen.

For vi kan ikke sammenlikne levemåten i og utenfor landsbyene, for måten å leve livet på er så fundamentalt forskjellig fra hverandre. I kommunene haster vi rundt i en annen tid. I kommunene stilles det andre krav. Krav om å innfri innenfor budsjettet. Krav om å se på mennesker som pasienter eller brukere; ikke som venner eller gode hjelpere. Men på Vidaråsen lever de langsommere. De lever ikke i krav som er formet etter en medisinsk måte å organisere og yte tjenester på. De lever. Og Ola sier det selv i filmen: “Det er som om fremtiden ikke har kommet hit enda.” En av Olas kollegaer sier at de lever litt som i 1980.

Det som slår meg er at om det faktiske årstallet 1980 hadde ringt til 2023 og sett hvordan vi lever livene

våre på nå, så tror jeg de hadde tenkt at vi hadde mistet forstanden. Vi haster rundt med nesa godt plantet i mobilskjermen, og lever et individualistisk og materialistisk liv der hovedmålet er å klare alt selv. Vi har ingen landsby å støtte oss på lenger. Vi sjekker sjelden inn hos naboen i redsel for å true privatlivets fred. Og når vi føler oss litt dårlige, så vet allerede algoritmene det, før vi antakeligvis er klar over det selv, og presenterer reklame tilpasset sinnstilstanden. Den dårlige selvfølelsen spises opp av det stadige jaget etter noe mer. Noe bedre.

Folk trenger folk

Etter å ha besøkt Vidaråsen, og å ha sett filmen om Ola flere ganger, er det to ting som står veldig tydelig for meg: For det første er mangfold en ubenyttet ressurs. Og for det andre har jeg fått sterkere tro på at folk trenger folk.

Da jeg dro fra Vidaråsen kjente jeg på takknemlighet for å få lov til å sette mitt avtrykk på deres jord. Men før jeg visste ordet av det sjekket jeg telefonen og ble raskt dratt inn i hverdagens kjas og mas. E-poster. Messenger-meldinger. Instagramoppdateringer. Og når jeg løfta nesa fra telefonen og vinka farvel til de siste påskeliljene så slo det meg:

Måten vi lever livene våre på, altså utenfor landsbyene, er den måten som er snodig. Litt rar. Litt kald og annerledes. Også tittet jeg ned i telefonen igjen. Vi har mye å lære av Vidaråsen. Og vi har mye å lære av Ola.

*Publisert på Stiftelsen SOR torsdag 28. september 2023
<https://stiftelsensor.no/nyheter/item/vi-har-mye-a-laere-av-ola>*

Har vi egentlig rom for alle?

Tekst: Josefin Winther

Filmene «Ola - en helt vanlig uvanlig fyr» av Ragnhild Nøst Bergem går på norske kinoer i disse dager. I kjølvannet av premieren etterspørres det mer forskning på tilrettelagte arbeidsplasser, og behovet for å skape et mer inkluderende arbeidsliv settes igjen på agendaen.

Solberg-regjeringen vedtok i sin tid at minst fem prosent av statens nyansettelser skulle være mennesker med nedsatt funksjonsevne. Dagens regjering har nå fjernet kravet, noe som reiser spørsmål om det ligger reelle holdninger og vilje til handling bak honnørord om tilrettelegging for et mer inkluderende arbeidsliv. Femprosent-kravet ble fjernet og er foreløpig ikke erstattet av noe annet tiltak, og man kan spørre seg hva dette er et uttrykk for.

Én tolkning er at veien fra ord til handling ofte er veldig lang i politikk, og at det i tilfellet inkludering av mennesker med nedsatt funksjonsevne egentlig ikke er en reell vilje til den strukturelle og holdningsmessige endringen det krever. Å skape et inkluderende samfunn forutsetter at vi kollektivt utvikler nye holdninger til menneskelighet, og dette må også gjenspeiles i at vi er i stand til å ta oss bedre tid og tillate uttrykksformer som ikke er «perfekte».

Den besettelsen av produktivitet som preger mye av arbeidsliv og utdanning er ikkekompatibelt med et samfunn som har rom for mennesker som Ola. Fjerningen av femprosent-kravet er et eksempel på hvordan slike endringer faktisk krever andre utforminger av arbeidslivet. I dette tilfellet viste det seg trolig at de var for omfattende for regjeringens smak.

De aller fleste samtaler om inkludering foregår uten at dem det gjelder er til stede. Slik opprettholdes en grunnholdning om «oss og dem», uavhengig av hvor gode samtalens intensjoner måtte være. Konseptet om inkludering er ofte begrunnet i FNs konvensjon om menneskerettigheter og baserer seg på et premiss om at de som står utenfor fellesskapet må få komme inn. Slik fremstilles fellesskapet som om det er en statisk størrelse, som de marginaliserte må få tilgang til.

Men helheten vil alltid være et uttrykk for delene, og dermed vil det naturligvis måtte endres om delene endres. Videre, er dette begrunnet med at å være utenfor kan være ensomt, smertefullt og til direkte hindring for å kunne realisere seg selv.

Dette er i aller høyeste grad tilfellet. Men et vesentlig aspekt som sjelden trekkes frem, er hva fellesskapet går

Ola intervjues av NRK Dagsrevyen i grønnsaksåkeren. Foto: Will Browne

glipp av når det er formet på en slik måte at ikke alle kan ta del. Konformitet avler konformitet, og slik vil et samfunn som ikke evner å romme dem som befinner seg i ytterkantene av normalfordelingen, gradvis forme seg selv på en slik måte at færre og færre får plass.

Inkludering er ikke bare viktig for å innlemme noen. Inkludering handler også om at et fellesskap besinner seg på å være et sannferdig uttrykk for alle sine medlemmer. Dette vil naturligvis ha noe å si for hvordan fellesskapet er utformet. Inkludering handler med andre ord om å være i stand til å la alle stemmer få klinge med. Det sosialfaglige arbeidets kunst er å legge til rette for at stemmene harmoniserer.

Eller for å si det med et mer hverdagslig språk, å finne måter å leve sammen på hvor den enkeltes behov og evner har en legitim plass. Videre at behovene ikke bare tilfredstilles, men får virke på omgivelsene, og slik berike dem.

I et samfunn som belønner effektivitet, produktivitet og materiell velstand, vil stadig flere menneskelige kvaliteter forsømmes og i ytterste konsekvens fremmedgjøres.

Derfor er mangfold – eller et autentisk uttrykk for dem vi er – ikke bare verdifullt, det er uvurderlig.

Det er gjennom rikdommen i møtet med menneskelige kvaliteter at vi får muligheten til å oppdage og utvikle flere sider av oss selv. Filmen er viktig fordi et møte med Ola ikke bare er et møte med Ola, men et møte med noe i oss selv. I et eskalerende og tidvis nådeløst prestasjonsjag, er et hvert møte med feilbarlighetens ømhet og skjønnhet kjærkomment.

Et menneske som våger å bære hjertet på utsiden, ber implisitt om et samfunn som tar imot. Slik kan mennesker som Ola påvirke vår verden i retning av mer nestekjærlighet, nærvær og oppriktighet. For dem av oss som befinner seg i en posisjon hvor vi kan påvirke omgivelsene, og det gjør vi alle i en eller annen forstand, er denne filmen en inspirasjon. Den stimulerer oss til å arbeide for samfunnsstrukturer som tjener og støtter mennesket. Og ikke minst å stå imot en samfunnsutvikling hvor det motsatte er tilfellet.

Artikkelen har stått i Bergensavisen 26.11.2023

Kulturuke Vidaråsen 2024

Selvbestemmelse og menneskerettigheter

Tekst og foto: Runa Evensen Gafni

På Vidaråsen starter vi nyåret med en kulturuke rundt et tema i uke én. I 2024 tok vi opp temaet selvbestemmelse og menneskerettigheter. Siden vi på Vidaråsen i november hadde besøk av likestillings- og diskrimineringsombud Bjørn Erik Thon, har det foregått en del forskning på betydningen av: «Jeg bestemmer selv ...»

Kulturuken

Under kulturuken satte vi disse individuelle opplevelsene i sammenheng med verden:

Dag 1 så vi opptak av Narges Mohammadis tale da hun mottok Nobels fredspris i 2023.

Dag 2 delte noen av oss tanker fra studiet av Yeshayahu Ben-Aharons *Åndsvitenskap i det 21. århundre*.

Dag 3 kom Inna Sangadzhieva fra Den norske Helsingforskomité på besøk til Vidaråsen, og hun fortalte om komitéens arbeid.

Etter innleggene hver dag arbeidet vi videre med det vi har hørt i forskjellige arbeidsgrupper ved å male, samtale, synge, bevege seg ...

Litt fra skrivegruppen

I en kort samtale valgte vi et mulig felles tema eller motiv ut fra det vi hadde hørt. Samtidig hadde alle frihet til å skrive om det de ville og velge sin form; prosa, dikt eller tegning.

Dag 1 inspirerte oss til å undersøke: «Fred og grenser». Frida skrev fortellingen om ulvene.

Dag 2 benyttet vi temaet fra innlegget: «Hvordan kan jeg bli din skytsengel?» Erlend skrev dikt.

Dag 3 krevde en lengre samtale for å finne inngangen til et tema. Vi landet på: «Hva gjør jeg med fellesskapet?» Runa sa: Vi trenger mange gode lyttere (slik at ting kan bevege seg) for å skape fred i verden.

Hyrden av Frida Weickelt

I himmelen sitter en hyrde og passer på rare dyr. Når du snakker med ham, så forteller han fantastiske historier:

Han fikk sine første dyr fra sin bestefar for lenge siden. Det var to små ulver. En var svart og hadde alltid lyst til å kose. Den andre var hvit og veldig aggressiv og prøvde alltid å bite hyrden.

Hyrden matet begge to med masse kjærlighet. Mens han passet på dem, vokste de opp og forandret seg. Selvfølgelig ble de store. Men den som bet mye, begynte å leke med hyrden, og den som likte å kose, startet å gå på jakt.

Snart fikk de to barn. Men barna var ikke ulver som foreldrene sine. De var heller ikke helt svarte eller hvite. Noen hadde horn, noen vinger og alle hadde mange forskjellige farger.

«Jeg startet med to ulver. Men nå passer jeg på femti dyr», sier hyrden.

«Men det er bare tretti!», roper du overrasket etter å ha telt dem.

«Noen ganger reiser de bort og lever i hodene til menneskene. Da blir menneskene glade eller triste eller begynner å bite. Hos menneskene hvor dyrene mine lever, blir de passet på så lenge de er hos dem. Alltid når dyrene mine kommer tilbake, ser de litt annerledes ut enn da de reiste bort», forklarer hyrden.

Skytsengel

av Erlend Solberg

Skytsengel
 som
 tilhører
 en himmel
 som alltid
 har vært her
 for deg
 kanskje
 for andre
 er en del
 som bor
 i oss
 også
 for
 verden
 eller
 som
 alltid
 har
 vært
 her
 evig
 ung

Hildes fargerike bilder

Tekst: Bente Christensen i samarbeid med Hilde Kaasa

Hilde Kaasa har bodd på Vidaråsen i 41 år, og hun bor nå på Karin hus. Hun liker å tegne og skape utallige spennende former og har lyst til å vise fram noen av de fargerike bildene sine. Tidligere har Hilde også malt på malerverkstedet.

Ellers liker Hilde å høre musikk, skrive private fortellinger og å dra på tur i Norge eller til et land hvor hun forstår språket. Hun er glad for å kjøre over en bru, og reiser gjerne på tur med Color Line til Danmark. Flere ganger har Arnkjell også vært med på tur, blant annet til spennende Langedrag. Der er det ekstra kjekt med elg og med katter som spiller på piano.

Pilotprosjekt Steinerhøyskolen: Høyere utdanning for mennesker med utviklingshemning

Tekst: Josefin Winther, Steinerhøyskolen
Foto: Morten Minothi Kristiansen

I begynnelsen av 2024 ble første del av Steinerhøyskolens pilotprosjekt, «Høyere utdanning for mennesker med utviklingshemning», gjennomført og arrangert. Målet med prosjektet er å utforske hvordan en mangfoldig studentgruppe kan bidra til metodisk innovasjon

i høyere utdanning, med støtte i et utvidet kunnskapssyn og kunstneriske arbeidsmåter.

Som en del av aksjonsforskningen i masteroppgaven min arrangert jeg et sosialpedagogisk seminar på Vidaråsen, hvor 20 deltagere arbeidet med kunstneriske uttrykksformer over fire dager. Temaet var inkludering, mangfold og kunstneriske arbeidsmåter. Et påfølgende seminar på Vidaråsen i januar 2023 hadde samme form og intensjon. Det var da gjort tilstrekkelig med erfaringer til at ideen kunne tas inn på Steinerhøyskolen. Dette skjedde i form av at én modul fra bachelorgraden i sosialpedagogikk ble åpnet for søkere med nedsatt funksjonsevne. Invitasjon gikk til alle de sosialterapeutiske virksomhetene i Norge, og resultatet ble en studentgruppe på 12 bachelorstudenter og 12 gjestestudenter med ulike former for nedsatt funksjonsevne.

Temaet for modulen var kommunikasjon og veiledning. De 12 bachelorstudentene fikk her en unik mulighet til lære av gjestestudentene og deres erfaringer og behov knyttet til kommunikasjon og veiledning. Gjennom to uker tilbrakte disse to gruppene dagene sammen på Steinerhøyskolen i Oslo, med undervisning fra 09.00 til

15.00. Det ble arbeidet på mange forskjellige måter, for å kunne skape erfaringer og refleksjoner rundt kommunikasjon og veiledning. Studentene hadde forelesninger, bevegelse, sang, trommesirkel, teater, gruppearbeid og felles lunsj hver dag.

Det hele ble avsluttet med en gnistrende forestilling som gruppen hadde skapt gjennom disse to ukene. Forestillingen ble vist for studenter og lærere fra andre studier på Steinerhøyskolen, og den skapte stor begeistring.

I Norge har mennesker med utviklingshemning per i dag ikke adgang til høyere utdanning. Pilotprosjektet ved Steinerhøyskolen inngår derfor som aksjonsforskning, og en del av deltagerne har blitt intervjuet i etterkant av prosjektet. Dette skal brukes til forskning og utvikling av fremtidige moduler.

Det har også blitt publisert to filmer med bilder og intervjuer fra prosjektet, denne ser du på Steinerhøyskolens Facebook-side og www.steinerhoyskolen.no.

Opplevelser fra pilotprosjektet Gjestestudenter i to uker

Tekst og foto: Runa Evensen Gafni

Noen glimt fra første uke under Steinerhøyskolens pilotprosjekt i sosialpedagogisk utdanning. Vi syv gjestestudenter og to følgesvenner fra Vidaråsen. De andre kom fra Camphill Solborg og Steinerskolen på Skjold.

Morgenstund har gull i munn

Grytidlig på morgenen sto en motivert gjeng opp for å møte punktlig på avreisestedet på Vidaråsen. Humøret var på topp og spenningen stor. Frokosten ble inntatt i det vi kjørte av gårde i retning Oslo mens morgenlyset malte himmelen rød og rosa, gylden og oransje.

Orientering og kaffemaskin

I bilen studerte vi studieplanen og fikk bekreftet at første studiedag begynte kl 9.00 på Berle, Steinerhøyskolen. Men vi rakk fram i god tid og kunne orientere oss rundt i bygningen og fant klasserommet og toalettene ... og ikke minst: hvordan kaffemaskinen fungerte. Den viste seg raskt å bli et hyppig besøkt pausemål, og i løpet av uken hadde vi alle funnet ut av hvordan den skulle betjenes, og hvilke valgmuligheter den hadde. Berle var til å begynne med en ukjent bygning med mange trapper

Glade gjestestudentene har funnet kantina på Berle.

og rom. Men allerede etter kort tid fant alle veien til og fra klasserommet og kantinen, og at det var flere muligheter for å komme seg til samme sted.

En slags gåte

Tema for modulen der gjestestudentene hadde fått studieplass het «Kommunikasjon og veiledning». Det var to ord som til å begynne med ikke var så lett å begripe, og som nærmest virket som en slags gåte. Men gjennom trommesirkler med Tromme-Lars, kunstneriske og sosiale øvelser, rollespill, forelesninger og flere nye ord som «status» og «sanser», og fordypning av mer kjente begrep som «følelser» og «grenser», fikk både studentene og gjestestudentene praktisk erfaringer, kunnskap og forståelse av hva modulens tema innebar.

Nye rutiner og livet i storbyen

Etter første studiedag møttes en oppglødd, engasjert, men sliten gjeng i kantinen for å planlegge innkjøp og middagsmenyen og lage handleliste. Valget falt på taco. Så gjaldt det å finne ut hvordan komme seg til overnattingsstedet. Vi tok i bruk Google Maps for å finne leiligheten i Frimannsgate. Vi gikk fra Berle til Bogstadveiens trikkeholdeplass. Så trikk 19 til Holbergs plass. Derifra igjen en liten gåtur til Frimannsgate. Det var deilig å kunne sette fra seg bagasjen og slenge seg på sofaen etter å ha blitt enige om romfordelingen. Her

kom det godt med at kommunikasjon og veiledning var tema på studiet.

Dagligvarebutikken var heldigvis bare to minutter unna, og det var nok motivasjon til at mange ble med på handleturen selv om de egentlig følte seg slitne etter en anstrengende første studiedag. En gruppe konsentrerte seg om å handle det vi trengte av basisprodukter (og litt ekstra), og den andre gruppen tok seg av innkjøp til taco-middagen. Det ble en sen, lang og deilig middag, og vi fant ut av hvordan kjøkkenet og spisestuen i leiligheten kunne brukes etter å ha skjøvet litt på møblene for å skape et trivelig oppholdsrom. Vi fikk samtidig øvd oss på å finne ut hva den enkelte trenger for å trives sammen med andre, hvilke grenser som finnes, hvordan de kommuniseres og hva som oppfattes som god veiledning.

Ulike rytmer og varierende tidssans

Etter hvert som studiedagene gikk lærte alle den beste veien til trikken, hva som var riktig holdeplass, riktig retning, og vi gikk til og med ruten til fots mellom leiligheten og høyskolen. Dermed endret statusen seg fra «helt ny og litt usikker» til «bedre kjent og ganske trygg». Vi brukte de forskjellige sansene for å navigere, spesielt syn og hørsel, men også smak og lukt fra byens mange fristelser.

På morgningen viste det seg at vi hadde forskjellige rytmer og varierende tidssans. Frokosten skulle ikke bare spises, men også forberedes. Ni personer skulle bruke to bad og få nok tid til det uten stress, og samtidig vise hensyn til andres behov. For noen betydde det å stå opp kl 6.15. For noen var det for 'tidlig', mens andre syntes det var 'vanlig' eller 'helt greit' og til og med 'gøy'. For noen var det 'nytt' å dusje på morgenen, for andre var det 'viktig', og noen syntes det gikk fint å variere.

De som var ferdig først på morgenkvisten, hadde tid til å rydde og vaske opp etter frokosten. Noen fant ut at man kunne gå til høyskolen istedenfor å ta trikken. Andre ville også gå, men da heller på tilbaketuren etter studiedagen og uten tidspress. Det viste seg også at gåturen bød på mange muligheter for å shoppe eller se i de mange utstillingsvinduene og diskutere og bli kjent med hverandres smak, interesser og preferanser.

Kraften i gjentakelser

Etter en uke som student i hovedstaden hadde mye av usikkerheten som preget de første dagene blitt byttet ut med læring, mestring og nysgjerrighet. I starten var det ikke tydelig for alle hva som var tema og oppgaven i klasserommet, eller når det var pauser og når undervisningen startet opp igjen. Men etter hvert ble det merk-

bart hvordan samspillet med medstudentene økte og dermed også at læringsrommet utvidet seg, dag for dag.

Fremtidsfrø

Etter andre studieuken og fullført modul var alle gjestestudentene klare for å reise hjem til hverdagen igjen. Alle syv gjestestudentene var allikevel klinkende klare på en ting: De vil fortsette å være studenter på Steinerhøyskolen så snart neste mulighet byr seg. Men studenter er de uansett en stund fremover, for som det gjerne er når man er student, så skal en oppgave innleveres, den fristen er 28. mars. Kanskje kommer det også noen glimt fra oppgavene i neste LandsByLiv?

Camphill-arkivet ferdig og klart til bruk

Tekst og foto:
Turid Ulven

Det var våren 2022 som Hanna Schmeding kom kjørende fra Trøndelag til Oslo med en varebil full av Camphill arkivmateriale. Deretter ble det et antall kjøreturer til Vidaråsen, hvor jeg fikk god hjelp av Anne Langeland med å grovsortere alt materiale, før det ble fraktet til Antroposofisk selskaps lokaler i Oscars gate der selve arkivarbeidet ble utført. Det har altså tatt nærmere to år å få orden på det hele; alle dubletter skulle bort, og dokumentene registreres og

legges i godkjente mapper og bokser. Arkivlister, register og katalog måtte også opprettes for å muliggjøre videre bruk av arkivet.

Det har vært en interessant oppgave. Ikke minst fordi alt som har skjedd er farget av Camphill-ånden. Om det er en evig-lang korrespondanse med statlige myndigheter, brev fra landsbyboere og medarbeidere, eller de første planene for å opprette landsbyer i de tidligere østblokklandene – hele Camphill-prosjektet er på en stillferdig måte så overveldende at man bare må spørre seg: Hvordan i all verden har dette vært mulig?

Så mange mennesker har bidratt, og de finnes med i arkivet i kraft av sine initiativer, sine brev og annen dokumentasjon. Ingen nevnt og ingen glemt her, men Margit Engel kommer man ikke utenom. Hun må alene ha bidratt til minst halvparten av materialet og i tillegg sørget for at Landsbystiftelsens liv ble nøyaktig dokumentert fra første dag av.

Nå venter de ca. 25 hyllemeterne på at ferden skal gå videre. Det blir spennende å følge utviklingen, og forhåpentligvis vil arkivet til Camphill Landsbystiftelse i Norge komme til nytte og bli brukt av så vel interne som eksterne krefter fremover!

2-årig introduksjonskurs i sosialpedagogikk

Steinerhøyskolen (RSUC) og Camphill Vidaråsen presenterer nå et nytt erfaringsbasert introduksjonskurs i sosialpedagogikk. Kurset foregår på engelsk og vil bestå av utvalgte moduler fra Steinerhøyskolens bachelorprogram. Det foregår på Vidaråsen i Andebu og kombineres med arbeid på Vidaråsen, noe som vil skape en synergi mellom teoretisk og praktisk kunnskap. Undervisningen vil skje ukentlig.

Vidaråsen tilbyr denne utdanningen til medarbeidere som er villige til å forplikte seg til to års praksis, kombinert med å bo og arbeide på Vidaråsen. For å kunne delta må du ha vitnemål fra videregående skole og et tilbud om en stilling som medarbeider ved Vidaråsen. Kontakte medarbeiderkoordinator Rebecca Müller, rebecca@vidaraasen.no.

Hvert semester består av to skriftlige oppgaver, samt en praktisk oppgave, og etter to år vil du ha oppnådd 60 studiepoeng i sosialpedagogikk. Ved påmelding blir du formelt student ved Steinerhøyskolen i Oslo. For mer informasjon kontakt høyskolelektor ved Steinerhøyskolen, Josefin Winther, josefin.winther@steinerhoyskolen.no

Les mer: steinerhoyskolen.no/studier/socialpedagogy

En stein er ikke akkurat som alle andre steiner

Tekst og illustrasjon: Alaisa Remocal

De siste fire dagene har vi snakket om sammenhengen mellom steiner og vår helse og velvære. Og kanskje noen av oss begynner å bli interessert i bergarter på grunn av deres skjønnhet og formål. Men spørsmålet er: Hvor kommer bergarter fra? Hvordan dannes de? Denne morgenen vil vi gå tilbake i tid for å oppdage mer om bergarter/stein. Men jeg er ikke geolog, og jeg er ikke ekspert når det gjelder bergarter.

Bergarter er sammensatt av kombinasjoner av mineraler som har dannet seg naturlig over tid. Det er tre klassifiseringer av bergarter basert på opprinnelsen. Disse er magmatiske, sedimentære og metamorfe.

Magmatiske bergarter er veldig harde bergarter dannet dypt inne i jorden. Eksempler er granitt og basalt. Begge er dannet av magma som bryter ut som vulkansk lava, og så snart den når jordens overflate, avkjøles lavaen og størkner raskt.

Sedimentære bergarter er dannet av biter av andre bergarter eller til og med fra det som en gang var levende organismer. Leire, for eksempel, dannes av oppbrutte biter av andre bergarter. Kull og petroleum er dannet fra restene av levende materiale som dyr og planter og fra sedimentavsetninger fra havbunnen. Kalksteiner er dannet av stoffer oppløst i vann.

Til slutt har vi metamorfe bergarter. Disse bergartene dannes ved transformasjon av andre bergarter under stort trykk eller varme. For eksempel skifer som er dannet av leire, eller marmor som er dannet av kalkstein.

Bergarter kan også klassifiseres ut fra hardheten. Det er harde bergarter som granitt, og myke bergarter som leire. Petroleum regnes også som bergart. Det er en flytende stein.

Bergarter finnes overalt og spiller en viktig rolle i verden rundt oss. Akkurat som bergarter har vi men-

nesker vår egen opprinnelse som former oss – hvordan vi fremstår. Du kan være som en magmatiske bergart som har skjult din intense energi og sterke ønsker i lang tid, men nå har du bestemt deg for å komme ut og vise din egen skjønnhet og kraft i verden. Eller kanskje er du en sedimentær bergart, dannet ut fra erfaringer. Du gjorde kanskje mange dårlige beslutninger i fortiden som brøt deg ned, men nå har du bestemt deg for å bli 'hel' igjen ved å lære av disse erfaringene. Eller kanskje er du en metamorf bergart som har gått gjennom mange vanskeligheter i livet eller har opplevd å være tilkortkommen, og dette har forandret deg fullstendig. Personlig er jeg i ferd med å forvandle meg – en metamorfose, og jeg tar en helt annen vei mot fremtiden fordi jeg tror på den retningen. Jeg kan gjøre det bedre, ikke bare for meg selv, men også for andre rundt meg.

Husk alltid at ingen stein er ikke akkurat som alle andre steiner. Vi kan ha samme opprinnelse, men vi kan samtidig utfolde oss og velge hva vi vil være.

Å tegne tilfeldighetens kart

LandsByLiv 20 år i 2024

Tekst: Jan Bang

I vår feirer Landsbyliv 20 år. Når jeg ser tilbake på bladets spede begynnelse er jeg fasinert av hvordan dette kunne oppstå. Hvor kom det fra? Hvordan oppstår en idé? Og hvordan treffes menneskene som realiserer idéen og skaper noe fysisk nytt i verden? Noe som ikke eksisterte før? Eller gjorde det kanskje det, men i en annen dimensjon?

Mennesker kjenner vi til, de beveger seg rundt om i verden, og de vi kjenner, kjenner vi igjen. Steder vet vi også om, de beveger seg ikke så mye, men det er der mennesker treffes. Men ideer? Hvor er de, og hva er de? Jeg liker bildet av en dimensjon utenfor vår fysiske, en verden av ideer som svever rundt, og som av og til lander i bevisstheten vår. Ofte hos flere individer mer eller mindre på samme tid. Andre ideer lander, blir hos noen en liten stund, men så forsvinner de og oppstår hos en annen.

Er det bare tilfeldigheter, eller er det en geografi av ideer? Et mønster? Kan vi kartlegge dem?

Det første 'Landsbyliv' startet i forrige århundre. Per Engebretsen, som da bodde på Vidaråsen, hadde vært opptatt av at Camphillandsbyene skulle få et felles tidsskrift som kunne virke samlende, slik Vidaråsen hadde «Vidaråsen Nytt» i mange år, og som Per redigerte sammen med Arnkjell Ruud. I 1999 kom Per med et tidsskrift som han kalte for «Landsbyposten». Men kort tid etter flyttet Per ut av Camphill og gikk andre veier, til pedagogikken og helsepedagogisk skole.

Landsbyposten ble en av inspirasjonskildene til oppstar-

ten av Landsbyliv. Ideen hadde flakset videre.

Kvantumfysikken gir oss et bilde som hjelper meg å forstå, eller tilnærme meg en måte å forstå på. For hundre år siden plukket Heisenberg og hans kollegaer de minste partikler fra hverandre, demonterte dem for å finne ut hva de var og hvordan de fungerte. De kom til et paradoks, akkurat som tankene er paradoksale. De minste partiklene, nøytroner og protoner, er ikke partikler, ikke hele tiden. Av og til er de bølger, andre ganger forbindelser mellom andre ting, og av og til partikler. Nå kan jeg forstå at tanker og ideer er av og til ting, av og til er de forbindelser mellom mennesker, og noen ganger oppfører de seg som bølger som skyller over menneskeheten.

Som utdannet geograf kunne jeg kanskje kartlegge en slik prosess. Med Landsbyliv som eksempel. Kart gir oss nemlig en annen måte å tenke på. Vanligvis er vår alfabetiske kultur veldig linear. Slik fungerer jo skriften, den må leses i riktig rekkefølge. Men med kart og bilder får du all informasjon på en gang, og du forholder deg først til helheten for deretter å nærme deg detaljene og forstå sammenhengen.

Søndag den 25. mai 2003 kjørte vi til Järna. Vi var flere fra Solborg som skulle til Maidagene, og vi gikk alle på det treårige sosialterapeutiske kurset, som hadde fire eller fem sammenkomster årlig på forskjellige steder i Norge og Sverige. Turen til Järna innebar åtte timers kjøring, og vi ble enige å kjøre to timer hver. Jeg tok

Svein Berglund, Borgny Berglund, Jan Bang og Dag Balavoine.
Corinna Balavoine var ansvarlig for «Superpraktikanten».

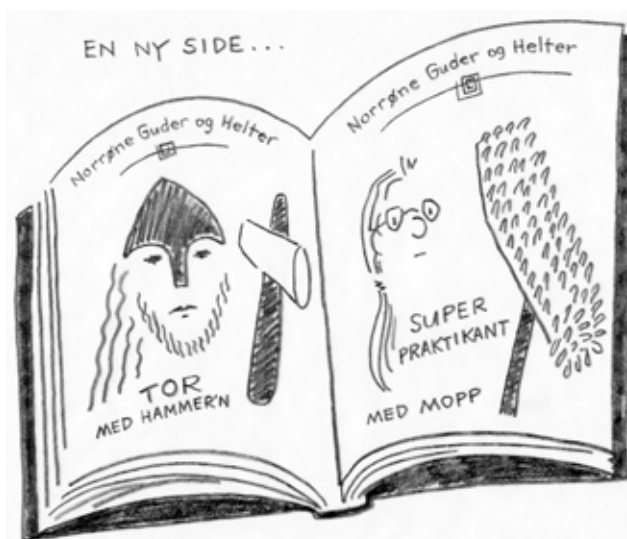

første økt. Resten at turen satt jeg i bilen og tenkte på et tidsskrift for Camphill. Det hadde vært noen samtaler om dette med Dag Balavoine, og jeg hadde noen ideer og begynte å kartlegge dem. Tidsskriftet lå i midten, og rund lå da redaksjonen, distribusjonen, økonomien, bidrag fra landsbyene, trykking, og flere andre øyer. Alt var forbundet med hverandre med streker og veier og piler. Et bra landskap, her kunne jeg navigere!

De første dagene i Järna var det bare oss fra kurset, men på onsdagen kom en hel gjeng fra Camphill Norge; Nils og Anne Langeland, Dag Balavoine, Karen Nesheim, Simone Wantz og Rigmor Skålholt. Lørdag 31. mai hadde jeg lange samtaler med Nils og Dag om Landsbyposten. I Robyge kafé satt vi og så på kart-utkastet, og det var Nils som begynte å snakke om økonomien. Uten økonomi er det vanskelig å sette i gang. Dag var i fyr og flamme og ville ha første utgaven klar til jul. I løpet av samtalen bølget ideen frem og tilbake, tankene våre var som brensel på bålet. Det blusset opp, og entusiasmen rådet. Vi ble enige at vi skulle ha et redaksjonsmøte til høsten. Det skjedde på Solborg i oktober 2003. Den første redaksjonsgruppen besto av Dag Balavoine, Inger Lise Nicolaysen, Nils Langeland, Richard Monsen og meg.

Vi mente at Landsbyliv var et bedre navn enn Landsbyposten og ble også enige om at høy kvalitet var vesentlig. Tidsskriftet skulle komme ut fire ganger i året, og det skulle ha to funksjoner. Det ene var å binde sammen de forskjellige landsbyene ved å formidle nyheter og ideer fra sted til sted. Det andre var å bygge en bro fra Landsbystiftelsen til det større fellesskapet omkring oss.

Vi planla årlige utgifter på omkring 300 000 kroner og

håpet på inntekter fra abonnenter og reklame i størrelsesorden 315 000 kroner, og med dette budsjettet ba vi Representantskapet om støtte og garanti for å kunne utgi det første eksemplaret.

Den første utgaven kom påsken 2004. Når jeg ser på kvaliteten, må jeg innrømme at den har utviklet seg, men innholdet den gang holder mål. Det ga et bilde av Landsbylivet slik det var for 20 år siden. I mellomtiden har bladet fått en annen dimensjon. Det er også et arkiv, et sted hvor vi kan se hva som har skjedd i løpet av de 20 årene. Det er en del av vår felles historie.

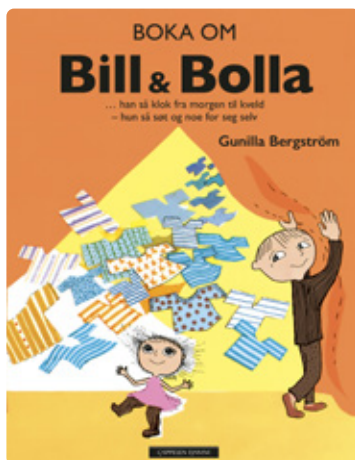
Når vi leter etter kilden, finner vi at den besto av noen menneskemøter, noen ideer fra fortiden, ulike bidrag fra flere personer – og resultatet sitter du nå og leser!

Er dette bare en tilfeldighet? Har ideen sin egen vilje? Valgte den sine mennesker som kunne få det til? Jeg sitter og undrer meg ...

Første utgave av Landsbyliv kan leses her: sosalterapi.no/wp-content/uploads/Landsbyliv-1-2004.pdf

Du og jeg og annerledesheten –

Boka om Bill & Bolla
av Gunilla Bergström
Cappelen Damm 2023

Tekst: Henriette M. Collett
Ill.: Gunilla Bergström

Hva jeg vet om Gunilla Bergström, og hva jeg tenker rundt boka om Bill og Bolla.

Gunilla Bergström ble født 13. juli 1942 i Gøteborg i Sverige. Hun døde 25. august 2021 i Stockholm og

ble 79 år gammel. For mange er hun kjent som prisbelønnet, svensk forfatter, illustratør og journalist.

Aller best er Gunilla kjent for de mange barnebøkene og filmene om Albert Åberg. Den første boken om ham utgav hun i 1972. Den bærer tittelen «God natt, Albert Åberg», og her blir vi for første gang kjent med Albert, som filosoferer over små og store ting her i livet. Hans mange undrende spørsmål treffer godt barn i alle aldre og er et trygt utgangspunkt for å få i gang en samtale:

Om hva det vil si å være et menneske, blant andre mennesker.

Gunilla Bergström var ikke kun forfatter, hun var også hustru og mor. I 1969 fikk hun og mannen sønnen Pål, og så datteren Boel i 1972 – en storebror og en lillesøster.

Hennes to barn får også en plass i forfatterskapet, for i 1978 utgir hun boken «Ramsor & Tramsor om Bill og Bolla» og året etter kommer «Tokigt & Klokigt – mera rim om Bill og Bolla».

Hva var det som gjorde at hun i 1978 og 1979 følte et behov for å skrive disse to bøkene, og som nå er slått sammen og utgitt i en leken, norsk gjendiktning av Gudny Ingebjørg Hagen på Cappelen Damm i 2023, to år etter Gunilla Bergstrøms død?

Kan hende er det noe så kjent for mange av oss, meg selv inkludert, som lettest kan beskrives som – du og jeg og annerledesheten!

For etter at lillesøster kommer til verden og alt er lykkelig og glede, blir det etter hvert klart at hun ikke er som sin bror. *Hva er det med lillesøster?*

Pål og Boel, blir til Bill og Bolla, og deres mor Gunilla beretter sine tekster på rim. Gjennom en vakker og meget effektiv bruk av tegning, collage og ikke minst i sitt valg av farger, er det en historie om familiens hverdagsliv i 1970-tallets Sverige.

Her fortelles det om en stolt storebror som er glad i sin søster, men må kjempe for å bli sett – fordi hennes annerledeshet trekker store vekslers på foreldrene, som sli-ter seg ut i forsøket på å nå inn til datteren. Vi møter alle slags fagpersoner som kommer for å kartlegge datterens tilstand. Det de kom fram til, beskrives på denne måten:

Og hver eneste én av dem rynket pannen: «Barnet ligner jo... INGEN ANNEN!»

Og den snille psykologen sa også som så: «Bolla må dere bestandig passe på.»

Gunilla Bergstrøm beskrev sin barnebokfigur Albert Åberg, som mange kjenner godt og er svært glade i, som et uvirkelig barn i en uvirkelig verden.

Med Bill og Bolla stifter vi også bekjentskap med et uvirkelig barn, men i en virkelig verden.

Teksten tar oss fram på rim, og fargene som er brukt, bidrar til at det er enkelt å forstå hvilken sinnsstemning som forfatteren ønsker å formidle. Dette er en tekst med mye humor og varme – og en tekst som tør å formidle hele spennet i en families hverdag med et medlem som slett ikke virker å kunne søke fellesskap med andre enn seg selv.

Dette blir til stor sorg for foreldre og bror – inntil broren Bill setter ord på hva han ser, når han gransker sin søster:

«Bolla SELV er jo glad!!!

Det ser jo ut som om hun ... har det BRA?!»

Da boken kom ut første gang, ble Gunilla Bergstrøm hyllet for sin åpenhet og usminkede ærlighet. Det faktum at hun beskrev livet med et barn med funksjonsvariasjon, slik det var for henne, var noe ingen hadde gjort tidligere i format av en barnebok på versefot.

Jeg har funnet beskrevet i et intervju med henne at hun egentlig hadde mottatt et stipend for å skrive en fagbok om å være forelder til et barn med handicap, men den ble det aldri noe av.

Bildene er hentet fra filmen om Bill & Bolla.

I stedet kom de to bøkene om Bill og Bolla. Ifølge Gunilla var det: «... forstås en sorgbearbetning att skriva de böckerna. Men också glädje, det går alltid hand i hand.»

Hun har uttalt i et intervju da hun var 75 år gammel: «Som mamma til et funksjonshemmet barn blir man stilt mot en vegg. Jeg trodde jeg var frimodig, ukonvensjonell og frisinnet, men jeg ble utrolig sterkt grepet av at Boel ikke var som andre. Det er det mest omveltende som har hendt meg. Det ble så tydelig at vi måtte forsøke å se et menneske for det hun er og ikke det vi forventer at hun skal være.»

For Gunilla Bergstrøm og hennes familie ble det av den største betydning at Boel etter hvert flyttet til «et antroposofiskt hem för utvecklingsstörda barn i Järna». Som barn var hun hjemme annenhver helg og i skoleferiene.

Jeg synes det er fint å tenke på at Boel hadde en plass i Järna, i hvertfall som barn og ungdom.

Bakerst i boken om Bill og Bolla står det beskrevet at hun er blitt en voksen kvinne. Hun er fortsatt sterk, glad og sta. Musikk er fortsatt hennes store glede.

Historien om Bill og Bolla kom til for 46 år siden, men jeg føler den er like frisk, nødvendig og viktig i vår verden i 2024. Jeg tenker at denne boken er et veldig godt utgangspunkt for refleksjon og samtale.

Tenk om vi kunne løfte fram bokens tema, for mange mennesker er, dessverre, redde for å snuble i ordene, når de skal snakke om menneskers annerledeshet!

Gunilla Bergstrøms tekst og bilder viser oss at lys og mørke følges ad – i et menneskes liv hører begge med. Det å bruke gode ord, ord som ikke støter noen bort – har stor betydning. Boken, som er gjendiktet til norsk av Gudny Ingebjørg Hagen, viser oss at det er lov å sette ord på det en føler, også rundt vanskelige problemstillinger.

- Vår kamp om plass på Granly Stiftelse

Tekst: Helen Fredholm

Erlend Fredholm har vokst opp på Gjøvik og tok utdannelsen til bygningsingeniør der. Det var i samme skoleklasse på Gjøvik Ingeniørhøgskole vi møttes i 1983. Vi giftet oss i 1986 og flyttet etter hvert inn på Fredholm i Østre Toten. Erlend fikk jobb på teknisk etat, som det het den gangen, og har hatt utallige byggesaker til behandling. Han kjenner derfor både bygda og mange innbyggere godt.

Vi har felles interesse for bygningsvern og restaurerte det gamle sveitserhuset på husmannsplassen Fredholm før vi ble foreldre til to sønner. Erlend har alltid hatt interesse for musikk og gamle biler, gjerne amerikanske, og var aktiv i flere klubber. Han engasjerte seg også som støttekontakt, og etter hvert ble han støttekontakt for Dag på Granly Stiftelse. De fikk et gjensidig og godt vennskap, og Dag var stadig med på turer. Erlend fikk satt opp et eget slagverk i uthuset vårt og når Dag var på besøk, hørtes trommeslagene i hele nabolaget.

Jeg husker ekstra godt Dags 50-årslag som ble feiret på skrivergarden på Kapp. Et 50-årslag med mer glede har jeg aldri opplevd. Erlend og jeg ble mottatt som hedersgjester, og Erlends band spilte opp til dans. Og Granlys beboere fikk delta både som musikere og sangere.

I mai 2017 fikk Erlend kraftig hjernehinneblødning, han var da 52 år gammel. Han mistet språket, ble avhengig av rullestol og fikk kognitiv svikt. Men hvor mye forstår Erlend? Det som hele tiden har gitt oss håp, er at Erlend fortsatt har humor. Komiske situasjoner og utsagn kan få Erlend til å gapskratte. Da må han jo også ha en del forståelse.

Men i årenes løp etter dette, har jeg forstått at kompetanse for riktig behandling og oppfølging av sterkt slagrammede, er svært begrenset. Jeg har kjempet for tiltak for å bedre funksjon og kognitive ferdigheter hos Erlend, men har ikke nådd fram. Erlend har derfor de siste seks årene blitt plassert på langtidsavdeling på Labo sykehjem sammen med mennesker i livets siste fase.

Erlend er nylig blitt vurdert av nevropsykolog til å ha god situasjonsforståelse, og han trenger aktivisering for å ha et verdig liv. Han trenger en hverdag med aktiviteter tilpasset sitt nivå i samkvem med mennesker på sin egen alder så han kan oppleve seg som del av et fellesskap. Dette er noe langtidsavdelingen på Labo ikke har muligheter for å innfri.

Å belage seg på at Erlends framtid skulle være på en langtidsavdeling, følte uutholdelig, og lykkelig ble jeg

En aktiv Erlend Fredholm. Foto: Privat

da jeg høsten 2021 tok en telefon til Granly og snakket med daglig leder. De ville gjerne ta imot Erlend. Ettersom Granly Stiftelse ligger i Østre Toten kommune trodde jeg at det ville bli en enkel sak å få Erlend flyttet dit. Men nei, samtalen, holdningene og motstanden har vært uforståelig. Samtidig trenger Østre Toten kommune flere langtidsplasser på Labo, og en flytting til Granly kan frigi Erlends plass til andre på venteliste.

De to siste årene har vi hatt to runder med søknader om plass på Granly, men begge med avslag. Avslagene har ikke sammenheng med pris, men blir begrunnet med at kommunen bruker sin rett til å bestemme hvor tjenesten skal gis uten hensyn til brukermedvirkning.

Avisomtaler av kampen til Helene og Erlend i 2023 i Toten idag og Totens blad.

Toten Idag

Pårørende, Pleie og omsorg | Helen (58) kjemper for omsorgen til mannen sin – 200 sambygdinger...

Besøk >

Setter ord på den store hendelsen

Helen Fredholm i kamp for sin mann

Helen og Erlend Fredholm. Foto: Privat

Av Jan Erik Sandmo

29. mars 2023

ANNONSE

< Deler

Helen Fredholm opplevde en stor tragedie i 2017 da hennes mann, Erlend, fikk hjernehinneblødning bare 52 år gammel.

Og som pårørende har hun siden kjempet for sin mann.

eLon
Amfi Raufoss

Minneord Eskil Rundberget

16. november 1975 - 19. oktober 2023

opp for å ta farvel med Eskil. Taler, diktlesing, sang og musikk vitnet om tapet av en høyt elsket sønn, venn og kollega. Og den påfølgende minnestunden på Vallersund Gård gjorde dagen ekstra minnerik.

Eskil var født med et ekstra kromosom, og med en irreparabel hjerte- og lungefeil hadde han en dårlig prognose. Imidlertid gjorde Eskil de dystre spådommer til skamme, og han vokste med sine kroppslige svakheter opp til å bli en sjarmerende ungdom, og etter hvert en populær representant for landsbykollektivet. For de mange ett-årspraktikantene på Vallersund Gård og for de andre landsbyboerne, ble møtet med Eskil en berikelse og en nyttig erfaring.

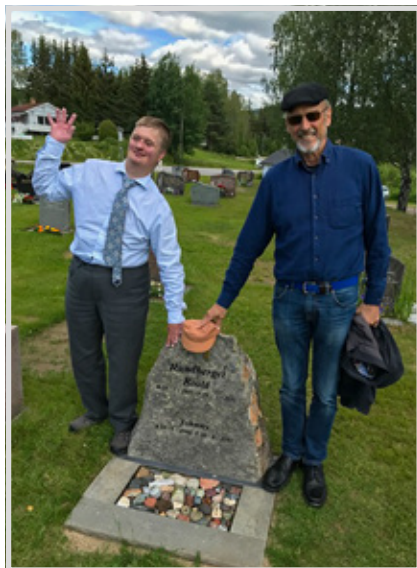
Før sitt 30-årige liv i Landsbystiftelsen, bodde Eskil med sin familie ti år i Oslo og sju år i Trondheim. Med slekt både på Østlandet og i Hardanger hadde han et stort nettverk som i gjensidig interesse ble holdt vedlike ved faste sommerbesøk og ved større anledninger gjennom året. Eskil var alltid en velkommen gjest, og han ble det naturlige midtpunktet under slektstreffene. Med glimt i øyet og en treffende replikk bidro han alltid til at latteren satt løst.

Blant de mange ting som Eskil vil bli husket for, er hans store interesse for klassisk musikk og fotografering av de underligste motiver og detaljer. Denne evnen til fokusering og fordypelse i visuelle og auditive detaljer kunne noen og enhver hatt nytte og glede av i en hektisk og omskiftelig hverdag.

Eskils personlighet og sosiale ferdigheter gjorde inntrykk på de fleste. At han også kunne være både sta og manipulerende, overskygget aldri hans evner som konfliktdemper og fredsmekler.

Det kan derfor passe å avslutte med noen avsnitt fra talen min til Eskil under bisettelsen i Jøssund kirke:

Du forholdt deg til alle du fikk møte i livet, høy og lav, ung og gammel, med samme åpne sinn og trygge utstråling. Som fredsmekler viste du tidlig ditt talent: Dersom du været den minste misstemning mellom din mor og meg, var du raskt ute med klem og beroligende berøring.

Eskil døde om morgenen den 19. oktober 2023 på vei til sitt daglige virke på vevstua på Vallersund Gård.

Bisettelsen fant sted den 27. oktober i Jøssund kirke, en vakker høstdag hvor en stor skare av slekt og venner, fra landsbyen og fra nabolaget i Vallersund, hadde møtt

Nei, ufred var ikke din greie. Formidling av omsorg, kjærlighet og glede ble ditt varemerke. En verden preget av fiendskap og krig skulle hatt flere som deg, Eskil. Du hadde en fredsmisjon i livet.

Pappa Aage

Eskils 40-årsdag og pappa Aage på Sicilia. Foto: Johan Helberg. Eskild med hest. Foto: Aage Rundberget. Gretviken kirkegård, Åsnes. Foto: Inger Rundberget.

Eskil Rundberget

«Når jeg går, vil jeg gå som en komet som slår ned to ganger. Kanskje gjør det vondt, men jeg vil være sikkert på at jeg lever evig. La oss sette i gang en gang til» – det er en veldig enkelt oversettelse fra en sang fra Udo Lindenberg (tysk musiker). Den handler for meg om å ville leve livet fullt ut uten å ta forholdsregler og uten sikkerhetsnett. Eskil var for meg et menneske som gjorde akkurat det. Han levde livet fullt ut, var til stede i hvert øyeblikk, gledet seg over små og store ting, tok imot hver eneste nye menneske med åpne armer og var ikke redd for å risikere noe for å få det han ønsket seg.

Eskil var en god venn. Eskil var en god bestevenn. For meg og for mange. Hans vennskap var varmt og rundt og godt. En god klem fra Eskil var noe som kunne varme opp, veie opp, lyse opp alt.

Eskil var flink i å bli glad i folk. Og det var lett å bli glad i ham. Han har truffet mange mennesker i sine år i Camphill, og mange mennesker har tatt noe med seg inn i hverdagene sine, til mange land, over mange år. Eskil kommer til å leve videre i mange minner om gode opplevelser, mye latter, mye livsvisdom eller hans: «Det får vi sjå.»

Eskil har lært meg at man kan elske flere mennesker samtidig. At ikke kjærligheten blir mindre når man er glad i flere. At kjærlighet og vennskap er stort og kan

omfavne mange. Eskil ble ikke noe mindre glad i noen når han ble kjent med noen nye han ble glad i.

Eskil var en livsnyter. Han var mester i å skape gode, festlige tradisjoner. For ham var det jul hver dag. Det kunne være å sitte på sofaen med noen og høre på et musikkstykke, eller å sykle til Coopen med tandemsykkelen for å kjøpe lørdagsgodt, eller rømmegrøt til frokost. Han var flink å feire alene, men helst feiret han de små gleder sammen med noen.

Eskil likte å få oppmerksomhet. Han følte seg på en måte som sentrum av verden, og at alle rundt ham var der for at han skulle ha det fint. Samtidig hadde han noe beskjedent i seg. Han trengte ikke mye for å ha det bra.

Eskil var veldig klar over sine fysiske begrensninger, sitt «svake hjerte», og til tross for det, kjenner jeg ingen som hadde så store hjertekrefter som ham. Han bar aldri nag til noen, var omsorgsfull, han ville diskutere uoverensstemmelsene til de var ordnet, han var en mester i å finne frem til kompromisser, og hans fantasi og sans for humor var uendelig. Eskil berørte utrolig mange mennesker i sitt liv. Det var umulig å ikke bli glad i ham, noe som ikke betyr at han ikke kunne være opphav til utfordrende situasjoner. Han var en venn og lærer til alle han møtte på sin vei. Og han har etterlatt et stort hull på Vallersund Gård og i mange hjerter rundt omkring i verden. I dette hullet kan vi alle bære hans minne videre. Vi kan fylle hullet med alt vi lærte fra ham. Og kanskje til og med prøve å leve selv litt mer som ham. Modig, kjærlighetsfullt og ekte.

*Viola van Schalkwyk
Peter Schmeding*

Foto: Dag Balavoine

Øyvind Auset

7. februar 1947 - 14. november 2023

Øyvind elsket sangen «Mykje lys og mykje varme» av Åge Aleksandersen.

Lys: Øyvind var en læremester som gjorde oss oppmerksom på verdens skjønnhet og storhet. Mange av oss haster gjennom livet fra oppgave til oppgave. Vi mister lett av syne ting som skjer rundt oss. Øyvind var en som hjalp oss å se utenfor vårt eget tunnelseyn – han hjalp oss til å løfte blikket. Han kunne hente oss ut av hverdagen, for å vise oss alle de

fantastiske ting som er rundt oss i naturen. Det kunne være en fullmåne, vakre stjerner, spesielle lysforhold eller en magisk soloppgang.

Jeg husker en gang vi satt sammen med Øyvind ved frokostbordet. Det var vinterstid og solen var gjemt bak Englefjellet. Plutselig viser solen seg gjennom et lite

skar i fjellet og solstrålene falt på ansiktet hans. Han begynte å smile, pekte på solen og utbrøt full av ærefrykt: Lys! Det ble en sterk opplevelse for alle rundt bordet. Øyvind minnet oss på at vi alle er en del av skaperverket.

Varme: Følelsen av å bli sett, varmer. Øyvind ga oss denne varmen. Han ga uttrykk for den i latteren sin som alltid var inkluderende og omfanget de som var rundt ham. Hans flammende taler endte ofte med at han pekte på en person og sa «bra» eller «snill» – ikke som en dom, men som en bekreftelse. Han ga uttrykk for at han så deg idet han delte ut mange store og små gaver. Disse var ikke knyttet til feiringer som jul eller en fødselsdag, men til anledninger som var en del av hverdagen. Det skulle helst være en overraskelse. Øyvind gledet seg over å se mennesker smile, være glade og bli overrasket. Det kunne være en velkomsthilsen til en praktikant som var ny og følte seg usikker. Eller en takkegave til deg som hjalp ham. En feiring at du har fått leiligheten oppusset, eller fordi du venter barn, eller at du er kul, eller vakker og snill.

Øyvind hadde et spesielt forhold til skapningen og lyset rundt ham. Øyvind skapte selv varme rundt seg ved å se menneskene, ønske dem velkommen og å dele livsgleden sin med dem.

*Jørn Ende
Corinna Balavoine*

Den gamle indíanerhøvdíngen

Til minne om Johannes Hertzberg
(16.02.1915 - 3.3.2009)

Marit Blix

Det var den gang jeg trodde jeg hadde mistet alle spor. Da dukket en gammel indianerhøvding uventet opp ved min leirplass. Han visste han snart var på vei til de evige jaktmarker, og nå brukte han tiden til å dra rundt og lytte frem menneskers historier og dele noen av sine egne.

Stammens småbarn svermet rundt ham som fluer, og en liten gutt la hodet bakover, så opp på ham med undring og spurte: «Er du en mann?» Det første en la merke til i det forfinete ansiktet, var en skarp, ørneaktig profil og deretter øynene som var klare og blå som innsjøer. Det virket som de motstandsløst hadde speilet alt i verden.

I timevis satt vi på hver vår stein, rett overfor hverandre og vekselvis snakket og lyttet, lyttet og snakket, mens hendene hans fløy som store, rolige traner i luften mellom oss, og glørne fra leirbålet ulmet.

Alt han kunne spise var maisgrøt, for sine egne tenner hadde han for lengst gitt tilbake til jorden. Han hadde en hang til det søte: Kaffe, denne drikken som er blitt den hvite manns svøpe, var han svak for, og han ville ha den med syv skjeer sukker. «Syv skjeer, min datter!» sa han, «alltid syv skjeer.»

Sov han noen gang? Både i grålysningen og i stjerneklare kvelder kunne jeg se ham stå alene utenfor teltet, pattende på en stor, krum pipe. Hvem røkte han sin fredspipe for? Og hva snakket han om med Den store ånden, der ute under stjernene?

«Ungdommen», sa han «ungdommen gir meg håp! Å se hver og en av dem vikle seg ut av sin puppetilstand og folde seg ut som fargestrålende sommerfugler, gir meg en dyp glede. Hver og en har sitt eget mønster, sine egne farger ...»

Livet hadde gitt ham tunge og vanskelige lekser. Den kvinnen han en gang hadde valgt seg ut, og som hadde skjenket ham mange barn, hadde han lenge levd adskilt fra, men de likte å sende hverandre røyksignaler. Og iblant reiste de tvers over prærien for å besøke hveran-

dre og sitte sammen og fremkalle felles bildene fra fortiden. «Først når blodet ikke lenger bruser som fossefall i årene våre, kan mann og kvinne slutte fred og møtes som brødre og søstre», sa han. «Når kvinnene er unge, hakker de løs på mennene som ravner. Og mennene ... tunge, ubevegelige bisonokser er de. Når kunne ravn og bison forstå hverandre?»

«Min datter», sa han. «De sporene det er meningen at du skal følge, vil aldri bli helt borte. Selv om du har levd gjennom vintre da stormens veldige feiekost har visket dem ut og ingenting rørte seg på den store innsjøens isflate, vil det kraftdyret som er forbundet med deg, alltid kunne vise deg veien. En frostklar morgen i mars kjenner du på nytt at det rører seg i brystet ditt! Når du blir var det, kan det gi deg sin evne til å se gjennom stein. Og det lærer deg å gjøre alt du trodde du kunne, på nye og riktigere måter. Kraften som lever i jorden, dypt nede under røttene, vil det lære deg å bruke ... Men du må holde hjertet ditt varmt og bløtt, like bløtt som pelsen til dette dyret, når du stryker forsiktig over den med fingertuppene ...»

En siste gang så han på meg med sine fjerntskuede øyne og tasset så av gårde på de lette mokasinene sine, mykt og stille, som vinden i præriegresset.

Johannes Hertzberg og Rigmor Skålholt i 2008. Foto: Sissel Jenseth

En god helsepedagog

Tekst: Per Engebretsen. Foto: Ljabruskolen akiv

Som pensjonert medarbeider i landsbyen og helsepedagog på Ljabruskolen har jeg for første gang i livet fått god tid og da kommer minnene nærmere. Et minne fra barneskolen dukker opp og fortalte noe viktig jeg har lært i dette arbeidet: I 2. klasse skulle vi begynne med regning. Frøken delte et eple i to. Så satte hun bitene sammen. Dermed fikk vi se at to er en pluss en. På noen minutter fikk vi en opplevelse av betydning. At verden ikke består av deler som settes sammen, men omvendt, er naturligvis ikke en kunnskap som kom til meg bare fra regnetimen alene. Dette var en liten begynnelse. Den var nyttig til sitt lille bruk der og da. Jeg ble godt voksen

før jeg fikk øynene opp for hva jeg virkelig hadde lært og tatt med meg videre i livet. Sammen med en rekke andre liknende erfaringer av samme dybde, forstod jeg etter hvert at kunnskap med en viss bredde bare oppnås langsomt og over tid.

Lærerrollen

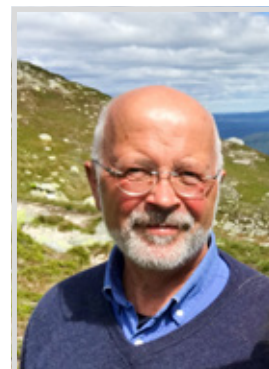
Fortellingen om frøken og regnetimen kan bidra til å forstå hva som gjør en til en god helsepedagog, men også til en god sosialterapeut! Jeg fikk oppleve at frøken hadde et ønske om å formidle noe viktig. Det var hennes rolle som den milde autoritet, den som visste noe og som ved hjelp av et eple ledsaget oss fram til å forstå noen viktige prinsipper i matematikken. Med kun seg selv og et eple viste hun meg at det er det ene mennesket som står foran det andre som er kjernen i fortellingen om en god skole eller en sosialterapeutisk institusjon for den saks skyld. Pedagogikk og terapi er jo to forskjellige «ting». Pedagogikk handler om undervisning og terapi om behandling. Men de møtes når vi står overfor hverandre og formidler.

Hva er kunnskap?

Kunnskap er naturligvis ikke en «ting» som kan helles inn i hodet på elevene for så å hales ut på papiret, veies og måles i form av karakterer. Kunnskap er det som ordet selv uttrykker, noe som skapes gjennom å kunne noe sammen med andre. For eksempel i stedet for å lese «bruksanvisninger» i de første noen og tjue årene på skolen for så å prøve ut i praksis, burde det være annerledes. Har noen sett barn som først leser bruksanvisningene til den nye mobilen eller pc'n før de prøver den? Hvor mye av veiledningene leste du før du suste av gårde i den nye bilen? Først gjennom prøving, feiling og øvelse gjennom praksis, dukker trangene til å finne ut av hvorfor alt er som det er. Og vi lærer av hverandre. Det finnes alltid noen som har oppdaget noe og som gjerne forteller det videre med brennende iver.

Et menneske

Vår frøken i andre klasse var et menneske med et

Per Engebretsen

Bildene er hentet fra Ljabruskolens 30-årsjubileum i juni 2015. Peer Gynt-forestillingen var forberedt under hele skoleåret, en lang og krevende prosess, der alle var involverte. Resultatet ble to suksessfulle forestillinger i Kolben kulturhus. Den store gaven som elevene og lærerne fikk tilbake, var opplevelsen av nærvær, samspill og glede på scenen, båret frem av publikums begeistring.

brennende hjerte. Hun hadde oppdaget noe viktig. Hun var ivrig og ville lære oss noe. Hun begynte med et eple. Slik overføres kunnskap. Fra henne slo det gnister som fikk det til å ulme i oss. Mange år senere «tok det fyr». Det kjentes som om det gikk et lys opp for meg og noe hadde blitt åpenbart. Sånn er kunnskap. Langsom men sikker. Ikke rask informasjon som kan måles og veies med karakterer og poenger. Dette minnet får meg til å tenke på hvor viktig læreren sin rolle er som medmenneske, som følgesvenn, mild autoritet og med evne til å skille godt fra dårlig. Et medmenneske som gjerne vil gi noe og som bare kan håpe på at det blir mottatt.

En god lærer

Frøken fikk sin takk. På slutten av året ga vi henne en kjempestor sjokoladecake. Det var jo egentlig et eple

vi ville gi henne, for det gjør jo hengivne elever til sin frøken. Men et eple ble for stusselig. Hun svarte med å gi oss en oppgave. Hun skar kaken i to helt like deler, ga den ene til den nærmeste elev og beordret ham til selv å dele biten i to på samme måte og gi resten til neste. Vi lurte umiddelbart på om det ville bli noe igjen til den siste? Det gjorde det naturligvis ikke. Bare noen få fikk. Vi lærte at å dele på denne måten ble urettferdig for de fleste. Det ble ikke noe igjen til alle.

Det viktigste for meg ble derfor at hun lærte oss noe som bare en god lærer kan gjøre, vi lærte å undre oss på en overkommelig og forståelig måte hvordan vi må dele rettferdig på godene. Det er et eksempel på lærergjering som jeg synes mangler og undervurderes i debatten om en god skole.

Vilje til malning - Malning til vilje

Tekst: Johannes Stabel

Et bearbejdet utdrag fra Johannes Stabels bacheloroppgave i sosialpedagogikk, Steinerhøyskolen, Oslo 2022.

En kronglete vei

Bacheloroppgaven begynte på sett og vis i 2014 da jeg på oppfordring fra Willy Winther startet på sosialpedagogikkstudiet ved Steinerhøyskolen i Oslo. Livet er imidlertid ikke strukturert etter en like velordnet plan som studiet. Samme år ble vår yngste sønn Isaia født, og året etter kom Ismael. Vi flyttet ut på en (nesten) øde øy, skulle bli selverget, fikk geiter og begynte en utdanning i biodynamisk jordbruk. Det viste seg uforenelig med studiet i sosialpedagogikk, og to og et halvt år inn i utdanningen måtte jeg avbryte. Ikke av innholdsmessige grunner, men fordi tiden ikke lot seg føye av ambisjonene.

Snart åtte år er gått, og mye er annerledes. Etter diverse forsøk på å starte gårdsdrift og erfaring med melkepro-

duksjon, kom Cora til familien. Så ble verden snudd på hodet i 2020, vi sto plutselig uten arbeid og bolig, og min far fikk en svært alvorlig kreftdiagnose. Da var det lite som tilsa at jeg skulle ta opp igjen studiet i sosialpedagogikk. Men på grunn av min erfaring fra sosialpedagogisk arbeid fikk jeg imidlertid jobb ved en privat omsorgsbolig. Gjennom intuisjon fant vi et småbruk som vi fikk kjøpt, med avgjørende økonomisk støtte til et (vanvittig) renoveringsprosjekt fra mange hold, der særlig min far viste en ubegrenset tillit og tiltro til at det skulle gå. Dermed var livssituasjonen igjen en annen. Og mens jeg rev gulv og vegger og jobbet langvakter ved omsorgsboligen, slo tanken meg at om jeg noen gang skulle fullføre utdanningen, måtte det bli nå!

Takk til alle som støttet meg på denne kronglete veien, Willy Winther som inspirerte meg med sine overraskende perspektiver og tilnærminger, men som dessverre krysset terskelen alt før jeg fikk begynt på studiet. Odd Lindbråten for at han tidlig viste vei inn i kunstens forvandlende kraft, som en inngangsport til en høyere

erkjennelse, Bente Edlund for verdifull veiledning og tøying av rammene, og for påminnelser om at det stadig var mulig å fullføre studiet. Min far Karsten Jørgensen for at han, helt til det siste, viste hvordan man med fullkommen ro kan innta flere perspektiver, veileder Marius W. Gran for viktige kommentarer og oppmuntring, og en stor takk til min mor, Anne-Mette Stabel som, på tross av å ha stått midt i sorgen etter pappas død, har bidratt både med barnepass, gjennomlesning, kommentarer, litteratur og mye annet. Men størst takk går til min kjære Ludovica for at hun har holdt ut!

Steinerskolen på Hedemarken

Høsten 2021 ble jeg ansatt ved Steinerskolen på Hedemarken som blant annet malelærer for 5. og 6. klasse, samt for tre ulike «baser» – det vil si klassegrupper i den helsepedagogiske skolen. Jeg hadde tidligere gått billedkunståret ved Steinerhøyskolen og har undervist i maling for elever ved helsepedagogisk videregående Steinerskole på Skjold, men allikevel ble jeg nødt til å orientere meg på nytt. Jeg forsøkte først å få et innblikk i hvordan det var arbeidet med malingsfaget tidligere ved skolen, jeg så på hva andre klasser hadde gjort, og jeg snakket med malelærere som hadde maling på de forskjellige trinnene i grunnskolen. Det som slo meg, var hvor forskjellig det ble arbeidet med maling fra lærer til lærer. De ga tydelig uttrykk for at det i stor grad var opp til meg å finne ut hvordan jeg ville arbeide og utforme oppgavene.

Dette kan tolkes som en støtte til den pedagogiske og kunstneriske friheten, men på den andre siden: Om man ikke kan gjøre *feil*, blir det også vanskelig å vite hva som er *riktig*. Og hva er «riktig» maleundervisning i Steinerskolen? Eller for å si det på en annen måte: Hva er en god steinerpedagogisk maleundervisning? Utfra dette kom jeg fram til følgende problemstilling: *Hva skal vi med maling i Steinerskolen?*

Jeg valgte å studere tre forskjellige kildegrunnlag. Disse var Steinerskolens nyeste læreplan (2020), utvalgte pedagogiske foredrag av Rudolf Steiner, og to bøker som omhandler malefaget i Steinerskolen.

Læreplanen og praksistradisjonen

Steinerskolens læreplaner er utformet dels på grunnlag av Steiners ideer, dels ut fra praksistradisjonen i Steinerskolene, og dels ut fra ytre krav som stilles fra det offentlige. Læreplaner er et forpliktende dokumenter som er godkjent av utdanningsmyndighetene. Men planen er også preget av de personene som har utformet den og strømninger i tiden da den ble til. Læreplanen inneholder også erfaringer og tradisjoner fra det praktiske arbeidet. Praksistradisjonene i steinerskolen har blitt til i løpet av de drøyt hundre årene som har gått siden den

første steinerskolen ble startet i Stuttgart i 1919. Den har levd muntlig i miljøet og har etter hvert blitt skriftliggjort i artikler, læreplaner og bøker.

Steinerskolens læreplan gir bare noen anvisninger for hvordan man kan arbeide med farger på de ulike trinnene. Det er ganske sparsomt, og det legges i stor grad opp til at læreren selv utformer undervisningen. Dette er ikke nødvendigvis galt, men det gjør det berettiget å spørre om det var Steiners intensjon at malefaget skulle utformes helt fritt av læreren? Eller har han gitt like spesifikke anvisninger til fremgangsmåter som for eksempel i matematikk?

Rudolf Steiners anvisninger

Jeg har måtte nærlese et forholdsvis stort antall pedagogiske foredrag for å få et utfyllende bilde av Steiners beskrivelser, men jeg har ikke klart å finne at Steiner selv har angitt hvordan maleundervisningen skal utformes. Undersøkelsene mine av malefaget gikk dels på et utvalg av de pedagogiske foredragene og dels på mer anekdotiske anvisningene som Steiner presenterte. Utfra dette forsøker jeg å forstå hva som er Steiners intensjon med faget, og hvordan intensjonen er tenkt realisert. Til dette leste jeg foredragsrekkene *Allmenn menneskekunnskap* og *Metodisk-didaktisk kurs (Pedagogisk kunst)*, men også *Kunsten å undervise* (Torquay 1924), *Oppdragelsen og tidens åndsliv* (Ilkley 1923), *Menneskeerkendelse og undervisningens udforming* (Stuttgart 1921) og *Oppdragelseskunstens åndelig-sjelelige grunnkrefter* (Oxford 1922) samt K. Stockmeyers læreplan fra 1955 som hovedsakelig er en tematisk sammenstilling av uttalelser fra Steiner.

Praksistilnærming

De to bøkene jeg valgte, tar begge for seg malefaget i steinerskolen. De representerer to ganske ulike tilnærminger til malefagets utforming, og de beskriver en praksistradisjon med lang og bred erfaring fra kunstundervisning i steinerskolen. Den ene boken er *Kunstundervisningen i Steinerskolen – Maling og tegning* av Margrit Jünemann og Fritz Weitmann fra 1976, som kom i norsk oversettelse i 2019. Den andre boken har tittelen *Painting and Drawing in Waldorf Schools, Classes 1 to 8* av Thomas Wildgruber som først kom ut i 2009 og ble oversatt til engelsk i 2012. Alle tre forfatterne kommer fra Tyskland.

Har sagt for lite

Ofte tenker jeg at Rudolf Steiner har sagt og ment for mye om forskjellige temaer. Mange tema har han berørt flere ganger, både i bøker og foredrag, og ut fra ulike perspektiv. Men i tilknytning til spørsmålene i min problemstilling om kunstundervisningen, opplever jeg at det er omvendt. Steiner har sagt for lite. Det vil si, han

har sagt svært mye, men lite, slik jeg tolker det, som er egnet til å skape innsikt i *hvordan* man kan undervise i maling slik at intensjonene som han beskriver, *kan* realiseres.

I steinerpedagogikken vektlegges det kunstneriske arbeidet og den kunstneriske undervisningen sterkt. Dette kommer til uttrykk i Læreplanen der *kunst* nevnes hele 237 ganger. Til sammenligning nevnes *naturfag* og *matematikk* henholdsvis 87 og 74 ganger, og ordet *teori* bare 32 ganger. Den kunstneriske tilnærmingens betydning kommer også fram i «Steinerskolens verdiorientering», at det «særlig tillegges estetiske uttrykk og en kunstnerisk orientering betydelig verdi i steinerskolen». Allikevel får ikke *kunst* et eget kapittel i læreplanen, men det beskrives sammen med håndverk. Kunstfagene knyttes særlig til utvikling av forståelse og tenkning, og jeg opplever at perspektivet i stor grad er av utilitaristisk karakter, dvs. at kunstfagene skal styrke læringen i andre fag. Maling blir beskrevet som at elevene kan få uttrykke indre forestillinger og lære å avbilde noe ytre, samtidig som fargenes stemningskarakter blir vektlagt. I læreplanen står det at læreren gjerne kan male på et ark på tavlen som en del av det å beskrive oppgaven.

Å styrke elevenes vilje

Slik jeg oppfatter Rudolf Steiners pedagogiske foredrag, er malefagets oppgave å styrke elevens vilje. Det fremsettes sågar av Steiner som det viktigste innen pedagogikken: «*Det beste vi kan bidra med i oppdragelsen, det er nettopp viljesoppdragelsen ...*» Altså er vilje et svært sentralt poeng i steinerpedagogikken generelt og spesielt som begrunnelse for kunstundervisningen. Men Steiner beskriver ikke hvordan malefaget skal *utformes* for å oppfylle dette målet.

Kunstens egenverdi fremheves også innledningsvis i læreplanen. Blant beskrivelsen av sentrale arbeidsmåter fremsettes det som vesentlig å arbeide med fargenes følelseskarakter. Men malefagets tilknytning til utvikling av vilje, slik som Steiner fremholder, er fraværende. Vilje nevnes faktisk kun 24 ganger i læreplanen, og kun to ganger i kapittelet om kunst og håndverk, og da ikke i tilknytning til maling.

Impuls til inderlighet

Ser vi på beskrivelsen av malefaget i bøkene til Jünemann og Weitmann og til Wildgruber, og leser deres tolkninger av Steiner, så nevnes vilje i svært liten grad. Her knyttes det an til barnets iboende trang til å male. Det betones sterkt at elevene skal utvikle en opplevelse av fargenes relasjon til følelsesegenskaper, og at fargeklanger gir stemningsopplevelser. I dette ligger det et forsøk på å lede elevene til en innlevelse i noe kvalitativt idet maleoppgaven utføres, og ikke utføring av noe

på forhånd uttenkt, altså en forestilling.

Jünemann og Weitmann skriver også at det kan være inspirerende og til stor hjelp om læreren utfører maleriet mens elevene ser på, hvorpå de refererer til at Steiner mente at barnet da føler «... *seg inn i en åndelig skapende prosess, ...*» og at dette var en av Steiners pedagogiske målsettinger «... *minst mulig ferdige tegninger, mest mulig av det som oppstår i øyeblikket. Da arbeider barna med i sitt indre, da blir dette for mennesket en impuls til inderlighet, som så fører til at de lever seg inn i det åndelige og igjen får forståelse for det åndelige.*»

Sosialpedagogikk og malefaget

Da jeg begynte arbeidet med bacheloroppgaven, hadde jeg tenkt å undersøke malefagets rolle i forhold til elever i den helsepedagogiske skolen. Både fordi det er en bacheloroppgave i sosialpedagogikk, men også fordi jeg underviser i maling for nettopp denne elevgruppen. Steiner sier i *Det helsepedagogiske kursus* (Dornach 1924), at man som oppdrager av det han kaller ufullstendige utviklede barn, først må skaffe seg en «... *virkelig indgående erkendelse af opdragelsespraksis for sunde børn*». Videre beskriver Steiner hvordan oppdragelse og pedagogikk for denne gruppen må ta utgangspunkt i det som regnes som normal oppdragelse og pedagogikk, og utfra dette tilpasse den pedagogiske utformingen til hvert enkelt barn, med hensyn til barnets spesielle utfordringer.

Jeg forsøkte derfor å finne ut hva som var den 'normale' praksis, hvilket jeg ikke fant. Dermed dreide oppgaven seg etter hvert mot å finne ut av hva som er den normale progresjonen i malefaget. «*For man skal ikke bare selvgi en kunstnerisk undervisning, barna må selv begynne å arbeide kunstnerisk, ...*»

Ideer skal bli til handling

Det jeg opplever som mest karakteristisk for Steiner er at han, til tross for et vell av tilsynelatende obskure ideer om alt mellom J.G. Fichtes vitenskapslære til hvordan man fyller tynntarmen fra en ku med kamilleblomster, samt påståtte klarsynte evner, er at han fikk virkeliggjort svært mange av sine ideer. At ideer skal bli til handlinger, kan sies å være et av de viktigste anliggender for Steiner. Hans enorme produksjon av bøker, artikler og foredrag, men også hvordan han utviklet nye kunstformer (eurytmi), arkitektur og på flere måter deltok i realiseringen av det praktiske arbeidet med det monumentale byggverket Goetheanum. Han virket aktivt for reformasjon av samfunnslivet og ga impulser til fornyelse av blant annet vitenskap, bankvesen, landbruk, medisin og pedagogikk. Særlig betydningsfullt for Steiner var beskjeftigelsen med J.W. Goethe. Steiners arbeid med Goethes metamorfose- og fargelære fikk stor betydning

BILDENE: Våren 2023 arbeidet alle klassene på Steiner-skolen på Hedemarken med et stort kunstprosjekt, - men uten å vite hva det skulle bli. Kunsten ble først avdekket under skolens sommeravslutning. Bildet på 10,8 x 6,2 meter og var inspirert av «Solen» av Edvard Munch. Prosjektleder var Johannes Stabel Jørgensen med hjelp fra Judit Beczkay. Foto: facebook.com/Hedemarken.Steinerskolen

for hans senere kunstforståelse og pedagogikk.

Pedagogiske grunnmotiv

Allerede på begynnelsen av 1900-tallet holdt Steiner foredrag med nye perspektiv på oppdragelse, som han senere bearbeidet til en tekst med tittelen *Barnets oppdragelse*. Her beskriver Steiner barnets utvikling på grunnlag av en forståelse av mennesket; bestående av kropp, sjel og ånd, en forståelse han allerede hadde gjort rede for i boken *Teosofi* som kom ut første gang i 1902, og som han senere bearbeidet og utga i nye opplag. Steiners forståelse av menneskets konstitusjon beskriver han i mange foredrag og bøker i de påfølgende årene. I forbindelse med etableringen av den første steinerskolen, Waldorfskolen i Stuttgart i 1919, ble disse perspektivene, sammen med barnets utvikling, særlig aktuelle, og de fikk en mer utførlig behandling i foredragsrekkene som Steiner holdt for de vordende lærerne ved skolen.

Antipati og sympati

Barnet lærer gjennom sine sjelekrefter; tanke, følelse og vilje. Tanken er først og fremst knyttet til hodet og nervesystemet, følelsene til «det rytmiske system», altså hjerte-lunge-aktiviteten. Viljen er ifølge Steiner knyttet til «lemme-stoffskifte-systemet», altså armer og bein og de ubevisste stoffskifteprosessene. Sjelens følelsesorganisasjon relaterer på to polære måter til alt man møter: Med sympati og antipati. Antipatien skaper en avstandtagning og danner derved forestillinger om det sansede som er grunnlaget for begrepsdannelsen. Forestillingsdannelsen er, ifølge Steiner, en slags antipatisk generert refleksjon av livet før fødselen. Denne refleksjonen bevirker så dannelsen av forestillinger og begreper. Fordi forestillinger og begreper oppstår som resultat av en refleksjon, er de ikke en aktivitet og har således noe dødt ved seg. På den andre siden, sier Steiner: «... det som stråler inn i vår tilværelse som viljesrealitet etter døden, det forbinder vi oss med i sympati.»

Da oppstår fantasien

Slik jeg forstår Steiner, beskriver han at vi knytter an til noe med sympati fordi vi skal noe med det i fremtiden, i dette livet, men også, som en ubevisst forståelse av at vi skal noe med det ut over dette livets avgrensning. I motsetning til forestillingen, som på et vis er ferdig utformet fordi det er et speilbilde, oppstår viljen av sympatien fordi det er noe som ikke er avsluttet, ikke er formet, noe som vi skal utspille i en eller annen form i fremtiden. Og om sympatien blir sterk nok, sier Steiner, om man knytter sterk nok an til dette som ikke er avsluttet og som vi ikke er ferdige med, da oppstår fantasien. Om fantasien blir styrket, om man lever seg sterkt nok inn i den, da oppstår imaginasjonen.

Følelses- og viljesoppdragelsen

Sympati og antipati virker i et kontinuerlig vekselspill i tilknytning til alt som vi møter. Slik jeg forstår Steiner beskriver han at det er følelsesorganisasjonen i sjelen som først møter det vi eksponeres for. Antipatien sørger for å pense det vi møter mot tenkning og distansering, og det danner forestillinger og etter hvert begreper. Sympatien penses oss inn mot viljen, og når vi forbinder oss med det, oppstår fantasi og imaginasjon.

Hvis undervisningen kun retter seg mot tenkningen, vil man egentlig bare vekke forestillinger som er speilbilde av det før-fødselige. Dette bevirker ifølge Steiner til en dødsprosess hos barnet. Derfor beskriver Steiner at undervisningen særlig må rettes mot viljesoppdragelsen, og til en viss grad følelsesoppdragelsen. Deretter, mener han, viljes- og følelsesorganisasjonen i mennesket vekke til live dets egen tenkning. Oppdragelse av viljen og følelsen kan man bare gjøre gjennom kunstnerisk undervisning og at barna selv arbeider med kunst.

Kunstens rolle i pedagogikken

Steiner gir ulike begrunnelser og perspektiver på kunstens rolle i pedagogikken. Han beskriver betydningen av det kunstneriske i undervisningen som en forutsetning, både for å belive undervisningen, styrke læringen og for å la barnet utfolde sine naturlige skapende evner. Når eterlegemet hos barnet er ferdig med utformingen av de fysiske organer omkring det syvende leveåret, står dette plastiserende eterlegemet til disposisjon i barnet for å (be)gripe og forme, og det vekker en ny skapertrang, en «... *trang til å forme noe, til å male eller plastisere, til skapende virksomhet*». Denne skapertrangen kan man benytte ved at elevene bearbeider undervisningsstoffet kunstnerisk, og slik får en personlig følelsesmessig relasjon til innholdet som gjør at de i større grad bærer med seg det underviste.

En annen begrunnelse vi finner hos Steiner er at opplæring innen det kunstneriske har «*evig betydning*» for mennesket, idet slik undervisning særlig har betydning for menneskets sjel og ånd. Det som kun angår mennesket i jordlivet, som for eksempel lesing og skriving, det angår ikke mennesket etter døden. Derfor vektlegger Steiner betydningen av å gå veien fra det kunstneriske til det intellektuelle, altså først bearbeide stoffet kunstnerisk, for at det skal få relevans for hele mennesket, også utover livets avgrensning.

Det som kanskje allikevel tillegges størst betydning hos Steiner er kunstens rolle i dannelsen av viljen: «*Det beste vi kan bidra med i oppdragelsen, det er nettopp viljesoppdragelsen ...*» og det er gjennom det kunstneriske at man virker sterkest inn på viljesdannelsen: Det gjelder, sier Steiner «... *at vi gjennom kunstneriske øvelser forsterker viljen på rett måte. Dette skal maleundervisningen, den kunstneriske undervisningen tjene til helt fra begynnelsen av, ...*».

Her har vi altså tre forskjellige tilnærminger til kunstens oppgave i Steinerskolen. Vi ser at Steiner fremholder et nytteperspektiv, idet den kunstneriske bearbeidelsen fremmer læring. Den andre begrunnelsen er mer et behovsperspektiv, der male- og formgivertrangen springer ut, nærmest ustoppelig, fra barnet selv. Den siste begrunnelsen henger sammen med Steiners komplekse kosmogoni og den kosmiske evolusjonslæren, der individets utvikling ikke er noe som kun skjer mellom fødsel og død, men over uoverskuelige tidsrom gjennom en rekke inkarnasjoner. Dette kan vi kalle det individevolusjonære perspektivet.

Alle disse tre begrunnelsene knytter på forskjellig vis an til kunstens viljedannende rolle som, så vidt jeg forstår, må være kjernen i Steiners begrunnelse for og intensjonen med kunstens sentrale plass i hans impuls til en

fornyhet pedagogikk. Men Steiner har ikke, i de kildene jeg har undersøkt, gitt noen grundig beskrivelse av *hvor* dan kunstundervisningen skal gis for at hans intensjoner med faget skal kunne realiseres. Dermed opplever jeg at det blir åpent for tolkninger av de få anvisningene vi har fra Steiner, samt hans generelle pedagogiske teori.

Gult-blått og gult-grønt

I metodisk-didaktisk kurs beskriver Steiner et eksempel på første maletime. Kort oppsummert sier han at man maler først en liten gul flate på et ark på tavlen, deretter ber man elevene komme opp, en etter en, for å gjøre det samme. Så gjentas dette med en blå farge som males ved siden av de gule flatene. Deretter gjentas det hele, men nå med gult og grønt. Så betrakter man sammen med elevene de gule flatene med blå flater malt inntil, ved siden av gult sammen med grønt, og så sier Steiner at man skal fortelle barna at gult og blått sammen er vakrere enn gult og grønt. Det sentrale her, sier Steiner, er at elevene lærer «... *hvordan noe vakkert skiller seg følelsesmessig fra noe mindre vakkert*». Det er nærliggende å forstå dette i sammenheng med det Steiner litt tidligere i kurset har sagt noe om fargenes vesen.

Fargenes vesenskarakter

Steiner beskriver at det ville «... *under alle omstendigheter være svært gunstig hvis man ... så tidlig som mulig begynte med å la barnet leve i fargenes verden ...*» i tråd med det Steiner beskriver som Goethes forståelse av farger, der «... *Goethe alltid forbinder hver enkelt farge med en følelsesnyanse*.» Som et eksempel på dette sier Steiner: «*Her er en kokett fiolett og på nakken sitter det en frekk, liten, rød kar. I bakgrunnen er det en tam og ydmyk blåfarge*.» Ved å arbeide med fargen på en slik måte skulle barna få en opplevelse av fargenes egne bevegelsestendens, et fargeperspektiv, slik at de opplever hvilke farger som gir en opplevelse av at de trekker seg unna og hvilke som kommer en i møte.

Fargemøter og linjen

Et tilsynelatende sentralt anliggende for Steiner er forskjellen på det tegneriske og det maleriske, og han fremhever det sanne med å jobbe med fargene, og betydningen av å la formene oppstå utfra møtet mellom fargeflatene og ikke ved en tegnet konturlinje. Omrissetegning er, ifølge Steiner, en abstraksjon og har karakter av å uttrykke en forestilling, og «... *noe drepende, noe usant i forhold til naturen*». Møtet mellom fargeflatene derimot, konstituerer en linje, og denne linjen er, i motsetning til den tegnede, «... *noe som er sant*». Denne forskjellen beskriver Steiner det er viktig at barn tidlig får en «... *god fornemmelse av ...*».

En «viljens pedagogikk»

Jeg må innrømme at jeg under arbeidet med denne

oppgaven oppdaget at det jeg har forsøkt å behandle er en tematikk som langt overgår hva som ligger innenfor rammene av en bacheloroppgave. Jeg håper likevel at noen av perspektivene som har kommet frem, kan være fruktbare for videreutvikling av malefaget og en «viljens pedagogikk» som jeg personlig tror er helt nødvendig i vår tid, og som vi har impulsen til i den pedagogiske arven etter Rudolf Steiner.

Kilder

Berg Eriksen, Trond: *Rudolf Steiner i idéhistorisk lys*. Kirke og Kultur, 2011

Jünemann, M. og F. Weitmann: *Kunstundervisningen i steinerskolen. Maling og tegning*. Antropos Forlag, 2019

Lachman, Gary: *Rudolf Steiner. Liv og tanker*, Flux Forlag, 2009

Skagen, Kaj: *Morgen ved midnatt: Den unge Rudolf Steiners liv og samtid, verk og horisont 1861-1902*. Vidarforlaget, 2015

Stabel, Anne-Mette: *Hva skal vi med skole? Steinerskolens historie i Norge 1926-2016*. Pax Forlag, 2016

Stockmeyer, E.A. Karl: *Rudolf Steiners læreplan for*

Waldorf-/Steinerskoler: Forsøk på en oppsummering av Rudolf Steiners intensjoner. Norsk oversettelse av Jørgen Lunde og Hartwig Homeyer. Steinerskoleforbundet, Bergen 2016

Steinnes, Jenny: *Rudolf Steiner: Pedagogikk som kunstnerisk praksis*. I K. Steinsholt & L. Løvlie (Red.), *Pedagogikkens mange ansikter: Pedagogisk idehistorie fra antikken til det postmoderne*, Universitetsforlaget, 2004

Steiner, R.: *Almen menneskekunnskap som grunnlag for pedagogikken*. Antropos Forlag, 2008

Steiner, R.: *Teosofi: En vei til oversanselig erkjennelse av verden og mennesket*. Norsk Antroposofisk Forlag, 1972

Steinerskoleforbundet. *Steinerskolens læreplan: Grunnskolen*. (2020). steinerskole.no/pedagogikk/laereplan

Oppgaven til Johannes Stabel «Vilje til Maling – Maling til vilje. En undersøkelse av malefaget i steinerskolen 2. – 6. klasse», Steinerhøyskolen 2022, ligger på steinerhøyskolen.no/annet/studentoppgaver og kan leses i sin helhet der.

Kaj Pollak En forelesning om hur våra tankar påverkar vårt liv. Är det möjligt att lära sig bli mer lycklig? Oavsett hur det liv ser ut! Du kan träna dig tänka tankar som ger energi, mening och glädje. Och du kan träna dig att låta bli att tänka tankar som sänker dig. Varje människa kan påverka hur hon mår genom att välja sina tankar. Tänk om det ligger en nyckel till frihet och hälsa i insikten: Den känsla du känner är en vald känsla.

Trio Carron Daniel Shariati, violon, har iransk ursprung och är konsertmästare i Norrköpings symfoniorkester. Fred Lindberg är en av Sveriges unga toppcellister. Pianisten Pontus Carron en stjärnspelman med ett eldfångt och spännande spel. Trioen är ny och har funnit varandra som spännande solister, nu formar de en triangel av hett musicerande. Musiken är färgstark: amerikansk, rysk, svensk och fransk.

Teater Imba Teater Imba startade med en enkel mening som lydde "Vi borde leka någon dag". Sedan dess har de valt att utgå från just lek, improvisation, humor och

kroppar som uttrycksmedel arbetar de med att skapa karaktärer, miljöer och fantastiska berättelser på golvet. Svårt att förklara, måste upplevas!

Tony Dunderfelt Har varit som psykolog i Finland i över 40 år. Under den tiden har han varit ansvarig för den Allmänna linjen på Snelman-högskolan, där han fortfarande är anställd som tillärsare. Tony är en av de mest lästa vetenskapsförfattarna i Finland med 25 titlar om bl.a. Människans levnadslöpp, Personlighetsutveckling, Kärlek och parförhållande, Intuitiv kunskap och Mental hälsa. Hans specialitet är att skapa en andlig, holistisk psykologi, som fungerar både i teori och praktik.

Göran Nilö Psykolog och läkepedagog. Har varit verksam ca 30 år inom den antroposofiskt orienterade läkepedagogiken och socialterapi och på waldorfsko-

ridgivning och stödjande samtal. Processledare vid verksamhetsutveckling. Under mer än 30 år föreläst på olika yrkesutbildningar och samtidigt gjort handledning inom socialterapi, läkepedagogik och waldorfpedagogik.

Bente Edlund er utdannet helsepedagog og har lang erfaring fra arbeid med barn og unge med utviklingshemning og lærevansker. Hun har doktorgrad i spesialpedagogikk med utviklingen av den antroposofiske helsepedagogikken som tema. Bente har vært med på å bygge opp og lede et bachelorprogram i sosialpedagogikk ved Soineerhøyskolen i Oslo, og er i dag tilknyttet høyskolen som gjesteforeleser.

Sofi Gerber är forskare och förändringsledare med ett stort engagemang för omställningen till ett rikt matlandskap. Hon koordinerar uppstarten av Ekodistriktet Sörmland och forskar kring pedagogisk utveckling. Sofi intresserar sig särskilt för hur mänsklig utveckling kan gå hand i hand med omsorgen om vår planet.

Information och anmälan www.nfls.nu

BILDSTÄLLNING PÅ FÄNGBAY RISBÄLLA STEINUS

26-29 april
Kulturhuset i Ytterjärna

Årets tema

100-årsjubileum läkepedagogiska kursen
Vår historia, vår vardag, vår framtid

Varmt välkommen
önskar Nordiska Förbundet
för Läkepedagogik och Socialterapi

100 år Lauenstein 14.–16. juni 2024

Om tilstedeværelse av urimpulsen og Rudolf Steiners besøk i Lauenstein

Tekst og foto: Sissel Jenseth

I juni 1924 kom Rudolf Steiner til Jena for å besøke det unge kurative utdanningsinitiativet som nettopp var grunnlagt ved Lauenstein. «100 år Lauenstein» vil foregå på Schwarzen Bären hotell i Jena, der også Rudolf Steiner overnattet under

sitt besøk. Arrangører er Internationaler Freundes- und Förderkreis des Ita Wegman Instituts für anthroposophische Grundlagenforschung, og de ønsker å se nærmere på denne hendelsen for å kunne bære urimpulsen inn i fremtiden. Se program: www.wegmaninstitut.ch/freundeskreis/100-jahre-lauensteintag

Fra invitasjonen:

50 år etter at Rudolf Steiner var i Jena sa Siegfried

Pickert, en av pionerene i Lauenstein, følgende i Goetheanum: «Når jeg prøver å forestille meg hvordan denne kurative opplæring vil fortsette å utvikle seg i det neste halve århundre og frem til år 2024 ... kommer tankene på noen ord som Rudolf Steiner sa til oss i den første samtalen under julekonferansen: «Det er en vanskelig oppgave å behandle slike barn, en vanskelig oppgave», men samtidig kunne man oppfatte i ordene *vanskelig oppgave* at det fantes en beredskap: «Men jeg vil hjelpe dere, dere vil ikke bli stående alene.»

Siegfried Pickert fortsatte: «Jeg vil avslutte med et bilde, et barns drøm, en våken drøm. ... Vennligst ta dette bildet som noe helt uavhengig av stedet Lauenstein den gang i Jena, som jo

er fullstendig endret i dag. Ta det som noe arketyrisk ... Det skjedde kun kort tid etter Rudolf Steiners død at et barn, elleve år gammelt og intellektuelt svært begrenset, men med et gyllent sinn, våkner opp og stråler av lykke: «Å, jeg så Rudolf Steiner som en engel så stor over hele Lauenstein.»»

Lauensteinhuset

På begynnelsen av 1920-tallet sto Lauensteinhuset tomt, for noen unge mennesker inspirert av Rudolf Steiner og Ita Wegmann, dukket opp for å realisere ideen om en holistisk kurativ utdanning. Det var Siegfried Pickert, Franz Löffler og Albert Strohschein, i et samarbeid med lege Dr. Ilse Knauer. Werner Pache sluttet seg også til arbeidet.

I april 1924 reiste Albert Strohschein til Stuttgart for å be eieren av sigarettfabrikken Waldorf Astoria, Emil Molt, om pengestøtte til prosjektet og fikk tusen mark slik at de kunne leie bygningen. Noen måneder senere kunne arbeidet på antroposofisk grunnlag starte opp.

Rudolf Steiners besøk

I forbindelse med julestevnet 1923-24 hadde de unge pionerene spurt Rudolf Steiner om hjelp og veiledning, og 17. juni ankom Steiner på vei fra jordbrukskurset i Koberwitz. Han ble i Jena to dager, og 18. juni fikk han møte de fem første barna i Lauenstein, samt noen barn som var kommet dit for anledningen. Han tok for seg hvert enkelt barn og snakket med det og med foreldrene, spurte om bakgrunn og forklarte hvordan den eller den tilstanden var oppstått, og ga indikasjoner for terapeut-

Over: Pionerene innen antroposofisk helsepedagogikk: Werner Pache, Franz Löffler, Ita Wegman, Sigfried Pickert og Albrecht Stroschen. Under: Siegfried og Helene Pickert og Lauensteinbarn. Arkivfoto

tisk behandling og opplæring.

Forklaringene og rådene ble nøye nedtegnet, og hvert enkelt tilfelle ble et verdifullt tillegg til det helsepedagogiske kurset. Datoen 18. juni 1924 regnes som helsepedagogikkens begynnelse. Det var en dyrebare opplevelse for den lille gruppen som var til stede under besøket. De fikk se hvordan Rudolf Steiner med kjærlig hengivenhet møtte hvert enkelt barn og med interesse gikk inn i hver minste detalj.

Det helsepedagogiske kurset

Den 20. juni returnerte Rudolf Steiner til Dornach i Sveits. De tre pionerene fra Jena fulgte med, for Steiner ønsket å holde et eget kurs der han nærmere ville redegjøre for hvordan barna han var blitt kjent med, kunne få best mulig tilnærming slik at de kunne oppnå konkrete resultater. I Dornach var det en rekke andre aktiviteter Steiner først måtte gjennomføre, før han etter fem dager hadde nok ledig tid til at kurset kunne starte.

Det ble holdt tolv forelesninger mellom 25. juni og 7. juli. Foredragene ble starten på den verdensomspennende helsepedagogiske bevegelsen, og hele foredrags-syklusen danner det åndvitenskapelige fundamentet for arbeidet med barn med spesielle sjelelige og helsepedagogiske behov.

«Heilpädagogischer Kurs» (GA 317) er oversatt til dansk «Det helsepedagogiske kursus» og utgitt på Jupiter forlag, inklusive 15 fargegjen-givelser av de originale tavletegningene. Det helsepedagogiske kurset finnes tilgjengelig på tysk www.anthroposophie.byu.edu/vortraege/317.pdf og på engelsk på nettsiden www.rsarchive.org/Lectures/GA317.

Lauensteinhuset i Jena ble etter hvert for lite, og den politiske situasjonen i Tyskland gjorde det stadig vanskeligere å arbeide der, så stedet ble nedlagt i 1932.

Til Lauenstein på egenhånd

Er du i Jena og ønsker å se huset på Lauensteinweg 33, kan du ta buss nr. 10 til stoppestedet Zeiss-Werk. Derfra delvis på turvei opp til huset som i 1869 ble bygd som restaurant Lauenstein med uteservering og vakker utsikt over Saaledalen mot Jena. Dalen er i dag fullstendig utbygd, og på bildet ses Jena-tårnet til venstre og Mikaelkirken til høyre for den røde kranen i midten.

Bernard Lievegoed og Jena

Tekst: Sissel Jenseth

Den kjente nederlandske antroposofen og legen Bernard Lievegoed (1905-1992) fortalte i Troxler-Haus i 1970 om hvordan han kom inn i det helsepedagogiske arbeidet. Det skjedde i forbindelse med foredrag som han holdt for antroposofiske leger og helsepedagoger, og som senere ble samlet i boken *Konsten att samarbeita*, Telleby Bokforlag 1978.

Bernard Lievegoed ble født på Sumatra i 1905 av nederlandske foreldre, og han fortalte følgende om hvordan

han kom på sporet av helsepedagogikk:

«I 1930 avsluttet jeg mine medisinske studier i Nederland. Jeg var ferdig utdannet lege og søkte arbeid innenfor en antroposofisk sammenheng. Planen var å etablere meg som almenpraktiserende huslege, men i løpet av de siste studieårene hadde jeg sett hundretalls av barn og voksne drive omkring i de statlige anstaltene, hvor de oppholdt seg i store saler. De ble behandlet vel, fikk mat og ble tatt med ut på turer, men lite ble gjort for barna og deres utvikling. Dette var sist på 1920-tallet.

Allerede da var jeg inne på tanken om at det måtte være mulig å hjelpe disse barna, å gi dem et miljø hvor de kunne vokse opp og utvikle seg i denne vesentlige tiden av livet deres, tilsvarende normale barn som vokser opp i familien. Dette var jo en svært vag, men edelmodig tanke. Og overalt der jeg snakket om idéen, ristet folk på hodet og sa at det går jo ikke, for ifølge loven skal disse barna tas inn på de statlige godkjente anstaltene.

Jeg husker at jeg også snakket med en professor. Hun var den første kvinnen som var professor i barne-medisin i Amsterdam, den berømte Cornelia Catharine de Lange – ja, det finnes sykdommer oppkalt etter henne – og da jeg drøftet dette spørsmålet med henne,

sa hun: «Det er jo synd at du tenker i den retningen, du kunne gjøre det så mye bedre. Hvorfor ikke bli assistent hos meg, da kan du spesialisere deg i barnesykdommer!»

Til dette svarte jeg: «Vi kan gjøre en avtale. Hvis jeg kommer i gang med dette arbeidet, og det fungerer, så kan vi møtes om fire-fem år, og da gir du meg en friseng!» Dette gikk hun med på, og hun gjorde faktisk det, ga meg en friseng og betalte i årevis for ett barn som vi ellers ikke kunnet ha tatt imot. Slik var forholdene på den tiden.

Men det var en ren tilfeldighet at jeg kom i berøring med helsepedagogikkens muligheter. Det skjedde i Jena i Tyskland. Jeg var reist dit for å delta i et antroposofisk møte og var blitt innlosjert i et hjem for barn med særlige behov. Dette viste seg å være Bernhard-hjemmet, en avdeling til det første Lauenstein-hjemmet. Lauenstein lå på den ene siden av Jena og Bernhard-hjemmet på den andre siden, og der overnattet jeg. På søndag ettermiddag var jeg ledig og fikk delta på musikk- og oppbyggelsesstunden på hjemmet. Da fikk jeg helt konkret se hvordan det er mulig å gjennomføre et slikt arbeid, helt annerledes enn det jeg hadde opplevd på de statlige anstaltene i Nederland. Dermed var min beslutning tatt!

På møtet i Jena deltok også Werner Pache, som var blant dem som hadde startet opp Lauenstein. Jeg gikk bort til ham og spurte: «Tror du at det er mulig å starte opp noe tilsvarende i Nederland?» Han svarte uten å nøle: «Ja, bare sett i gang!» Og slik ble det. Vi startet med en liten gruppe. Med seks, sju barn og fem medarbeidere, og etter hvert oppstod et helsepedagogisk institutt. Også behandlingen av barnesykdommer ble utført der.

Instituttet vokste og snart oppstod samarbeidsproblemer i forhold til ledelsen og mellom medarbeiderne. For hvordan danner man et fellesskap av mennesker som arbeider sammen ut fra en slik idé? Dette var et stort problem for meg allerede fra begynnelsen av 1930-tallet. I Nederland var situasjonen også ganske annerledes enn i Tyskland. Nederlenderne er mer vestlige, ja, et annet folkeslag. Det sto klart for oss allerede fra begynnelsen: «Vi må finne vår egen vei.» Så det var ikke lett i begynnelsen, og vi arbeidet med disse spørsmålene i mange år. Ikke minst fikk vi problematikken med en raskt voksende organisasjon. Det som hadde begynt med 6-7 barn, vokste til et institutt med mer enn 250 barn etter andre verdenskrig og med tilsvarende mange medarbeidere.»

Mikaelbyen Jena

Tekst og foto: Sissel Jenseth

Den som kommer til den gamle universitetsbyen Jena, vil straks oppdage at dette er en ekte Mikaelby. Midt i sentrum rager Mikaelkirken med sitt høye tårn, og i en nisje i kirkefasaden står en Mikaelsskulptur i bronse. Inni kirke finnes en eldre Mikaelsskulptur fra år 1515, og bak alteret lyser Mikael kamp med dragen i et vakkert glassmaleri.

I byens gamle rådhus er døren inn til bryllupsrommet dekorert med Mikael, og over markeds-plassen og byens torg ses Mikael i mosaikk innfelt på et av takene – også der med full kontroll på dragen. Og kikker du ned i gatene, ses Mikaelmotivet på kumlokkene. Erkeengelen Mikael er Jenas offisielle byvåpen.

I en liten bok, på norsk kalt «Engelens by – fra skytshelgen for bykirken til Jenas byvåpen» forteller André Nawrotzki at byens Mikaelvåpenskjold går helt tilbake til 1288. En periode ble engelen skjøvet tilbake, før den kom fram igjen rundt 1750-årene, og fra 1905 var Mikael det offisielle byvåpenet i Jena. DDR-tiden var en vanskelig tid for Mikael og de kristne symbolene, men i 1990 fikk Jena tilbake Mikael i sitt våpenskjold.

Kilde:

www.otz.de/regionen/jena/article228666723/Wie-St-Michael-zu-Jena-kam.html

Mikael og dragen på taket på et av husene rundt Jenas torg. Mikaelkirken i Jena. Glassmaleri Mikael og dragen bak alteret i Mikaelkirken.

Etableringen av helsepedagogikk og sosialterapi i Norge

Steffi Hagedorn, Geir Legreid, Josefin Winther
Teksten ble skrevet som et bidrag til ACISD 2024

Det første antroposofiske barnehjemmet for utviklingshemmede i Norge ble etablert i 1938 (Granly). Stedet gikk etter hvert over til å bli et bofellesskap for voksne, og det drives fortsatt etter 86 år. I 1952 kom Karl König til Norge og holdt foredrag om arbeidet i Camphill. Dette ble positivt mottatt, både i offentligheten og i antroposofiske kretser, og han inspirerte til oppstart av en helsepedagogisk skole i Oslo og et helsepedagogisk hjem i Bergen fra 1954 (Helgeseter). Den første Camphill-landsbyen for voksne ble etablert i 1966 (Vidaråsen), og i dag driver Camphill Landsbystiftelsen 6 landsbyer i Norge. I tillegg finnes det 5 sosialterapeutiske steder for voksne.

Det er i alt 34 steinerskoler fordelt over hele landet. På skolene finnes et integrert tilbud for elever som trenger ekstra støtte. Skolene kan ikke velge hvilke elever som skal tas opp, og foreldrebetalingen er lav (maks 15 %). To steinerskoler tilbyr i dag et helsepedagogisk undervisningstilbud. I tillegg har fire steinerskoler egen helsepedagogisk avdeling. Behovet for dette virker økende.

Rettigheter for personer med nedsatt funksjonsevne
I siste del av 1980-tallet ble alle sentralinstitusjoner for psykisk utviklingshemmede i Norge lagt ned. Den nye standarden er at integrering skal skje i hjemkommunen. I denne perioden måtte de antroposofiske virksomhetene og Camphill arbeide intenst for å få lov til å fortsette driften, noe som gikk igjennom.

I 2013 ratifiserte Norge FNs konvensjon om rettighetene til personer med nedsatt funksjonsevne, og målene om likestilling og verdige liv vil bli lovfestet. Samtidig har det kommet flere rapporter og stortingsmeldinger som viser at det fortsatt er langt igjen for at storsamfunnet klarer å leve opp til denne standarden.

Sosialterapeutisk Forbund

De sosialterapeutiske virksomhetene og de helsepedagogiske steinerskolene i Norge er organisert i medlemsforeningen Sosialterapeutisk Forbund. De arrangerer

nasjonale fagdager, Ung-Voksen-konferanser, lederseminarer, og er aktivt med i det nordiske samarbeidet, med nordiske fagdager og kulturfestivaler samt et utviklingsarbeid i Russland. Forbundet har siden 2012 utgitt tidsskriftet *Landsbyliv* (startet i 2004 av Landsbystiftelsen) og bladet *Mennesket* i samarbeid med andre antroposofiske organisasjoner. Forbundet har også bidratt til opprettelsen av BA-programmet i Antroposofisk sosialpedagogikk ved Steinerhøyskolen. Fremover vil forbundet benytte begrepet *antroposofisk sosialpedagogikk* som et felles begrep som omfatter både helsepedagogikk og sosialterapi.

Utdanning i Norge

Et 4-årig sosialterapeutisk seminar ble etablert i Norge på slutten av 1980-tallet. Ti år senere ble seminaret omgjort til et 3-årig opplæringsprogram med elementer fra tilsvarende program andre steder i Europa. Utdanningsprogrammene var ikke offentlig godkjent, noe som ble utfordrene.

Steinerhøyskolen er finansiert via statsbudsjettet, og den har siden 1981 utdannet lærere og barnehagepedagoger. I 2012 fikk den også offentlig godkjenning for sosialpedagoger i forbindelse med etableringen av BA-programmet. De siste årene har flere studenter fra private og offentlige virksomheter – uten erfaring med antroposofisk verdigrunnlag – søkt om opptak ved dette studieprogrammet.

Pilotprosjekt høyere utdanning

I begynnelsen av 2024 ble første del av Steinerhøyskolens pilotprosjekt, «Høyere utdanning for mennesker med utviklingshemning», gjennomført. Det var en modul fra bachelorgraden i sosialpedagogikk som også ble åpnet for søkere med nedsatt funksjonsevne. Gruppen besto av 12 bachelorstudenter og 12 gjestestudenter med ulike former for nedsatt funksjonsevne. Tema var kommunikasjon og veiledning. De 12 bachelorstudenter fikk her en unik mulighet til lære av gjestestudentene og deres erfaringer og behov knyttet til kommunikasjon og veiledning.

I Norge har mennesker med utviklingshemning per i dag

ikke adgang til høyere utdanning. Pilotprosjektet ved Steinerhøyskolen inngår derfor som aksjonsforskning, og det vil gjennomføres intervjuer med deltakerne. Dette skal brukes til forskning og utvikling av fremtidige moduler.

Filmen om «Ola»

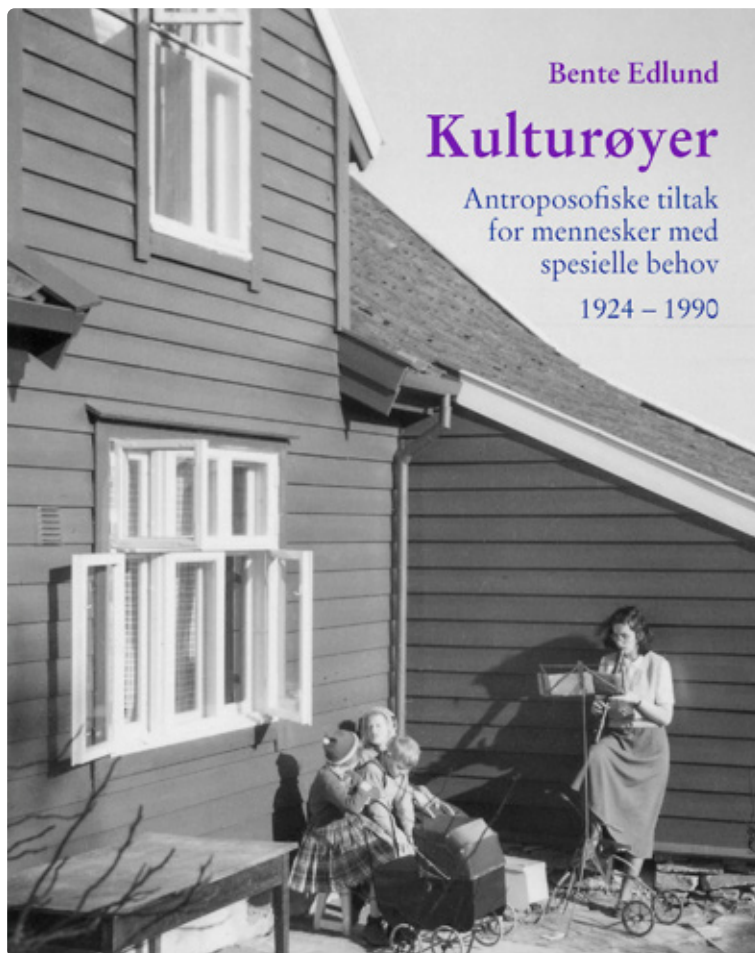
I Norge har dokumentarfilmen «Ola - en vanlig, uvanlig fyr» (på engelsk «Beeing Ola») blitt vist på kino og filmfestivaler og sett av 20 000 over hele landet. I mars 2024 ble den vist på den nasjonale fjernsynskanalen, NRK. Der vil den ligge tilgjengelig i tre år. «Ola»-filmen er et portrett av en ung mann med utviklingshemning som bor på Vidaråsen (Camphill). Han reflekterer over eget liv og forteller hvordan det er å være en «vanlig, uvanlig fyr», med sine oppturer og nedturer. Filmen har skapt stor oppmerksomhet rundt mennesker med utviklingshemning, men også for de antroposofiske stedene. Regi og foto ved Ragnhild Nøst Bergem. Hun har arbeidet med filmen i 9 år.

Utfordringer og muligheter

En ny generasjon medarbeidere vil måtte utvikle den antroposofiske impulsen videre i møte med endringer i lovverk, økonomiske rammer og faglig utvikling. Slik impulsen har overlevd under skiftende betingelser siden 1930-tallet. I dag er det mindre interesse for det antroposofiske idégrunnlaget hos nye medarbeiderne, men stor interesse for selve praksisfeltet, og særlig anvendbar kunnskap etterspørres. Det har også skjedd en økende grad av profesjonalisering av tilbudene, med økt fokus på faglighet og mindre på frivillighet.

Vi opplever at tilliten til Camphill-landsbyene, de sosialterapeutiske virksomhetene og de helsepedagogiske skolene generelt er høy i det norske samfunnet. SOR (en nasjonal stiftelse for borgerretter og kompetanseøkning) har i mange år vist stor respekt og interesse for det som utfolder seg i vårt miljø, og har tatt dette fram på mange av sine fagkonferanser.

Samtidig er det etablert få nye tilbud de siste 30 årene. Unntaket gjelder steinerskolene, der behovet for tilrettelagte undervisning har motivert frem nye løsninger.

Bente Edlunds bok fra 2010 handler om utviklingen av de antroposofiske tiltakene for mennesker med spesielle behov. Boken kan kjøpes hos Antropos bokhandel.

I fremtiden vil den antroposofisk sosialpedagogiske impulsen være avhengig av intern begeistring og faglig integritet. Likeledes må den ha tillit utad og gode kontakter med miljøet utenfor, slik at man i større grad kan ta del i den offentlige diskursen og i fagmiljøene. Det er også viktig å rekruttere ledere og nøkkelpersoner som forbinder seg med stedene og brenner for elevene og beboerne, slik at de blir værende i virksomheten over lengre tid.

Et hus for Kaspar Hauser i Ansbach

KASPAR HAUSER
FESTSPIELE
ANSBACH

*Kaspar Hauser Research
Circle Nyhetsbrev 23-2024*
Oversatt av Verena Aalders

Kaspar Hauser, det gåtefulle hittebarnet som dukket opp fra intet i Nürnberg, ble raskt kjent over hele verden som «Europas barn». Med ham inntraff et avgjørende krystalliseringspunkt i den moderne menneskehetens historie. I en tid med enorme sosiale og følelsesmessige omveltninger dukket det i pinsen 1828 opp et vesen som stilte spørsmålet om menneskets sanne identitet på den mest dyptgripende måten.

«Hvem er jeg?» eksemplifiseres fortsatt i dag av dette ukjente hittebarnet. Selv Anselm von Feuerbach, den tids mest berømte jurist og kriminolog, som var den første til å avdekke hittebarnets opprinnelse, sa at han så det som «en refleksjon av det evige i en engels sjel».

Den 14. desember 1833 ble Kaspar Hauser myrdet av en ukjent person i Hofgarten i Ansbach, og han døde tre dager senere. Karl König uttalte: «Vi opplever undringen og verdigheten fra vår egen barndom når vi leser om hans liv og død, og vi husker at vi ikke bare er dødelig materie, men en udødelig og integrert del av hele skaperverket.»

Den 14. desember 1833 ble Kaspar Hauser myrdet av en ukjent person i Hofgarten i Ansbach, og han døde tre dager senere. Karl König uttalte: «Vi opplever undringen og verdigheten fra vår egen barndom når vi leser om hans liv og død, og vi husker at vi ikke bare er dødelig materie, men en udødelig og integrert del av hele skaperverket.»

Huset i Ansbach der Kaspar Hauser levde og døde, omskapes i dag til et minnested for «Europas barn» – og skal være et sted for møter og for en streben etter barndommens verdighet og menneskets identitet. Hjelp oss å etablere dette Kaspar Hauser-huset!

Den historiske bygningen i Pfarrstraße 18 i Ansbach, er de siste årene blitt restaurert og omgjort fullstendig innvendig til et «Kaspar Hauser Zentrum für Heilende Pädagogik». Senteret vil åpne i løpet av året, og det kommer til å inneholde et lite hotell og en økologisk restaurant. Personer med behov for støtte kommer til å arbeide i begge virksomhetene. Det blir også en traumepoliklinikk.

Initiativtakere til prosjektet er Parzival Schulzentrum i Karlsruhe og organisasjonen «Friends of Waldorf Education». De vil benytte seminarrommene i huset til kursvirksomhet, spesielt med tanke på å forberede frivillige til å ta på seg sosiale oppgaver. Kristensamfunnet og noen steinerskoler er også interessert i å bruke bygningen.

Karl König-instituttet og forskningsgruppen Kaspar Hauser Research Group er bedt om å innrede og å ta vare på den delen av huset der Kaspar Hauser bodde i andre etasje. Dette inkluderer Kaspar Hausers dødsverelse («Wohnstube»). Rommet skal utformes som et stillhetens rom, på en enkel og verdig måte. I tilknytning til dette ligger et seminarrom, som kan brukes som forelesningssal og arrangementer om Kaspar Hauser.

Kaspar Hauser-arkivet vil innredes i det tredje rommet med etterlatenskapene etter den viktigste Kaspar Hauser-forskeren, Hermann Pies. Dette har til nå blitt oppbevart ved Karl König-instituttet og vil gradvis overflyttes fra Kleinmachnow til Ansbach. Deler av arkivet, for eksempel Kaspar Hauser-biblioteket, vil være synlig bak en glassvegg. En enkel kontorinnredning vil sørge for at det er mulig å utføre sporadisk forskningsarbeid i arkivet.

Kaspar Hauser-syklusen til den britiske kunstneren Greg Tricker, som for tiden befinner seg på Karl König-instituttet, vil også bli utlånt på permanent basis til bygningen, og den vil dermed komplettere den kunstneriske siden av «Kaspar Hauser»-temaet.

Oppussingen av huset i Pfarrstraße 18 i Ansbach, Kaspar Hausers siste bosted og dødssted.

Støtt prosjektet økonomisk

Kostnadene for ferdigstilling og innredning av disse tre rommene i Kaspar Hauser-Zentrum für Heilende Pädagogik i Ansbach krever egen finansiering på € 30 000. *Bli med og støtt prosjektet!* Som takk får du en utskrift av et trykk i A4-format av Kaspar Hauser-portrettet av J.F.C. Kreul. Oppgi stikkordet «portrett» når du overfører pengene, eller send oss en e-post. Som takk for donasjoner på € 300 eller mer, vil du motta en original spiker fra de bevarte bjelkene fra Pfarrstrasse 18 som er omtrent 400 år gamle og smidd for hånd. De er omtrent 5 centimeter lange.

«Se ikke på hva du har høstet, men på det du har sådd!»

Tekst: Eckart Böhmer. Oversatt av Verena Aalders

På denne 190-årsdagen for Kaspar Hausers død vil jeg gjerne hilse dere med et ordtak som jeg anser som verdifullt: «Når dagen er omme, skal du ikke se på det du har høstet, men på det du har sådd!»

Og vi kan sikkert også oversette setningen og relatere den til denne tiden på året, slik at vi hører den: *På slutten av året skal du ikke se på avlingen din, men på det du har sådd!* Ja, hva kan det være jeg har sådd i år? Det som er sådd, er jo ennå ikke blitt åpenbart fra naturens side og kan derfor ikke måles like nøyaktig som avlingen; det er fortsatt i ferd med å bli til og kan derfor ofte bare gjettes, og noen ganger ikke engang det! Derfor dette spørsmålet: *Hva har jeg sådd i år?* Og så kan vi oversette dette en gang til og relatere det til selve livet, slik at vi hører oppfordringen: *På slutten av livet skal du ikke se på avlingen din, men på det du har sådd!*

Og det er her vi kommer til å tenke på Kaspar Hauser! Hvilke hån og spott måtte han ikke tåle, særlig på slutten av sitt korte liv? Han ble diskreditert av sin eneste formynder som en løgnaktig, egoistisk selvmorder, selv om han nettopp var blitt brutalt og avskyelig knivstukket til døde, da det okkulte stålet rammet ham midt i hans solfylte hjerte!

Men hva sådde Kaspar Hauser? Det er spørsmålet jeg vil stille deg i de hellige netters tid, som du kan legge deg på hjertet: *Hva sådde han etter din vurdering og*

forståelse? Jakob Wassermanns sitat gir oss et håp nettopp i denne retningen: «Kaspar Hauser vil være like mektig i døden som han var maktesløs i livet.»

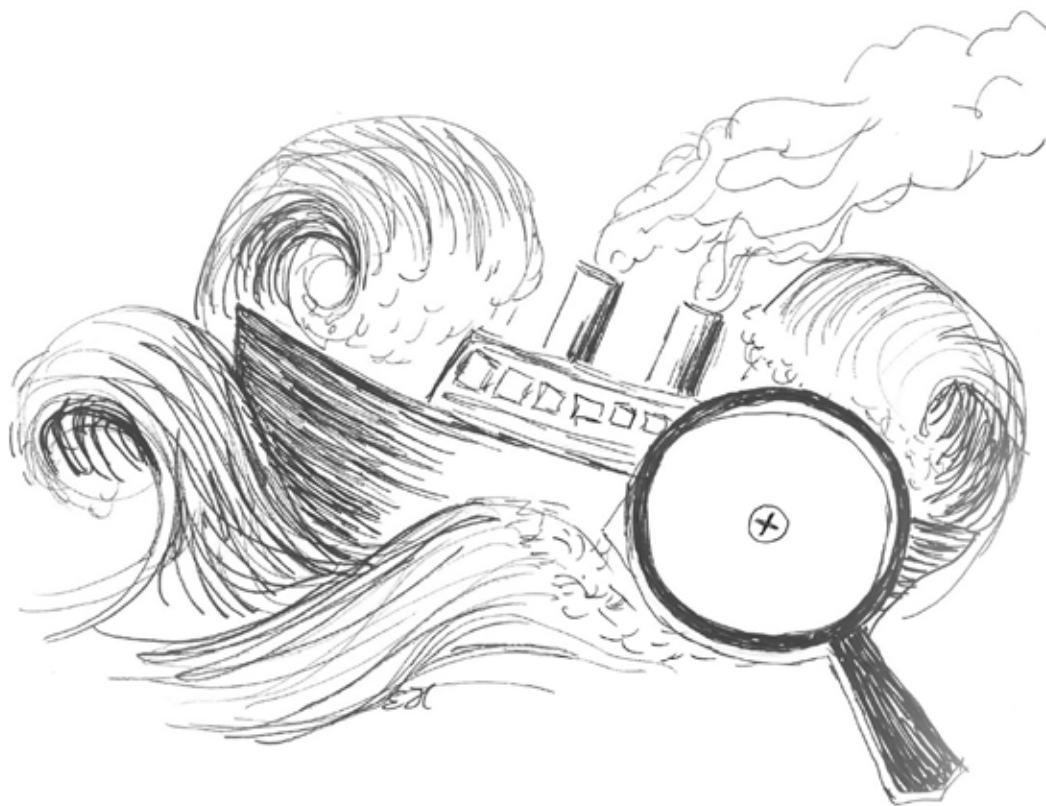
Helt i begynnelsen av Kaspars korte liv i verden ønsket læreren hans, Georg Friedrich Daumer, å gi Hauser nærmere tilgang til navnet sitt og få ham til å forstå vekstmysteriet. Derfor fikk Daumer eleven til å så navnet Kaspar Hauser i jorden sammen med hagekarse. Men den ble tråkket ned to ganger, først av en pæretyv og deretter av en katt! «Hittebarnet» fant aldri sitt navn i verden. Denne avlingen uteble! Men sådde han ikke en vei som gjorde det mulig å bevare vårt alles sanne navn?

Spørsmålet er også: Hva har vi som arbeider i Forskningskirkelen kunnet så i år? Det er virkelig vanskelig å måle! Men etter et helgeseminar i en by i Sveits kom en eldre dame bort til meg og sa rørt at hun hadde opplevd kjærlighetens varme. Det fylte meg virkelig med glede! Ja, måtte frøet til Europas barn spire i oss som kjærlighetens varme.

Fra 28. juli til 4. august vil den 14. Kaspar Hauser-festivalen arrangeres i Ansbach. Der blir det mange muligheter til å møtes og snakke sammen! Og samtale er, som vi har visst siden Goethe, mer forfriskende enn lys!

Se fullt program Kaspar Hauser-festivalen:
www.kaspar-hauser.info/wp-content/uploads/2024/03/Kaspar-Hauser-Festspiele_24_Stadt-Ansbach_Web.pdf

Den bittelille skruen

Etter Rudyard Kipling gjenfortalt av Karin Keller.
Illustrasjon: Elisabeth Husebø

Det var engang et gammelt og tungt lastet dampskip som var på vei over Atlanteren. Etter flere dager til sjøs havnet skipet i en kraftig storm med høye bølger og voldsomme vindkast. Det knaket og stønnet i hele skroget.

En bitteliten skrue holdt sammen med mange andre små skruer to tunge metallplater sammen. Så skjedde det under stormen at den bittelille skruen begynte å løsne, først bare litt, men etter hvert ble skruen svakere og til slutt holdt den på å falle helt ut. Da sa den lille skruen trist: «Jeg er jo uansett bare en bitteliten skrue blant mange, mange tusen andre skruer. Det spiller ingen rolle for det store skipet om jeg faller ut. Jeg er uansett ikke til noe særlig hjelp – jeg gir opp!»

Da de andre skruene hørte dette, protesterte de og ropte: «Er du gal? Hvordan kan du tro at du ikke gjør noen forskjell? Om du faller ut, tar det ikke lang tid før vi også løsner, og én etter én kommer vi til å falle ut, vi og!»

Også metallspikerne og boltene nede i skroget ropte fortvilet: «Å nei, å nei, uten deres støtte, kommer også vi til å løsne, og da klarer vi ikke å holde skroget sammen!»

Og da den lange kjølen og de store spantene hørte dette, ropte også de: «For Guds skyld, bli på deres plass! Om dere ikke holder platene sammen, da er det over og ut med oss alle!»

Nyheter om den bittelille skruen som ville gi opp, spredde seg lynraskt over hele

skipet. Alle var fra seg, og det store skipet jamret og skalv.

Til den bittelille skruen sendte kjølen, platene, spantene, skruene og spikerne et budskap: «Kjære bittelille skrue. Vi ber deg så inderlig om å holde ut. Vi trenger deg! Enhver storm går over, og det gjør også denne her. Vær så snill og ikke svikt oss. Hvis ikke vi holder sammen og gjør vår oppgave alle sammen, kommer hele skipet til å forlise og ingen av oss kommer frem til den trygge havn!»

Da den bittelille skruen hørte alles bønn, ble den ekstremt glad. Den hadde ikke visst at den hadde så stor betydning for hele skipet! Først da forsto den bittelille skruen hvordan alt hang sammen: Det er det samme hvor stor eller liten en er. På skipet er hver eneste del viktig, og alle sammen trengs for at skipet kan nå havnen.

Takket være tilliten som ble den til del, fikk den bittelille skruen nye krefter og holdt tappert, sammen med tusener av andre skruer, metallplatene sammen, og skruen gledet seg over å være en viktig del av det store skipet.

I sporene til Hans Nielsen Hauge – 200 år etter hans død

Tekst og foto: Sissel Jenseth

Langfredag 29. mars var det 200 år siden Hans Nielsen Hauge døde. Mye tyder på at hans åndslivs fremdeles skinner over landet.

I tre år har jeg arbeidet med *I sporene til Hans Nielsen Hauge* – en bok som tar leseren med rundt i hele Norge og sør til herrnhuterbyen Christiansfeldt i Danmark. Boken er nå ferdig og kommer i salg i løpet av mai. Les mer på www.haugespor.no

Vi bringer her et utdrag fra innledningen som forteller litt om arbeidet med boken.

Hvordan en bok kan bli til

Helt uten noen plan eller idé slo Hans Nielsen Hauge ned i min bevissthet 21.12.2020 – en dato da planetene Jupiter og Saturn slo seg sammen i himmelrommet og dannet den store konjunksjonen – den såkalte Betlehemstjerna. Akkurat den dagen kom jeg til å se en avisartikkel i *Fredriksstad Blad* som fortalte om det kommende 250-årsjubileet.

Ett spørsmål dukket da opp: *Hva* har Hans Nielsen Hauge med meg å gjøre?

Kaj Skagen skriver i *Norge, vårt Norge* (2018) at Hauge var en av Norges få ekte mystikere, og at han var moderne i den forstand at han vektlte den individuelle gudserfaringen. Sigbjørn Ravnåsen forteller utfyllende om Hauge i *Ånd og hånd* (2015). I den boka fant jeg også et kart som viste steder der Hauge hadde vært virksom: fra Bardufoss i nord til Setesdal og Kristiansand i sør. Og vips slo en tanke ned: Hva med å oppsøke og følge Hagues spor rundt om i landet?

Som forfatter av sykkelturbøker er jeg vant til å lete fram muligheter og kombinere områder. Det ble mitt utgangspunkt. Og da jeg først hadde fått øynene opp for Hans Nielsen Hauge, dukket stadig nye ledetråder fram. Også i mine nære omgivelser. Få meter unna egen bopel ender Hagues gate i Drammen. Ifølge Byleksikonet navngitt etter predikanten. Og i 1797, da Hauge kom til Bragernes første gang, sneiet han antakelig rett forbi her, på vei ned Rebbansbakken mot elva og Øvre Sund, der han fikk husly hos kjøpmann Mads Møller.

Syv roser på Hans Nielsen Hagues grav ved Gamle Aker kirke 29. mars 2024.

Sissel Jenseth arrangerte guidet tur i Oslo juni 2022, her på Bakkehaugen der Hans Nielsen Hauge bodde fra 1811-1817. Foto: Lasse Fagernes

Det var også her på Bragernes at haugianere startet en bomullsfabrikk i 1818, før den på Hauges initiativ ble flyttet til Solbergelva. Solberg Spinderi er i dag en av landets eldste bedrifter. Og på Landfalløya oppsto den beryktede Bachestriden grunnet en skilsmisse Hauge var imot, men som ble gjennomført etter hans død. Tollef Bache flyttet til Lier med sin nye kone, men sørget allikevel for gravminnet til Hans Nielsen Hauge på Gamle Aker kirkegård.

Dette var bare begynnelsen. Overalt hvor jeg undersøkte, dukket nye fortellinger fram som knyttet an til Hauge og hans mange medarbeidere. Som puslespillbrikker viste de seg én etter én, inntil et større bilde begynte å danne seg.

Trygve Riiser Gundersen skriver i *Haugianerne. Enevelde og undergrunn* (2022): «Helt fra begynnelsen avhenger forkynneren Hans Nielsen Hauge av andre mennesker i allmuesamfunnet. [...] Hva hadde skjedd om vi fortalte historien om vekkingen på ny, uten det hierarkiske synet på bevegelsen. Vi ville lagt merke til bifigurene: Alle historiene, handlingene, hendelsene inni den store historien, alt det vi ellers løper forbi.»

Og det var nettopp det som skjedde. Bipersonene dukket opp i hopetall, og underlige hendelser oppsto. Ikke minst villigheten til å «bli med» når Hauge banket på. Allerede i det første møtet! Unge menn og kvinner «vekkes» og ble selv forkynnere. De holdt husmøter, diktet salmer og bar Hauges bøker utover det ganske land. Som da Hauge vinteren 1798 dro til Hedemarken på vei til Grundsetmartn. Underveis holdt han oppbygelse på Nyhus i Årnes. Datter i huset, Andrea Anders-

datter Nyhus, skulle 17 år senere bli hans hustru. På Tangen ble Paul Vik vekket til tro. På Nedre Røhne i Stange ble Kiel Mikkelsen vekket. Det samme gjaldt Ole Simensen på Berg og Lars Olsen på Østre Hemstad. Alle ble straks virksomme. Og Ole Christiansen fra Romedal, som ikke møtte Hauge, men som så forvandlingen i menneskene rundt seg, bestemte seg straks for å oppsøke Hauge, som da var reist videre til Bergen. Ole visste ikke hvor Bergen var, men han tok beina fatt og spurte seg fram hele veien over fjellet. Han skulle bli en av Hauges flittigste bokombærere.

Slik fyller bildet seg ut, og turene bygges opp av Hauge-minner og små biografiske skildringer.

Hauge inngir stor tillit blant vennene, og rådene han ga, viste seg å fungere, om det var å selge farsgården, kjøpe et handelssted, bygge ei mølle, etablere en papirfabrikk, overta et trykkeri, starte gruvevirksomhet eller skille seg fra sin forlovede for å gifte seg med en som trengte en dyktig hustru. De fleste kom bedre ut av det, også det forlovede paret, som etter fem år fikk hverandre da hun ble enke og satt igjen med trykkeri, avis og handelsvirksomhet i stiftsbyen Kristiansand.

Hauges intuitive evner gjaldt ikke bare vennene, men også det framtidige Norge. I 1800 tok han med seg 16 år gamle Christopher Grøndahl til København og satte ham i trykkerilære. I 1814 kunne boktrykker Grøndahl bistå Riksforsamlingen på Eidsvoll med en moderne trykkpresse. Da landet samme år trengte nye pengesedler etter at Danmark ble tvunget til å avstå Norge i Kielfreden, ble de nye statsbevisene trykt på kvalitetspapir fra papirmølla på Eiker. Det var også Hauge som påkostet farmasiutdannelsen for fattiggutten Peter Möller. Han ble eier av Svaneapoteket og kjøpte Lilleborg for å starte såpekokeri, oljemølle og spinneri. I 1854 fremstilte han medisintan, som nordmenn fortsatt drikker.

Fire haugianere var til stede da det første overordentlige Storting møttes høsten 1814. Blant dem var en bondesønn fra Ål i Hallingdal som Hauge fikk til å kjøpe Svanøygodset utenfor Florø i 1804. Ole Torjusen Svanøe skulle bli innvalgt på Stortinget hele seks ganger, og i 1821 mottok han borgerdådsmedaljen.

Hans Nielsen Hauge ble fengslet en rekke ganger, siste gang høsten 1804. Den lange og omfattende rettsprosessen skulle ta ti år, og de første årene satt han isolert og uten mulighet for å lese og skrive. Fengselsoppholdet kostet ham helsen, men for å unngå at han døde på cella, fikk han bo på Bakkehaugen gård de siste årene av varetekten. Det gjorde ham godt. Sammen med broren Mikkel etablerte han Bakke mølle ved Akerselva, og han påtok seg vervet som fattigdomsinspektør i Sagene distrikt. Poteter ble delt ut fra gården, mel fra mølla og sild fra vennene på Vestlandet. I 1817 kjøpte Hauge

storgården Bredtvet og flyttet dit med familien. Der hjalp husmannssønnen Thomas Amble ham med bokutgivelsene. Amble var en pioner innen lærerutdanningen, og i 1821 etablerte han den første skolelærerforeningen i Skandinavia.

I løpet av de tolv turene i sporene til Hans Nielsen Hauge blir vi kjent med flere hundre mennesker som alle sluttet seg til Hauge, hans forkynnelse og de ulike initiativene som ble tatt. Mange opplevde motgang og vanskeligheter fra prester og embetsmenn, men de fant stadig nye måter å opprettholde aktiviteten og spre budskapet på. De lærte seg å skrive for å kunne brevveksle, og mange giftet seg med hverandre, noe som ytterligere forsterket nettverket.

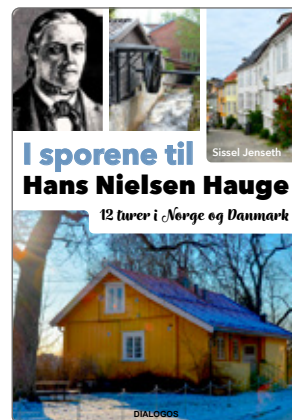
Setter vi fenomenet Hans Nielsen Hauge inn i en større sammenheng – menneskehetens utvikling – oppdager vi at hans vitale epoke faller samtidig med den hektiske aktiviteten som foregikk i universitetsbyen Jena i Tyskland, med blant andre Goethe, Schiller, Fichte, Schelling, Schlegelbrødrene, Novalis og Hegel. Andrea Wulf forteller levende om disse utrolige årene i *Magnificent Rebels: The First Romantics and the Invention of the Self* (2022). Slik sett opptrer to svært uvanlige hendelser parallelt og i kjølvannet av parolene til den franske revolusjonen: frihet, likhet og brorskap. Mennesker

bringes sammen av skjebnen, og de utfolder noe som ingen tidligere har sett. Tilfeldig? Det blir opp til den enkelte å vurdere.

12 turer i Norge og Danmark

- 1 Hauges barndom og det som formet ham
- 2 Christiania – en by på godt og vondt for Hauge
- 3 Drammen og Eiker – et sentrum i bevegelsen
- 4 Oppbyggelser i innlandet og rundt Mjøsa
- 5 Fra Vallø via Ulefoss til Saltholmen i Lillesand
- 6 Setesdal og Kristiansand, vestover til Rogaland
- 7 Kjøpmannskap i Bergen og Vestlandet sør
- 8 Svanøy og Vestlandet nord for Bergen
- 9 Vingelsgruva, Nord-Østerdal og Hitrabrevet
- 10 Aktivitet og straffeforfølgelse i Trøndelag
- 11 Sør-Gjæslingen og ferden nordover til Tromsø
- 12 Hauges to reiser til Danmark: 1800 og 1804

Boken utgis av Dialogos og kommer i salg i begynnelsen av mai. Les mer på www.haugespor.no

Sosialterapeutiske steder, landsbyer og helsepedagogiske skoler Norge

Steinerskolen på Skjold

Helsepedagogisk skole er en integrert del av Steinerskolen på Skjold og gir et tilbud til elever som av ulike årsaker har behov for undervisning i mindre grupper fra 7. til 10. klasse. Et eget videregående retter seg mot ungdom som ikke finner seg til rette i det tradisjonelle opplæringstilbudet. Skolen har ulike verksteder for betong, tre, kunst, metall og musikk.

Henvendelse:

Harald Skjolds veg 32
5236 RÅDAL
Tlf: +47 55 11 23 80 og +47 55 13 76 00
E-post: skjold@steinerskolen.no,
E-post: skjold-vgt@steinerskolen.no
www.skjold.steinerskolen.no
www.steinerskolen-skjold-vgt.no

Foto: Steinerskolen på Skjold

Helsepedagogisk avd. Steinerskolen på Rotvoll

Vidar er en avdeling av Steinerskolen på Rotvoll som tilbyr spesielt tilrettelagt undervisning for elever som trenger en annen skolehverdag. Til grunn for undervisningen ligger elevenes sakkyndige vurderinger og IOP. Avdelingen legger vekt på en skolehverdag med ulike læringsarenaer hvor håndverk, friluftsliv og praktisk arbeid står sentralt.

Henvendelse:

Arkitekt Ebbells Veg 28, 7053 RANHEIM
Telefon: 73 20 28 80
E-post: rosvoll@steinerskolen.no
Nettside: Sspr.no

Foto: Steinerskolen på Rotvoll

Ljabruskolen - Steinerskole for elever med spesielle behov

Skolen gir et tilbud for elever med spesielle behov i grunn- og videregående skole. Høsten 2009 flyttet skolen inn i nybygget hus på Ljabru. Undervisningen bygger på Steinerskolens læreplan, tilrettelagt i forhold til elevenes behov og forutsetninger.

Henverdelse:

Ljabrubakken 50
1165 OSLO
Tlf: +47 22 62 98 90
E-post: ljabruskolen@steinerskolen.no
www.ljabruskolen.no

Foto: Ljabruskolen

Helsepedagogisk Steinerskole på Hedemarken

Helsepedagogisk Steinerskole er del av Stiftelsen Steinerskolen på Hedemarken med tilbud til elever med spesielle behov fra grunnskolen 1. klasse til og med videregående trinn. Et helhetlig og sosialt tilbud, teori, kunstnerisk og håndverksfag, friluftsliv, gårdsbesøk, svømming, skolekjøkken.

Henverdelse:

Postboks 100, 2313 OTTESTAD
Rudolf Steiners veg 26, 2312 OTTESTAD
Tlf: +47 62 58 89 04
E-post: hps.hedemarken@steinerskolen.no
<https://hedemarken-steinerskolen.com/helsepedagogisk-skole>

Foto: Sabine Niebuhr

Steinerskolen i Indre Østfold

Helsepedagogisk avdeling åpnet 2023 og er et tilbud til elever med spesielle behov fra 1. klasse til 10. klasse. Skolen følger Steinerskolens læreplan med individuell tilpasning og sakkyndig vurdering. En helhetlig og sosial hverdag med teoretiske, kunstneriske og håndverksfag, samt friluftsliv, svømming, eller skolekjøkken.

Henverdelse:

Romsveien 10, 1815 ASKIM
Tlf: 69 84 40 20
Mobil: 45 91 22 16
E-post: askim@steinerskolen.no
www.askim.steinerskolen.no

Foto: Steinerskolen i Indre Østfold

Momo Waldorfskole

En håndverkpedagogisk Steinerskole som startet opp 2013. Navnet kommer fra hovedpersonen i Michael Endes bok «Momo – eller kampen om tiden». Skilpadden Cassiopeia symboliserer det levende livet som trenger sin egen tid. Momo har 17 elever fordelt på barneskole, ungdomsskole og videregående trinn.

Henverdelse:

Adresse: Søbstadvegen 65, 7088 Heimdal
Postboks 40 Heimdal, 7472 Trondheim
Tlf: 977 89 986 / 942 39 413 (kl 9-14)
E-post: momo@steinerskolen.no
www.momoskole.no
facebook.com/MomoWaldorfskole

Foto: Stein Lysberg

Granly

Granly På Mjøsas vestsida, 15 km sør for Gjøvik, ligger Granly Stiftelse i tettbebyggelsen Kapp. Her bor 20 voksne personer med funksjonsnedsettelse i 5 hus, spredt på et tunlignende område. Granly ble etablert i 1938 og er dermed det eldste antroposofiske sosialterapeutiske stedet i Norge. Aktivitetene er hovedsakelig sentrert rundt håndverk, kunst og hagebruk.

Henverdelse:

Mjøsvegen 498
2849 KAPP
Tlf: 61143660
E-post: granly@granly-stiftelse.no
www.granly-stiftelse.no
facebook.com/granlystiftelse
[Instagram@granlystiftelse](https://instagram.com/granlystiftelse)

Foto: Granly

Klostergården livsfellesskap

Klostergårdens sosialterapeutiske fellesskap ligger idyllisk til på Tjøme. Her bor og arbeider mennesker med varierende behov for omsorg og tilrettelegging. Arbeidstilbud: jordbruk, gårdsdrift, snekkerverksted, bakeri, kafé, kulturhus. Alternativ opplæring tilbys skoleelever, og samtalerterapi for familier, par og barn.

Henverdelse:

Barkevikveien 44
3145 TJØME
tlf 33303410 m 95456033/ 47465054
E-post: post@klostergaarden.no
www.klostergaarden.no

Foto: Klostergården

Helgeseter

Virksomheten Helgeseter åpnet i 1954 og tilbyr i dag tilrettelagte leiligheter i 6 bofellesskap til 30 voksne personer med spesielle behov. Alle 30 beboerne samt 5 arbeidstakere som bor i kommunale bofellesskap har også arbeidstilbud på gården, i bakeriet, i verkstedene, eller i kulturarbeidet på Helgeseter.

Henverdelse:

Øvre Sædalsvei 257
5099 BERGEN
E-post: geir@helgeseter.no
Tlf: +47 55 27 38 99
www.helgeseter.org

Foto: Frode Halléland

Rostadheimen bofellesskap

Rostadheimen ligger i vakre omgivelser på Garnes rett utenfor Bergen. Her bor det åtte personer i forskjellig alder. Stedet har også et dagtilbud for fem av beboerne.

Henvendelser:

Garnesveien 166, 5264 GARNES
Tlf: +47 55 53 78 80
Mob: +47 97 69 49 65
E-post: post@rostadheimen.no
www.rostadheimen.no

Foto: Borgny Berglund

Hogganvik Landsby - Camphill

Hogganvik Landsby ligg i eit typisk vestlandslandskap ved Vindafjorden i Ryfylke, med utsyn mot fjord og fjell. Gard og gartneri, skogsdrift og ysteri, og vevstove, pluss fire familiehus gjev arbeid til alle. Det bur om lag 30 menneske i Hogganvik Landsby, og i tillegg kjem det fem - seks inn på arbeid her.

Henvendelse:

Hogganvikvegen 28
5583 Vikedal
TLF: +47 52 76 01 11
E-post: hogganvik@camphill.no
www.hogganvik.camphill.no

Foto: Borgny Berglund

Camphill Rotvoll

Camphill Rotvoll ligger landlig til ved fjorden i Trondheim kommune og består av Kristoffertunet levefellesskap og Rotvoll verksteder og gartneri. Vi tar imot mennesker med spesielle behov i levefellesskapet og gir også dagtilbud for folk som ikke bor på stedet.

Henvendelse:

Arkitekt Ebbells Vei 11, 7053 Ranheim
Tlf: +47 73 82 68 50
E-post: velkommen@camphill-rotvoll.no
Søknad: applications@camphill-rotvoll.no
www.rotvoll.camphill.no

Foto: Nils Langeland

Vallersund Gård og Framskolen - Camphill

Vallersund Gård på Fosenhalvøya er et bo- og arbeidsmiljø for voksne mennesker med behov for hjelp i det daglige. 35-40 mennesker bor på stedet. Det drives gårdsbruk, bakeri, veveri, gartneri, snekkeri og butikk. FRAMskolen er en del av landsbyen. Skolen har et 2-årig folkehøgskolelignende og 3 år yrkesforberedende undervisning for unge voksne med behov for oppfølging i overgangen til et aktivt yrkesliv.

Henvendelse:

Valsøyveien 145
7167 VALLERSUND
Tlf: (man-fre 9-14.30) +47 72 52 70 80
E-post: vallersund-gaard@camphill.no
www.vallersund.camphill.no
www.framskolen.no
E-post: framskolen@camphill.no

Foto: Dag Balavoine

Solborg - Camphill Landsby

Solborg er et leve- og arbeidsfellesskap for mennesker med utviklingshemning, medarbeidere og deres barn. Landsby Solborg ligger mellom Hønefoss og Jevnaker, med utsyn mot Norefjell og grenser mot Nordmarka i øst. Landsbyen har gård, gartneri, urteverksted, veveri, bakeri, syltegruppe, matforedlingsverksted og en gruppe som arbeider i skogen. Det bor cirka 50 mennesker her.

Henvendelse:

Solborgveien 21, 3520 JEVNAKER
(man-tor 9.30-13.30, fre 09.30-12)
Tlf kontor: +47 32 13 24 80
E-post: solborg@camphill.no
<http://solborg.camphill.no>

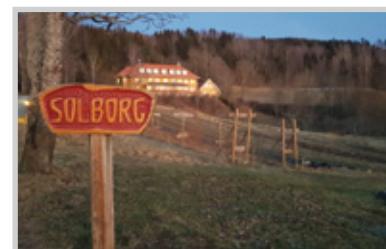

Foto: Anuj Kumar

Jøssåsen - Camphill Landsby

Jøssåsen ligger i Malvik Kommune i Trøndelag. Vi er et bo- og arbeidsfellesskap med gårdsdrift, gartneri, urteverksted, veveri, bokverksted, vedgruppe og et kulturhus. Det bor 45 mennesker på stedet. I tillegg kommer 10-12 personer på dagtid som deltar i arbeid.

Henvendelse:

Jøssåsvegen 161, 7550 HOMMELVIK
Tlf: (man-fre 9-13) +47 73 97 12 22
E-post: office@jossasen.no
Søknad medarb.: application@jossasen.no
www.jossasen.no
Facebook: Camphill Jøssåsen Landsby

Foto: Eric de Haan

Vidaraåsen - Camphill Landsby

Vidaraåsen, med omkring 140 mennesker, ligger i Andebu i Vestfold. Det drives gård, gartneri, meieri, toveverksted, snekkerverksted, veveri, urteverksted, maleverksted, bakeri og en butikk. Vi holder konserter, teaterforestillinger, foredrag og allmøter, og har også et terapihus for mennesker som trenger ekstra pleie.

Henvendelse:

Landsbyveien 34
3158 ANDEBU
Tlf: (man-fre 9-15) +47 33 44 41 00
E-post: office@vidaraasen.no
www.vidaraasen.no

Foto: Will Browne

Returadresse: LandsByLiv, Oscars gt 10, 0352 Oslo

LandsByLiv